

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

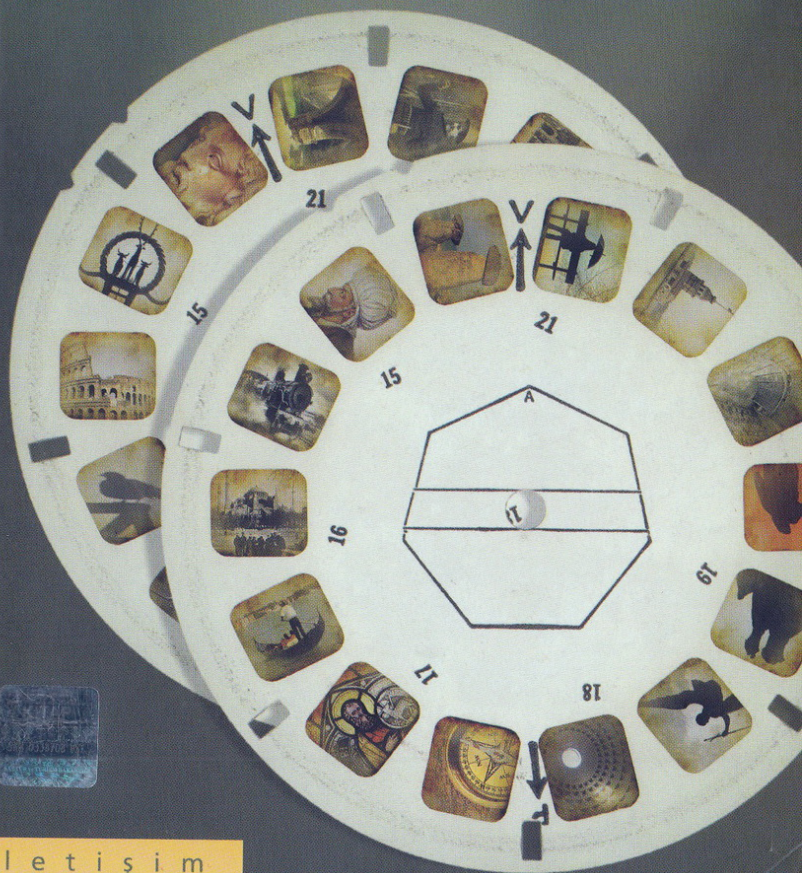
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Gölgenin Canı

GÜRSEL KORAT

GÜRSEL KORAT • Gölgenin Canı

GÜRSEL KORAT SAĞLAMÖZ 1960'ta Kayseri'de doğdu. Çocukluğu ve ilköğrenimi bu şehirde geçti. 12 Eylül 1980 Darbesi'yle kesintiye uğrasa da, 1985'te Ankara Üniversitesi'ndeki öğrenimini tamamladı. Çok sayıda dergi ve gazetede yazılar yayımladı, radyo oyunları, senaryolar yazdı. *Yol Ayrımları* adlı oyunu Devlet Tiyatroları repertuarına alındı. *Kalenderiye* adlı romanı 2009 Notre Dame de Sion Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. Film yapımcılığı, felsefe öğretmenliği ve serbest gazetecilik gibi işlerde çalışmış, bazı üniversitelerde dersler veren yazar, halen Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde öğretim görevlisidir.

Gürsel Korat'ın kitapları şunlardır: *Zaman Yeli* (roman, 1994), *Çizgili Sarı Defter* (öykü, 1996), *Sokakların Ölümü* (inceleme, 1997), *Ay Şarkısı* (roman, 1998), *Güvercine Ağıt* (roman, 1999), *Taş Kapıdan Taçkapiya: Kapadokya* (inceleme, 2003), *Kristal Bahçe* (deneme/eleştiri, 2003), *Gölgenin Camı* (öykü, 2004), *Kalenderiye* (roman, 2008) ve *Dil, Edebiyat ve İletişim* (edebiyat eleştirisi, 2008).

Ayrıca bkz: www.gurselkorat.blogspot.com

Can Yayınları, 2004 (1 baskı)

İletişim Yayınları 1419 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 199

ISBN-13: 978-975-05-0706-9

© 2009 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2009, İstanbul

EDITÖR Belce Öztuna

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Defne İpek

BASKI ve CİLT Sena Ofset

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GÜRSEL KORAT

Gölgenin Canı

Ö Y K Ü L E R

i l e t i ş i m

İçindekiler

<i>Ruh İklimi</i>	7
<i>Gözlük</i>	39
<i>Ayna</i>	55
<i>Bütün Hallerinizle, Efendim</i>	63
<i>Huzursuz Heykeller Gecesi</i>	81
<i>Aynı Pencerede Farklı Şeyler</i>	87
<i>Başkalaşım</i>	93

RUH İKLİMİ

I

Pompei'de güneşin tepeye tırmandığı saatlerde pek çok insan uykuya çekilir, buna diyeceğim bir şey yok ama bugün gördüm ki, güneşin uykuyu kışkırttığı bu sıcaklarda Pompei kuşları da uçmuyor; serçeler gölgeli saçaklara sığınmış, güvercinler ise Duomo'nun çan kulesi etrafında geziniyor.

Akşamları motosikletli gençlerin ve şıkır şıkır giyinip dolaşan kızların coşturduğu ana caddede şimdi in cin top oynuyor. Her öğlen uğrayıp, bahçesinde kitap okuyarak vakit geçirdiğim pizzacıdan çıktım, bir telefon kulübesi aradım. Motosikletli bir kıza yılıştım, kız bana gözlüğünün üstünden baktı. Telefon kulübesinin üstünde pinekleyen bir güvercin de, beni görünce tüylerini kabarttı.

Telefon kartımı aradım. Hiçbir şeyi kolayca bulamam ki. Telaşlandım. *Nereye gitti bu meret?* Gömleğimin cebinden çıktı. Numaraları tuşlarken, Beşiktaş İskeleyi'ni düşündü-

ğümün farkında değildim; telefon açıldı, Yazı İşleri Müdürü sanki benimle Beşiktaş iskelesindeki büfeden konuşuyordu, sesimi işitince: “Hah, iyi ki aradın,” dedi.

“Hayrola?”

“Bir sürpriz.”

“Nedir?”

Canımı sıkacak bir şey olduğundan emindim. Çünkü can sıkın kişilerin neşesi şüphe uyandırır.

“İş falan istemiyorum,” dedim. “Bir süre dinlenmeliyim.”

Yazı İşleri Müdürü, beni tava getirecek sözlerin en iyilerini seçmeye başladı:

“Bak ne güzel,” dedi. “İtalyalarda geziyorsun, pizzalar yiyorsun, müzelerde çalışıyorsun. ”

“Bir yere gitmek istemiyorum!”

Adam beni dinlememeye programlanmış gibiydi:

“Hadi işin iş. Sana İtalya’da başka bir konu daha buldum.”

“Gölgem bile eridi burada. Senin sıcaktan haberin var mı?” dedim.

Gevrek gevrek güldü:

“Bana bir faks numarası ver de, neler yapacağını bildireyim.”

“Konu nedir?”

“Cem Sultan.”

Şaşkınlık belirten bir ıslık çaldım. *Bu konuda hiçbir hazırlığım yok*, dedim.

Yazı İşleri Müdürü, işi kabul ettirmenin dalkavukluğu içindeydi, beni pohpohladı:

“Sen yaparsın. Bunu senden başkası yapamaz.”

Serbest çalıştığım için, işi kabul etmeyebilir ve başkasını göndermelerini isteyebilirdim. Ama merak beni yendi. Çünkü önerilen konu, kıskançlık uyandıracak cinstendi. Telaş içinde defterimi açtım, müzenin faks numarasını arayıp buldum. Saate baktım, *Dino acaba ne zaman gelir?* Alnımdan ya-nağıma doğru süzülen teri sildim.

Antik Pompei ve Herculaneum kentlerinde, mimarlık ve coğrafya ilişkisinin izini sürdüğüm günler boyunca bu sıcak beni hep perişan etti; Pompei antik ören yerinin karşısındaki çadır kampında, çadırımı gölgeye kurduğum halde, güneş doğar doğmaz beni uyandıran sıcaktan ötürü perişan oldum. Çalıştığım derginin, fotoğrafçı ve benim için verdiği yolluk az olduğu için, otelde konaklamak, yemekten kısmak anlamına geliyordu. Oysa benim özellikle bu işi yaparken insanları yemeğe çağırabilecek kadar param olmalıydı. Dergi yöneticilerine küfrede küfrede otel parasından kısıtım; bu parayı mini şarap ve pizza davetleri için harcadım. Dert değildi, gündüz insanı perişan eden sıcak olmasa aslında bu daha iyiydi.

Kampinge uğradım, buradaki markete akşamdan kalan üç bin liralık borcumu ödedim, tualete gidip, aynanın önünde kendime çeki düzen vermeye başladım. Bir dakika önce saate baktığım ve biraz sonra çıkacağımı bildiğim halde, saatime yine baktım. Bu arada *sacra famiglia*, *domini*, *adoraziane* gibi sözcükleri de yüksek sesle şarkı gibi söylediğimi, durup dururken keyiflendiğimi fark ettim, *alla ghiotta hangi yemektir* derken alnımı kaşıdım, son kez aynada dişlerimi kontrol ettim, gülümserken nasıl görüldüğüme baktım.

Sokakta alev dalgaları nöbetteydi; alev dilli ejderhalar yüzümü yaladı, gökyüzünün atları çok kızgındı ya da alev şerbeti içmişlerdi. *Ne zaman gideceğim buradan*, dedim; *Maria'nın vereceği şu belgeler işime yarasa bari*.

Müze girişine yakın bir yerde fotoğrafçı arkadaşım Oktay'ı günlük yaşamdan fotoğraflar çekerken gördüm. O sırada Maria müzeden çıktı, bana el salladı, tay gibi sekerek geldi. Elinde kocaman bir sarı zarf vardı:

“Bunlar senin. Üzerinde bir de faks belgesi var, Dino gönderdi.”

Kuyruğum olsaydı sevincimin derecesi çok iyi anlaşılacaktı.

Maria'nın, bize doğru yaklaşan Oktay'ı boydan boya süzdüğünü fark edince, kıskandım.

"E, n'apıyoruz?" dedi Oktay.

"Herculaneum'a gidiyoruz."

Maria, müzeye ait bir otomobili işaret etti; "Ben de oraya gidiyorum," dedi ve istersek bizi götürebileceğini söyledi. Şamatayla otomobilin kapılarını açtık, şoför gerine gerine uyandı, Oktay öne oturdu; ben ve Maria arka koltuğa geçtik.

Maria özür diledi:

"Mimarlar Birliği sekreterini bulamadım, nereye gittiğini bilen de yok," dedi.

Gönlünü aldım:

"Dert etme, bana dernekten çok, insan yüzü gerek. Vezüv'ün 1944 patlamasında kiliseye sığınıp kurtulan adamı bulsam yeter."

Oktay Türkçe söylendi:

"O da ekti bizi baksana. Sat anasını..."

Oktay dilimin ayarını bozuyordu, kızdım:

"İzin verirsen yazı ile ilgili kısımları ben halledeyim, sen fotoğrafını düşün."

Oktay alaycı bir sesle "Okey patron," dedi ve ıslık çalarak "yeah baby" nakaratlı şarkısını tıslamaya başladı, şoförün kalbini fethedecek bir iki İtalyanca sözcük patlattı, şoför böğürür gibi güldü, Oktay'ın bacağına şaplak attı.

Yolda biri el kaldırdı, şoför onu da arabaya aldı. Müze görevlisi olduğu belliydi, Maria'ya durmadan bir şeyler anlatan bu adam geveze miydi, yoksa İtalyancada bir olayı anlatmak için bu kadar laf mı gerekiyordu, bir türlü çözemedim.

Maria, adama yer açmak için bana doğru yanaştı ve omzuma iyice yaslandı. Zihnimdeki şeytani kovmak için fak-

sı okumaya başladım. Fakstan, Oktay'ın İstanbul'a döneceği anlaşılıyordu. Buna önce sevindim ama sonra, yalnız başıma sıkılacağımı düşünüp kaşlarımı çattım. Türkolog Giovanna Ungaretti'yle buluşacağımı belirten satırlarda biraz duradım. Kadının halen İstanbul Üniversitesi'nde çalıştığı belirtilmişti; beni Cem Sultan'ın İtalya'daki yolculuk noktalarına götürebileceği, ayrıca İtalya'da bu konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla ilişki kurabileceği belirtiliyordu.

Maria'nın getirdiği zarfı bu sıkışıklıkta açamazdım; çünkü içinde çok şey olduğu belliydi. Zarfın beni nasıl memnun ettiğini göstermek için Giovanna'nın elini kavrayıp zarafetle öptüm, minnetle yüzüne baktım.

O âna kadar belirsiz duran arzu, birdenbire içimden fışkırmıştı. Elini bir daha öpmeyi çok isterdim, ne yazık ki çok tuhaf görünürdü.

Neyse ki varacağımız yere geldik de, böğrümü dürtüp duran şeytanın sıcaklığı sadece aklımda kaldı. Maria ve çok konuşan adam indiler, Oktay da kayboldu. Uykucu şoför ve ben bir süre arabada oturduk, sonra zarflarımı yanıma alıp ben de Herculaneum'un sokaklarına daldım. Tarihsel sokakların ve evlerin içinde dolaşmaktan canım çıkınca *niye geldim*, dedim, *Oktay gelse çekseydi resmini; burayla ilgili olarak yazacağım bir şey yok ki artık*.

Gölgelik bir yer buldum ve koca sarı zarfı açıp, Maria'nın getirdiği belgeleri incelemeye başladım.

Napoli Körfezi'ni gösteren birkaç harita vardı, Aeolian Adaları denen Stromboli, Lipari, Vulcano, Salina ve Filicudi gibi adaların ayrıntılı bilgileri, Sicilya haritası, Napoli Körfezi haritası ve yanardağ oluşumlarının tarihiyle ilgili bilgiler yüzümü güldürdü. Hamilton'un 1767 patlamasıyla ilgili yazdıkları ve hele Torre del Greco sokaklarını basan lav akıntılarını gösteren birkaç fotoğraf, bana buradan renkli bir yazı çıkartabileceğimi fısıldadı.

Maria'nın geldiğini gördüm. Onun yürek hoplatan yürüyüşüne baktım, gözlerimi üstünden alamadım. Neden sonra fotokopiler için teşekkür etmek aklıma geldi.

Maria *önemli değil, bunlar basit iş* dedi ve ekledi:

“Burada işim bitti, çıkıp bir yerlerde otursak diyorum.”

Neşeyle Oktay’a seslendim:

“Oktay! Hadi gidiyoruz!”

Oktay:

“Patron, fotoğraf işini istersen ben halledeyim ha? Sen yazı işini halletmiş olabilirsin ama fotoğraf?”

Oktay bu noktada kaşını kaldırıp sakızını şişirdi, patlattı ve:

“Fotoğraf henüz balon,” dedi.

Birden başım ağrıdı:

“Biz gidiyoruz,” dedim.

Oktay *olur* bile demeden işine devam etti. Maria kikirdeyerek “*Baloon*,” dedi. Ben “boşver” anlamında elimi salladım.

Deniz kenarında, oldukça ferah bir kafede otururken, Maria'nın hülyalı yüzünde uzaklık gördüm. Ona yaklaştıkça, aramızdaki etkileşimi zayıflatmak isteyen davranışlar içine girdiğini hissediyordum. Maria'nın *duvarları* yükseltti, *bahçesinde* neler olup bittiği görünmüyordu. Bu, *sokakta olan bitene* ilgisizlik demekti. Karım beni kapının önüne koyduğundan beri, böylesine aşağılandığım başka bir olay daha yaşamamıştım. Bana önce sokulup sonra cinsiyetsizmişim gibi davranan Maria'ya ürkek gözlerle baktım, yaptığı şeyin, hangi nedenle olursa olsun, saldırgan ve bağışlanamaz bir yanı olduğunu düşündüm. Kırılmış olmalıyım ki, *bu bir suç* diyerek iç geçirdim.

Maria ürkek sesle konuşuyordu. Söylediği sözlerden sanki emin değildi. Ne istenirse onu yapmaya hazır duran bir vücut dili vardı. Anlamaya çalışan bakışlarla Maria'yı inceledim: Zayıf görünüş ve titrek ses, içimdeki hayvanda avlan-

ma isteği mi uyandırmıştı yoksa? *Maria ayartıcı olmayı istemeyen biri miydi, yoksa ayartıcılığının en temel noktası, ürkek duruşu muydu?* Bilinemezdi; bu nedenle Maria, zihnimin fingerdek, edepli, düşünceli, namussuz köşelerinde ayrı ayrı kişiliklere bürünen bir pinpon topu gibi zıplayıp durmaktaydı.

Maria elini çenesine koydu, gülümsedi:

“Akşam sizi yemeğe götüreceğiz. Kampın önüne geliriz.”

Geliriz dediğine göre, demek ki akşama yalnız olmayacağını söylüyordu. Kocasıyla gelecekmış. Kızdım. O anda gerçekten nefretle bakmış olmalıyım. Bu kadın, beni kendisine çekerken şuhı, hatta edepsizdi. Cilve yaparken, kocasını benden uzak tutuyordu. Ama ne olduysa benim ilgim belirgin hale gelince oldu: Ürkekleşti, aramıza kocasının gölgesini yerleştirdi. Gideceğimi bildiği, sonu belirsiz bir macera yaşamak istemediği için mi böyle davranmıştı?

Maria:

“Sen Agostino’ya çok benziyorsun,” dedi.

“Agostino da kim?”

Kocasının adını daha önce söylediğini unutmuşum.

Gülümsedi. *Ne yönden benzediğimi* sordum.

Kocasının da tıpkı şu an benim yaptığım gibi ona buna musallat olduğunu söyleyeceği içimden geçti, kızarmış olmalıyım. Maria’nın evlilik sorunlarını konuşacağını, benim ise fırsattan yararlanıp kocasını rezil edeceğimi, Maria’yı heriften soğutup onu kendime yönlendireceğimi görür gibi oldum. “Aldatan kadın” imgesi zihnimde canlandı ve o anda Maria’yı içtenlikle küçümsedim. Kocasına değil de bana hesap vermesi gerekiyormuş gibi, aşağılayıcı bakışlarla süzdüm onu.

Kadınlar ve erkekler savaşıarak birleşir dedim kendi kendime; *bırak savaşılm.*

Maria “savaşı” başlamadan bitirdi:

“Kocamla o kadar benzer ilgileriniz var ki, bu kadar ayrı yerlerde yaşayan iki insan nasıl oluyor da benziyor, anlamadım.”

Kulağım bu sözleri yakalamıştı ama mantığım yaşadığım hezeyana son verdi. Eğer “aynı” isek, bu, kadının bende yeni bir şey görmediğinin diplomatik dille ifadesi oluyordu. Gü-lümsedim: *Agostino’yu görmeyi çok istediğimi, onunla çok iyi vakit geçireceğimize inandığımı* söyledim. Maria *çok sevimlidir* diyerek kocasını övdü.

İçimdeki şeytan: “Bütün kadınların bildik numarası,” dedi. “Aslında ne kadar sevecen olduğunu sana göstermek istiyor ve seninle flört ediyor.”

Hayır, dedim, bana haddimi bildiriyor. Beni istemediğini söylüyor.

Tuhaf ama gerçekten hüzünlendim, Maria’ya ıslak gözlü köpekler gibi bakmış olmalıyım.

II

Fikret, otomobilde elimi saygıyla öptüğünde içimden ona sarılmak geçti. Adamla tanışalı on gün bile olmamıştı ama bunun önemi yok; çünkü on yıldır tanıdığın bir adamla bunları yapmayı düşünmezsin de, ilk kez gördüğün serseri aklını başından alıverir.

Bana sürekli olarak kur yaptığını, göğüslerime sık sık baktığını gördüm. Kışkırtıcı olmak hoşuma gitti. Beğenilmek kışkırtıyor insanı ama kibir de veriyor.

Cinselliğin doğasında sanırım bir yırtıcılık var, çünkü hiç de önceden planlamadığım halde Fikret’e: “Akşam sizi almaya geliriz,” derken, belki de bu yırtıcılıktan ötürü, onun yüzündeki değişimi görmek istiyordum. Ancak bu deney kötü sonuç verdi: O zamana kadar sorularıyla beni didikle-

adam, benden uzaklaştı, sorularıma dalgın ve yarım bırakılmış yanıtlar verdi, kibarlaşıp resmileşti.

Düşüncesinin akış düzenini okuyabiliyordum: Ben kocamdan söz edince, eminim ki o anda Agostino'dan şikâyetçi olmamı çok arzuluyordu. Ne hainim, adamı çekici buldukça itmeye başladım: *Sen kocama çok benziyorsun*, deyiverdim. Düpedüz utandı adam, kendisini topa tuttuğunu açık açık hissettim. Ama tuhaf, ona acımıyordum, durumu tersine çevirecek hiçbir şey yapmak istemiyordum.

Sıkıldık, bu belliydi; kalkıp trene binmek ve Pompei'ye dönmek üzere istasyona gittik, trende karşılıklı oturduk, gerçekten pek edepi bir yolculuk oldu. Adamın buradaki duruşunu sevdim, beni aklından silmiş görünüyordu ama işte asıl bu hali beni çıldırtıyordu, onu hemen kucaklamak istiyordum. O anda, "dokun bana" diyen iç sesi, yüksek sesle dile getireceğimden korktum; acaba cinsel uyarılma denen şey yalnızca kendi düşüncelerimizle mi ilgilidir?

Üç saat sonra, Fikret'le buluşmak üzere, kocamla birlikte yola çıktığımızda bu insanları ne halt etmeye buluşturduğumu düşündüm. Çünkü o anda, iki erkeği daha önce birbirinden ayırdığımı anlamıştım, tanıştıkları anda yeni bir ahlaki düzlemin doğacağını biliyordum.

Genel ahlaktan söz etmiyorum, hayır. İki kişi arasındaki ilişkinin ahlakından söz ediyorum. İki insan, diğer insanlardan bağımsız olarak tanışınca, kendileri dışında, herkesi yok sayan bir tür sorumsuzluk yaşıyor. İki kişiye ait özel bir dil, konuşma konuları ve mimikler oluşuyor; bu, onlara kendileri gibi olma fırsatı veriyor ama başkalarının yanında aynı davranışlar itici görüneceği için, kuşkulu bir gerginlik ortaya çıkıyor.

Fikret'le başka bir düzlemde buluşmuştuk, onun yeri kocamın yanı değildi. Bu iki adam yan yana gelince, artık iki

ayrı adam değil, aynı düzlemin insanları olacaktı. Tuhaf ama tanışınca ikisi de gerçekten benzeştiler; duvara yansıyan gölgelerine baktım, hiçbir fark göremedim.

Kendimi bira içmeye verdim; dalgınlığımın nedeni içki olsun istiyordum, bu gece rahat uyuyayım, ertesi sabah bu adamı buradan çekip gitmiş bulayım, kimse bana neden bu kadar düşünceli olduğumu sormasın, sorarsa da “bira ağırlaştırdı,” diyebileyim.

Fikret’le aramızda hiçbir şey konuşulmadığı halde, sanki kırıcı bir aşk yaşanmış gibiydi. Tuhaf, çok kırılmış hissediyordum kendimi.

Kadın ve erkeğin, hiçbir şey bile söylemeden, ne kadar çok söz biriktirdiğini, konuşmadıkları halde her şeyi konuşmuş gibi olduklarını, yaşamımda ilk kez o gün fark ettim.

Fikret, onun hakkında neler hissettiğimi bilmeden çekip gitti. Bana ise cinselliğin neden bu kadar can yaktığı sorusunu yinelemek kaldı.

III

Napoli’de hava sıcaklığının kırk beş dereceyi aştığını, yaşlıların hastanelik olduğunu, orman yangınlarının arttığını bildiren televizyon haberleri can sıkıcıydı. Büyükbabam: “Giovanna televizyonu kapat!” dedikten sonra bahçeye çıktı, mutfak penceresi önüne geldi. Ağaç gölgesinde yarı baygın yatan köpeğimiz Pony’ye baktı: “Deniz vakti gelmiş bunun” dedi, “bahçe kapısını aç da bir dalıp çıksın, kendine gelsin.”

Ben mutfakta limonlu soda hazırlamakla uğraşıyordum, tam o sırada telefon çaldı, zırlıtısı tüm evi kaplayan telefonu telaşla açtım, Türkçe konuşulduğunu önce algılayamadım. Telefondaki kişi kendisini tanıttı; Cem Sultan konusu için gelen İstanbullu gazeteciydi.

“Pompei’deyim,” dedi; “Yarın Salerno’da olacağım.”

Geleceğinden haberdardım ama, doğrusu bu kadar çabuk değil.

Bir an ne diyeceğimi kestiremedim.

“Yarın saat ikide sizi ararım,” dedi.

“Saat dört olsun,” dedim. “Malum, siesta var. Büyükbabam o saatlerde uyur. E, nasıl söylesem, iki günden önce sizinle ilgilenmem çok zor. Çünkü annemle babam burada değiller, büyükbabamla ilgilenmek zorundayım.”

“Durumunuz pek uygun görünmüyor. İki gün sonra sizi arasam?”

“Hayır, gelin. Tanışmış oluruz, çalışma sonra da başlayabilir.”

Televizyonun sesi yüksekti, bir reklam filmindeki araba lastiğinin sesi evi doldurmuştu. Pony havladı.

Gazeteci, iyi günler dileyip telefonu kapattı.

Hazırladığım limonlu sodayı bahçeye götürürken şarkı söylediğimi anlayıp sustum, Pony başını kaldırıp bana baktı, öpücük yolladı; koşup üstüme atıldı. Tepsiyi havaya kaldırarak sodayı dökülmekten kurtardım ve denize doğru bakan büyükbabamın yanındaki masaya içecekleri koydum.

Büyükbabam:

“Feribot geldi,” dedi. Baktım, Palermo’dan sekiz on beşte kalkan feribot olmalıydı; saat on beş otuzdu. Işıl ışıl mavi denizin üstünde beyaz bir kuğu gibi süzülen feribotun, buradan bile okunabilen adını gördüm: *Ombra*.¹

Bahçeyi sulamak gerektiğini düşündüm, hortumu avlu-ya doğru sürükledim, Pony’yi yıkamaya başladım, bu sırada bir araba evin önünde durdu. Ricardo’ydu gelen; ıslık çaldı. Pony yıkanmayı unutup koştu, kafasını bahçe kapısından dışarı çıkardı, sevinçle havladı.

Ricardo’nun içeri gelmeye niyeti yok gibiydi.

1 Ombra: (İt.) Gölge.

“Gelsene,” dedim.

“Hayır, seni denize götürmeye geldim. Çok sıkıntı bastı.”

“Gidemem,” dedim. “İşim var.”

“Ne işin var?”

“Yarın konuklarım gelecek, hazırlık yapmalıyım.”

“Şöyle güzel hanımlar gelse de, gönlümüz şenlense.”

Dedemin öksürmesi, hoşuna giden bir şeyi saklamak için uydurduğu öksürüklere benziyordu, Ricardo ona göz kırpmış olmalıydı. Sesimi dikleştirdim:

“Gelenler, kadın değil. ”

Konuklarımı tanıyormuşum gibi ekledim:

“Pısrık tipler göreceğinizi sanmayın; Cem Sultan’ın torunları bunlar. Inadına yakışıklı adamlar.”

Ricardo teatral bir sesle:

“*Mamma mia, i Turchi arrivano!*”² dedi.

Bübükbabam tısladı:

“Türkler mi? Toprak kokar onlar!”

İkisi birden kahkaha attılar, canım sıkılsa da gülümsemekle yetindim, o anda Türk konuklarım buradaymış gibi utandım.

IV

Salerno’da kamp yeri bulmak kolay olmadı; bulduğumu da beğenmedim. Ama Giovanna’nın evi beni şaşırttı doğrusu; Via Posidonia adlı apartman cehennemini geçtikten sonra, sahil yolundaki Via Rimembranza’nın en sonunda, deniz kenarında, bahçeli, Cenova yöresindeki evleri çağrıştıran, panjurlu, çiçeklerle bezeli bir evdi. Nedense, içinden kamyon sesleri geçen bir ev bulacağımı sanıyordum, çok yanılmışım.

2 Anneciğim, Türkler geliyor!

Giovanna'nın beni karşılama biçiminden hiç hoşlanmadım. Türkleri hiç tanıımıyormuş, o da bir bakıma İstanbullu değilmiş gibi gergin ve durgundu. Doğrusu ikramında bile tat yoktu, bana hazırladığı bazı notları verdikten sonra, "Çalışın, sonra buluşalım," dedi ve *ne duruyorsun* der gibi bir havaya girdi.

Hotel Vulcano adında, tam adına uygun, tıpkı volkan bacası gibi pasaklı, tıpkı volkanın içi gibi sıcak bir otel buldum. Daha iyisini bulabilirdim ama Giovanna'dan çok uzaklaşmak istemedim.

Akşam Oktay'ı yolcu ettim ve iki gün boyunca bu sıcak otel odasında, sahilde, yalnız başıma pinekledim.

Yalnız olmak, sıkıntılarıımı artırdı; oflayıp pofladım, şu *ki-birli kadının bir an önce benimle ilgilenmesini, işimi bitirerek buradan defolup gitmeyi* istedim.

İkinci günün akşamıydı, Giovanna'dan hâlâ bir haber yoktu. *Kuzine ulan burası* diyerek Hotel Vulcano'nun balkonuna çıktım. Bu sırada yakınlardaki bir kilisenin çanı nedense acele içinde, hatta telaşla çalınıyordu; yoldan gelip geçenlere, bisiklete binen kızlara baktım, hiç kimsenin acelesi yoktu.

Öfkeyle Giovanna'ya veriştirdim: *Davet bile etmedi beni. Evimize buyur, bir kahvemizi iç. Zıkkımın kökünü iç.*

Sokaklarda dolaştım, kafeteryalara girip çıktım, lokantaların fiyatlarını çok pahalı buldum, canım bir şey istemiyordu, *bira içeyim* dedim, sonra vazgeçtim, kraker aldım.

Deniz kenarında oturduğumda öfkem biraz dağılmıştı. Denizi izleyerek kraker yedim. Dalgalar, tekneler, İstanbul, yalnızlık... *Ne düşündüğümü bilmeden düşündüğümü* omzuma birisi dokununca anladım. Dokunanın Giovanna olduğunu da anladım aslında. Onu gördüğüme hiç sevinmemiş gibi baktım; hatta hayır, hiç sevinmedim. Giovanna'yı inceledim: Baloya gider gibi giyinmişti, üzerinde göğüs yuvarlak-

larını gösteren açık yakalı beyaz gömlek ve beyaz mini etek vardı. Bacakları göz alıcıydı, boynunda inci kolye, elinde de çanta. Kendi halimden hiç gocunmadım, canımın sıkıntısından duş bile almamıştım, *sakalım idare eder* demiştim, derbeder bir tişörtüm, berbat bir şortum vardı. Ayakkabılarımı da çorapsız giymiştim.

Giovanna gülerek: *Yarım saattir sizi arıyorum. Neredeydiniz?* dedi. Hayret, Giovanna gülüyordu.

Dolaşmaya çıktım, hava almak istedim, geleceğini bilmiyordum gibi sözler söylemek bana öyle yorucu geldi ki, dümdüz bir sesle yanıt verdim:

“Buradaydım.”

“Hadi, yemeğe gidiyoruz.”

Giovanna koluma girdi; *ah çok eğlenceli* dedim kendi kendime. *Efendi, köpeğini gezmeye çıkardı.* Koluma girmeseydi onun yanında canım sıkkın ama başım dik yürürdüm, ne var ki koluma girince sanki pörsüdüm ve herkesin bu ikilinin garipliğine bakıp güleceğini sandım.

Deniz kenarında, tahta sandalyeli bir *ristorante* önüne geldik, Giovanna neşeyle birilerine el salladı, burada bizi bekleyen kişiler olduğunu işte o zaman anladım. Nezaketle tanıştırıldık:

“Ricardo, arkadaşım; Fikret, Türkiye’den konuğum; Jean Marc, Salerno’da oturur; Fransız.”

Yemekler söylendi, şaraplar içildi; tatsız tuzsuz bir buluşma yaşandığı açıktı. Ricardo beni sevmemişti, tek soru sormuyordu. Ben de yalnızca Giovanna’yla konuşuyor, ara sıra Jean Marc’a gülümsüyordum. Giovanna bir ara kikirdedi ve kulağıma fısıldadı:

“Jean Marc’ın sizde gözü var.”

İrkildim:

“Beni beğendiğini mi söyledi?” dedim usulca; onun gibi bir şeymiş. Evine davet ediyormuş.

“Ne konuşacağız, Tarzanca mı?” dedim.

Giovanna:

“Aşkın dili evrenseldir,” deyip kolumu dürttü. Fısıldadım: *Bunun adı Jeanette miydi?* Giovanna kahkahasını tutamadı. Biz böyle fısıllama konuşunca Ricardo, Giovanna’ya sataştı; İtalyanca sözlerden hiçbir şey anlamasam da bunların gülümseme maskesi takılmış takaza cümleleri olduğunu hissettim. Sarhoşluğun etkisiyle mi bilmem, sizli bizli konuşmayı unutarak Giovanna’ya: “Ricardo sana âşık,” dedim. Genç kadının yüzünde hayret dolu bir ifade belirdi, söndü.

Giovanna’nın gömleğine bir süre gözüm takıldı. Gömleğindeki ten sıcaklığını dokunmadığım halde hissediyordum, aramızda sanki gergin bir aşkın sızısı vardı. *Aşk ya başlangıçta vardır, ya da hiç yoktur; unut bu düşünceleri*, diyerek mendille alnımdaki teri kuruladım.

Vakit ilerlemişti, kalkmak için izin istedim. Giovanna: “Ben de kalkayım o zaman,” dedi; bu sırada şeytanca bir dürtüyle Ricardo’ya baktım: Dudaklarını ısırıldığını gördüm. Giovanna’nın kalmasını istiyordu. Ricardo’ya dönüp iyi geceler diledim, kaba herif, sandalyesinde geriye doğru kaykılarak gülümsedi ve *defol* der gibi elimi sıktı; Jean Marc ise zarafetle doğruldu, beni yolcu ederken İtalyanca sözcükler döktürerek yanıma sıra geldi. Sonra da ancak bir Fransız’ın yapabileceği güvenle Giovanna’nın elini kavrayıp, öptü: *Ciao mademoiselle*.

Giovanna’yla gecenin güzelliğini konuşarak deniz kenarında yürümeye başladık. Hemen konuya girdim:

“Benim için bir yol haritası düşündünüz mü? Nerele gideceğim, kimlerle konuşacağım?”

Giovanna kitabı ama çocuksu sesler dolu Türkçesiyle yanıtladı:

“Yarın bir konferansa katılmak üzere Roma’ya gideceğim;

sonra da Roma, Firenze ve Siena’da doktoramla ilgili fotoğraflar çekeceğim. Size ancak konferanstan sonra yardımım dokunur.”

“Affedersiniz,” dedim, “siz Türkolog değil misiniz?”

“Hayır, sanat tarihçisiyim.”

Bu kadının işi bitmez dedim içimden. Durum can sıkıcıydı. İstanbul’a dönmeyi ve bir hafta sonra gelmeyi düşündüm. Maria eğer beni başından savmasaydı, bu boşluk işime gelirdi; Napoli’ye gider ve...

Giovanna:

“Yarın saat dokuzda kahvaltıya gelin. Sonra yola çıkarız,” dedi.

Kararsızlığımı anlayınca üsteledi:

“Size Roma Üniversitesi Kampusu’nda kalacak yer ayarlarım. Endişelenmeyin, orayı çok seveceksiniz.”

Çaresizdim, kendime bir iş yaratmak istedim.

“Size fotoğraf konusunda yardım edebilirim,” dedim.

Yüzüne içtenlikli bir gülümseme yayıldı.

Evin önüne gelmiştik. Bir köpek havladı. Benekli, iri bir köpekti bu; niye *Pony* adını aldığını anladım.³ Önce yaltaklanarak havlıyordu, benim kokumu alınca hırladı ve kötü kötü havladı.

Beni eve davet eden Giovanna’yı bu nedenle geri çevirdim. Çünkü kanımca köpekler, sezgilerini kullanarak ev sahibinin asıl duygusunu açığa çıkartırlar. Giovanna benden hoşlanmıyordu, eğer içinde biraz sempati olsaydı, köpek ayaklarını yalamaya kalkar, önümde takla atardı.

İyi geceler diledim ve hızla otelime döndüm.

3 Pony, “Midilli atı” demektir.

Trenle yolculuk ederken, Fikret'in kadın oluşumu sürekli olarak aklında tutan ve bana öyle davranan bir erkek olmadığını gördüm ama bu, yine de beni ne zaman "tavlamaya" kalkacağını düşünmeme engel değildi. Adam, kadınlığıma kayıtsız kaldıkça, eşcinsel olduğundan kuşkulandım; ancak zaman zaman bazı kadınlara yiyecek gibi baktığını gördüğüm için sinirlerim bozuldu. *Yoksa artık erkeklerin beni beğenmeyeceği yaşı mı geldim* düşüncesiyle sürekli olarak aynaya bakma isteği duymaya başladım.

Birbirimize Roma'ya gelinceye kadar ısrarla "siz" demeyi sürdürdük. Hatta Roma'da birkaç gün "sen"le "siz" arasında bocaladık, davranışlarımızda ölçülü biçili bir mantıksallık vardı.

Sanat Tarihi Konferansı bittikten sonra Fikret'e zaman ayırabildim, o da kendi işini unutup neredeyse bir hafta boyunca Meryem ve İsa yüzleriyle ilgili fotoğraflar çekti. Firenze'de Uffizi Galerisi'nde ve Duomo'da sanki benim için değil de kendisi için fotoğraf çekiyordu; coşkulu ve mutlu görünüyordu. Kendini olaya kaptırdığı bu anlarda inanılmaz ölçüde çekiciydi. Onunla konuşurken gözlerimi kaçırmaya başlamıştım. Düşüncemin gözümünden okunacağını bilmek neden korkutuyordu beni?

Roma'da turistler gibi gezdik, iki İstanbullu gibiydik; dünyanın yedi tepeli bir harikası, yedi tepeli öbür harikasına gelmiştik ve şehrimizi burasıyla kıyaslıyorduk. Fikret bana bir zenci satıcıdan hasır şapka aldı, ben şapkayı giyince de bağırdı: "Sophia Loren'i gördüm!" Hiç önem vermemiş gibi davranmayı başardım. Pantheon'dan çıkıp Trevi Çeşmesi'ne doğru yürürken bana bu mekânların, zihnindeki İtalyan imgesine en çok uyan yerler olduğunu söyleyen Fikret, köşe başında bir *Yogurtheria* görünce: *Böylesi, yoğurdun*

ana vatani ÷lkemde bile yok! diyerek yoğurt d÷kkânına daldı.

Başka bir gün Foro Romano'yu Efes'e benzetti; Caracalla Hamamı'nda Bergama esinleri buldu, Tiber Nehri üstündeki köprülere övgüler yağdırdı.

Yıllardır İstanbul'da yaşadığım halde, o şehre Fikret'in Roma'yı keşfeden coşkusuyla bakmadığımı bilmenin ezikliği içindeydim. Sanıyorum ki, insan başka bir şehirde, kendi konusuyla ilgili şeyleri düşünürken duygusuz davranıyor. Acaba nesnel olmak için mi? Roma'yı kavramada beni bastıran Fikret'in, Cem Sultan konusunda tutuk görünmesinin nedeni bu muydu?

Fikret nasıl bana gerekli fotoğrafları çektiyse, ben de onun yazısı için gereken yol haritasını çizdim; yol planlarını yaptım ve bu plana göre dolaşma sorumluluğunu üstlendim.

"Sultan Cem, Civitavechia'da gemiye bindirildi, Ostia'ya geçti."

Ostia'ya gittik, buradan otobanlarla dolu modern çağı zihnimizde soyutlayarak ve büyük marketleri görmezden gelerek Tiber Nehri boyunca ilerledik. Porta Portese havzasında Cem'i bekleyen tören topluluğunun yerini aradık; Porta Ostiensis'de Mısır Sultanı Kayıtbay'ın elçisinin, Cem'in ellerine sarılarak ağladığı sahne acaba nerede yaşanmış olabilirdi? Beyaz sarıklı ve kaftanlı Cem'in, at üstünde Roma'ya doğru giderken sağında Papa'nın oğlu Francesco Cibo'nun, solunda Auvergne rahibi Guy de Blanchfort'un, hemen arkasında Fransa ve Mısır elçilerinin olduğunu biliyorduk. Buradan Vatikan'a ne kadar süre içinde gitmiş olabileceklerini tartıştık, Bartolomeo Köprüsü'nden geçen yürüyüş alayı Museviler Meydanı'na girdiğinde onları bekleyen büyük kalabalığın hangi sözlerle bağrıştığını düşledik.

Bizim neşeyle yolculuk yaptığımız San Germano-Tibona güzergâhında, Cem Sultan mutsuzdu ve ağır derecede has-

taydı, Capua üzerinden Aversa'ya getirildiğinde bilincini yitirmişti. Fikret'e açıkça cilve yaptığım Capua Şatosu avlusuna, Sultan Cem'i neredeyse kötürüm indirdiler ve tutsak şehzade burada öldü.

Bu eğri burunlu, tek gözü yarı kapalı, hantal, iri yapılı ve mavi gözlü şehzadenin sıkıntı dolu yaşamı, bizim için bir araştırma ve yolculuk malzemesiydi; hayretle, başkalarının çektiği acı ve dertleri güle oynaya andığımızı ve bunları yazabildiğimizi fark ettim. Fikret'le dost olmuştuk, yorgunluktan omuzunda uyukladığım zamanlarda ne hissetti bilmem ama ben artık onu çok arzuluyordum. Aşk mıydı bu? Bundan emin değildim. Ancak Fikret'in:

*Tiren denizine trenle gideriz
Giovanna'yla sığa eti yeriz*

sözleriyle uydurduğu neşeli tekerlemeyi duyduğumda, içimden onu sevgiyle ısırmak geçtiğini biliyorum. Doğrusu, spagettinin “sığa eti” ile ses benzerliği o anda çok hoşuma gitmişti. Bu çağrışım, Fikret'e duyduğum ilgiyi eğlenceli bir imge haline getiriyordu.

Ancak, bir sorun vardı: Ben Fikret'e bağlandığım halde, onda bir değişiklik hissetmiyordum. Yoksa bütün bunlar bir yanılısama mıydı? İlk akşam yemeğimizde kendimi tutamamış olarak onun dirseğini çimdiklediğim, hoppalaştığım aklıma geldi. Jean Marc hakkında neden o iğrenç şakayı yapmıştım? Orada Fikret'e kur yapmıştım nedense; o bu olayın zihnimde yer ederek beni ayarttığını hayretle anladım. Tren yolculuğunda da bu beklentiyle davrandığım ama Fikret orali olmadıkça çileden çıktığım gün gibi ortadaydı.

Fikret eve dönüş hazırlıklarına başlamıştı, ancak bir türlü, *konusulması gereken şeyi konuşmamıştık*. İleride konuşulacağına ilişkin bir belirti de yoktu.

Onu İstanbul'da yeniden görebileceğimi biliyordum. Ama bu, beni rahatlatacak yerde korkutuyordu, çünkü içimden bir ses, *olayın ya burada yaşanacağını, ya da hiç yaşanmayacağını* söylüyordu.

Salerno'ya dönerken, Liman yakınlarından geçtik. *Ombra* adlı feribot burada da karşıma çıktı. Güldüm, Fikret'in dizini dürterek gemiyi gösterdim: "Ombra, gölge demektir," dedim. Boş boş gözlerime baktı, içimden ne geçtiğini nereden bilecekti ki? Sevimli olabilmek istedim, kendi dilimde konuşarak, Fikret beni biraz şirin bulsun diye, çocukluğumda yaptığım gibi, kedi sesleri çıkardım, camları tırmaladım:

"Feribot bana bir şey anlatmak istiyor, her limanda bir gölge gibi beni kovalıyor!"

Feribotun isteğini kırma dedi içimdeki büyük kedi; kabul ettim ve gölge kavramıyla ilgili bir fal açtım. Yirmi dördüncü kavram beni anlatacaktı. *Gölgene bak, gölgene basma, gölgeye dikkat, gölgedeki gölge, aşkın gölgesi, gölgede aşk...*

Kavramları söylüyor, parmaklarımla sayıyordum. Tekrar ettiklerimi ayıklamaya çalıştım. Yirmi dördüncü kavramın iyi çıkması için hile yapmayı planlıyordum. Düşüncelerim tren tıkırtılarına karıştı, falımın sonucunu öğrenemeden uyudum.

VI

Salerno'ya geldiğimizde tüm ısrarına karşın Giovanna'yla gitmedim; yine o korkunç kuzineye, Otel Vulcano'ya gidip yerleştim. Notlarımı burada düzene koyabilir, yolculuğumun ana hatlarını sıcaklığına not edebilirdim. Yine de bir şey yapamadım, çünkü vakit dardı: Giovanna, beni evlerinde akşam yemeğine bekliyordu.

Onu düşündüm: Yirmi beş günde geçirdiği değişim çok dikkat çekiciydi; bu süre içinde, karşılıklı olarak birbirimize yardım ettiğimiz, aynı otellerde kaldığımız, hatta aynı odayı bile paylaştığımız için, iki arkadaş olmanın ötesine geçmiştik. Birbirimize neşe dolu şakalar yapıyor, bazen de onu sevgilimmiş gibi omzumda uyutuyordum.

Onu beğeniyordum ama âşık olabileceğimden emin değildim. Giovanna'yı sevmeye ne ruhum ne de aklım hazırды, çünkü, başlangıçları önemserim ben; Giovanna ile iyi başlamamıştık. Beni görünce etkilenmeyip de, *düşündükçe* etkilenmesi belki de gururumu incitmişti. Bir de, davranışlarında, başka birine gönlünü verdiğini, "yokluktan" bana yaklaştığını düşündüren şeyler vardı.

Bunlar doğru olmayabilirdi ama *salt akıl küpü* oluşu da te-dirgin ediciydi bu kadının; sanki akıyla beni tartmış ve gözüne kestirmişti.

Akşamki davet için yola çıktım, içinden geçip gittiğim *Via Rimembranza* beni gülümsetti; "Anılar Caddesi" dedim: "Acaba burada mutlu anılar mı, acı anılar mı fazladır?"

Evin önüne geldiğimde beni Giovanna ile Pony karşıladı. Alçak köpek, beni önceki görüşünde öldürmek istediğini unutmuş gibiydi, önümde yerlere uzandı, karnını gösterdi, doğrulup ellerimi yaladı.

Giovanna:

"Hayret," dedi, "hiç kimseye böyle davrandığını görmedim."

"Dost olduğumu anladı," dedim.

"Hayır seni sevdiğimi anladı; hayvanların sezgisi güçlüdür."

Yanıt veremedim, gözlerine bakamadım.

"İçeri gelsene."

Girdim. Giovanna'nın annesi, babası ve dedesi beni ayakta karşıladılar. Avluda yemek masası çok güzel donatılmıştı; hepsi de güneşe özgü yemeklerden seçilmiş, çok özel bir sofraya kurulduğunu daha sonra anlayacaktım.

Giovanna, ona bakmadığım zamanlarda beni kıvançla izliyordu, bunu hissediyordum. Maria aklıma geldi; ben Maria'yı gözlerimle nasıl tüketmişsem, Giovanna da beni öyle tüketiyordu. Giovanna'nın ilgisi hoşuma gittikçe ona eziyet etme duygusu içimde yeşeriyor, Maria'nın hangi duygularla beni ezdiğini anlıyordum.

O anda, birlikte olduğum tüm kadınların önemsiz bir anıya dönüştüğünü anlamak beni şaşırtmadı; asıl, yakınlık duymadığım kadına kur yapabildiğimi anlamak düşündürttü beni. Biraz önce ana-kız, iki kadının soruları karşısında yaptığım türlü şaklabanlıkların başka anlamı olabilir miydi?

Havayı çok güzel bir yaz serinliği kapladığı halde, oturduğumuz beton avlu, gündüz ısındığı için beni buram buram terletiyordu. Sıcaktan şikâyet ettim, Giovanna iskele üzerinde oturmayı önerdi, güzel fikirdi. Yaşlılar bizi baş başa bıraktılar; elimizde şarap şişesi ve kadehlerle yürürken, tahta iskelenin üstünde adeta ayaklarının ucuna basarak ilerleyen Giovanna'ya baktım, insanı cinsel vaadlerden çok, pohpohlanmanın etkilediğini düşündüm.

Giovanna: "Opera sever misin?" dedi.

Bayılırım, dedim ama yıllardır hiç operaya gitmediğim aklıma geliverdi.

"Güzel, o zaman seni yarın Metaponto'da *Aida* izlemeye götüreceğim."

Sonra kadehini kaldırdı.

"İkimiz için."

Hiç ses çıkarmadan kadehimi onun kadehine dokundurdum, bir yudum aldıktan sonra başımı denize doğru çevirdim. Ayışığı çıldırmış gibiydi, gölgeler koyulaşmış, su aydınlanmıştı. Başını omzuma koyan genç kadın, hafif bir şarkı mırıldanmaya, ayaklarını sallayarak suyun yüzeyini ayak başparmaklarıyla çizmeye başladı.

Neden sonra, Giovanna kulağımın alt tarafından öpünce, onu durdurdum. Kırıldığını biliyordum; ama umursamadım. Tanımak ister gibi Giovanna'ya baktım: Yüzünde aşk güzelliği vardı, ancak orada ben yoktum, kendimi göremiyordum. Aşkın bakışında “kendinden arınmışlık” ararım ben; oysa Giovanna'nın bakışında yalnızca kendisi vardı.

Bunu nasıl anladım, bilmem. Belki de anlamadım. *Nasıl baktıysam öyle gördüğüm* söylenebilir, buna karşı çıkamam. Ancak, sezginin hiçbir önemi yok mu? Ben o yüzde, adını koyamadığım bir şey sezdim. Ya benden, ya da onun ruhundan çıkıp aramızda duran, yaklaşmamıza engel olan bir gölgeydi bu. İkimizden birinin aşkı tek yanlıydı.

Deniz güzeldi, ayışığı güzeldi, şarap güzeldi, hatta böylesine kıskırtılmak da güzeldi ama Giovanna'ya haksızlık etmeyelim, belki de ruhumun iklimiyle bu gecenin duygu iklimi bağdaşmıyordu.

VII

Fikret'i operaya götürme sözü vermeseydim, şimdiye çoktan yalnız kalmış ve yaralarımı sarmaya başlamış olurdum.

Ama söz vermiştim ve aslında çok önceden, Ricardo'ya rica edip bilet aldırıştım. Operaya gitmek zorundaydım, Fikret'le bir gerginlik yaşadığımı da hiç kimseye söyleyemezdim.

Ricardo geldi, biletleri ve arabasını bıraktı. Üzüntüm dikkatini çekmiş olmalıydı. Ama sorgulamadı, arabayı benim kullanmamı istedi. Yanıt vermedim.

Hep o reddedilme anındaki acı dönüp dolaşıyor, yüzüme bir tokat gibi iniyordu. Utanç içindeydim, bu nedenle oyunu içim acıyarak izledim. Fikret'in beni üzdüğünü anla-

yıp özür dileyeceğini sanıyordum: Özür dilerse şamarı yüzüne patlatacak, sonra –belki de ağlayarak– boynuna sarılacaktım.

Özür dilemedi, sessizce yürüdük, arabaya bindik, çantastından bir kaset çıkardı, “Umarım beğenirsin,” dedi. Gülümsemedim bile; hatta ona belki de ilk kez nefretle baktım. İçimden ağlamak geçiyordu.

Neden bilmiyorum, belki de ağlamamak için, İtalyanca olarak, yüksek sesle, neşeli bir şiir okur gibi içimdekileri söylemeye başladım:

“Seni alçak. Bencil köpek. Benim için yanacağın günü görmek için neler vermezdim. Şimdi beni iste bakalım, ne olacak. Bilmiyor musun, aşk hep *hemen şimdi* der. *Ya şimdi, ya hiç*. Sen artık bir hiçsin.”

Fikret:

“Ne bu?”

Nefretim sesime yansıdı:

“Dante. Cehennem’den bir parça.”

“Bu dilin ne güzel ritmi var. İtalyanca çok etkileyici.”

Gülecektim ama şu sözleriyle dondum:

“Sanki şimdiyi anlatıyor gibiydi, ne Dante, ne Beatrice; zihnimde bir aşk acısı canlandı.”

Bir an Fikret’in İtalyanca bildiğinden şüphelendim.

Teypten ince bir keman sesi yükseliyordu, bir senfonik şiir. Kemanın titreşimleri, ağlamaklı birinin gözyaşlarını akla getiriyordu.

Gerginliğim Fikret’e de bulaştı. Arabada birbirinden hemen ayrılmak isteyen iki düşman gibi oturuyor, müziği ve yolun sesini dinliyorduk.

“Ricardo’ya gidelim,” dedim. “Şu arabayı bırakalım önce.”

Salerno’ya yaklaştık, yol boyundaki seralardan iç bayıltan karanfil kokuları geldi. Fikret arabayı yavaşlattı, durdu ve benim *neden durduk* dememi beklemeden, parmağıyla dı-

şarayı gösterdi: Denizin üzerinden ay doğmuştu, henüz kıpkırmızıydı. Manzarayı görünce bir sevinç çılgılığı attım. İnsanın yıllarca beklese göremeyeceği bir manzaraydı bu; ayaklarımızın altındaki otların hışırtısını peşimizden sürükleyerek, denize doğru koştuk. Çok hafif esinti vardı, Fikret elini omzuma koydu, sokuldum, aya baktım, içimden ağlamak geçiyordu.

Neden sonra bana sımsıkı sarıldı Fikret, kucaklayıp havalarda döndürdü ve otların üzerine devirdi. O anda bunu istemediğimi düşündüm. Gururum, beni bu eylemden vazgeçemediğim için ayıplıyor gibiydi. Bana sarılanın Fikret olmasını istemedim. Vücudum coşkuyla kıvranınca aklım başka düzleme aktı; içimden dua eder gibi sürekli olarak şu sözünü yineliyordum: *Sakın şimdi benden vazgeçeyim deme!* Korkuyla sımsıkı sarıldım ona; bu hareketimi onu çok istediğime yoracaktı, yanlış değildi.

Vakit ilerlemişti, Ricardo'nun evine gitmeli, arabayı bırakmalıydık. Fikret'in gözlerine, omuzlarına, çenesine baktım, otların üzerinde, karanfil kokuları arasında ölünceye kadar durmayı arzuladım. Neden sonra "hadi gidelim" anlamında onu okşadım, "şu ağaca bak" anlamında elini çekiştirdim, "arabaya bin" anlamında öptüm.

Salerno'ya geldiğimizde gece saat bir sularıydı, sahil boyunca her tarafta insan kalabalığı vardı, havaya mutluluk yayılmıştı, içim içime sığmıyordu ama bir yandan da bu suskun Apollon'dan yükselen titreşimler beni korkutuyordu; benim gibi mutlu olmadığını görmek ince bir sızı gibi beynimde çınlamaya başlamıştı.

Arabadan indik, Ricardo'yu balkonda otururken gördüm, o da geldiğimizi görmüştü, seslendi:

"Yukarı gelsene!"

Ben gülümseyen bir yüzle ama kızgın cümlelerle *elbette geleceğimi ama konuğum olduğumu gördüğü halde neden yal-*

nız beni davet ettiğini sordum. Ricardo yerine oturdu, sen bilirsin dediğini belli belirsiz işittim.

Fikret İtalyanca bilmediği halde durumu kavramıştı:

“Ricardo sana âşık,” dedi, bir daha.

Güldüm ve onun elini tuttum, evet dedim.

Fikret:

“Seni bekliyorum, ben yukarı gelmeyeceğim.”

Âdet günlerimdeydim, bunu söylemek istemedim. Yarın buluşmayı düşünüyordum. O nedenle “Sen git,” dedim: “Bu gece olmaz.”

Bir süre beni anlamak ister gibi yüzüme baktı, kızmıştı. Yüzünü okşayıp, öptüm. Onu az ve öz konuşan İspartalı Lakon’a benzetiyordum, şu kızgın bakışı çok sevimliydi, onunla gitmek isterdim yine de, onu kaybetmekten korktuğum için giderdim.

“Şimdi git, Lütfen!” dedim. Salt onu yitirme korkum geçsin diye dudağına, boynuna ateşli öpücükler kondurarak iyi geceler diledim, gözlerine baktım: Gene aynı bakışlar hiç değişmeden öylece duruyordu. Koşar gibi apartman kapısından içeriye daldım.

Ricardo’ya, artık budala âşık rolünü bırakması gerektiğini, kışkandığı şu adamı sevmekten vazgeçmeyeceğimi kesin bir dille anlatmalıydım.

Ricardo, Fikret’le birlikte geldiğimi sandığı için katılmış bir yüzle kapıyı açtı. Yalnız gelmeme sevindi, “Sen kocca bir eşeksin,” dememe aldırmadı, ne içmek istediğimi sordu, kola istedim. Balkona çıkıp biraz rahatlamayı planlıyordum, giysilerim sıkıştı beni, rahat bir şey giymek için etrafa bakındım, allak bullaktım, içimde Fikret’in suçlayıcı bakışlarıyla savaştan bir mutsuzluk vardı. Yatak odasında kocaman bir tişört buldum, giydim, tuvalete gittim, hâlâ sancım bitmemişti, *kahretsin* dedim, tuvaletten çıkınca “Ricardo, kola nerede,” diyerek salona girdim, tembel serseri

mutfaktan çıkamamıştı hâlâ, yiyecek bir şeyler hazırlıyordu, ona yardım ettim, biraz patates kızarttım. Neden sonra bir kenarda unuttuğum kolayı aldım, erkek gibi ıslık çalarak balkona doğru yürüdüm, Ricardo bana yetişti, sarıldı. Elini omzumdan çözerken kızgındım, “Kes şunu, bu iş bitti, biliyorsun,” dedim. Artık *başka yerde durduğumu* anlamalıydı, durgunlaştı. Üzülmesini istemezdim elbet, güldürmek için işaret parmağımla ona hayalî bir tabanca doğrulttum, gülüştük, dışarıdaki kalabalığa, yoldan geçenlere baktık.

Ricardo aldırılmaz görünse de, saldırgandı:

“Ne oldu sana böyle? Âşık mı oldun Osmanlı şehzadesine?”

“Çok mutluyum,” dedim.

Ricardo alaycı güldü:

“Bu kaçınıcı Sultan Mehmet’tir acaba?”

Aldırmadım. “Seviyorum,” dedim.

“Tıpkı tarihteki kadınlar gibisin. Barbar görünce ağzının suyu akıyor.”

“Barbar senin dedendir!”

Ricardo’nun dedesi faşistti.

Buna gerçekten, içtenlikle güldük. Kendimi o anda Fikret’le bütünleşmiş, mutluluğu sonsuz bir sevgili olarak hissettim, neşem doruğa çıktı, gülmekten çenem ağrıdı, sakinleşmek için denize doğru baktım, tam karşıdaki birine gözüm takıldı: Fikret’ti bu.

O sırada Fikret’in yanındaki direğin üstünde *Via Rimembranza* levhasını *Vita Rimembranza*⁴ olarak okudum, bu göz aldanışının bana fısıldadığı şeyi düşünerek acı acı güldüm.

4 Bunlardan, Giovanna’nın Anılar Caddesi’ni “anılardaki yaşam” veya başka bir deyişle “anılarda yaşamak” olarak algıladığı anlaşılıyor.

VIII

Hotel Vulcano'daki odamda sabah kahvaltısından sonra, *bagaja verirsem kaybolur* düşüncesiyle, yanıma alacağım notları ve önemli belgeleri el çantama yerleştiriyordum ki, kapı vuruldu. Ben, *girin* bile demeden Giovanna'nın başı içeriye uzandı, gülümsüyordu:

“Gelebilir miyim?”

Umursamaz bir el hareketiyle gelmesini işaret ettim, sonra eşyalarımınla uğraşmayı sürdürdüm. Boynuma sarılmak istedi, ittim:

“Tamam, burada duralım,” dedim.

Hayretle yüzüme baktı:

“Ciddi olamazsın, bu nasıl bir katılık böyle? Hiçbir açıklama yapmadan gidilir mi?”

“Açıklama mı? Yalnızca gitmek istiyorum, hepsi bu! Sıkıldım artık.”

Giovanna gereksiz bir cilveyle güldü:

“Aşktan kaçamazsın.”

Uzun zamandır aşkın varlığından da kuşku duyduğum için başımı sağa sola sallayarak valizimi kapının arkasına doğru sürükledim. “Aşk maşk yok,” diyordum içimden, “Belki de, *âşığım* deyip buna inanıyoruz, o kadar.”

Giovanna ne düşündüğümü anlayamadan öylece bakıyordu; bir şeyler söylememi beklediği belliydi. Ben ise domuzuna bir yığın gereksiz davranış ve homurdanma arasında güya telaşlı bir hazırlık yürütüyor, gülünç ama gerçekten öfkeli hareketler yaparak gitmek konusundaki kararlılığımı belli ediyordum. Giovanna bekledikçe öfkem arttı. İçimde onunla konuşmayı gittikçe zorlaştıran bir ağırlık belirliyordu. İlişkimize saygım kalmadığı için ne kadar beklerse beklesin onu umursamıyordum.

Giovanna sonunda dayanamadı ve:

“Evet, aşk demiştim?” dedi sıkılarak.

“Ne aşkı?”

Ona küçümseyerek bakıyordum. Ekledim:

“Nedir ki aşk?”

“Ne demek, nedir?”

Küçümsediğimi anlamamıştı, üstüne gitmedim, cümleyi değiştirdim:

“Aşktan anladığın nedir, tanımlasana.”

Alnını kaşıyarak düşündü. Ne de olsa bir akademisyendi, kuramcı ciddiyetiyle çenesini avuçladı:

“Ne bileyim, birden sordun, toparlayamadım. Sanırım beden, ruh ve akıl yönü... benzeyen kişiye... onun yanında olma isteğidir aşk.”

Bozuk bir cümleydi ama iyi tanımlamıştı.

O anda, bana ne tür bir sevgi beslediğini öğrenmek istedim:

“Ben, bizim yalnızca akıl yönünden yakın olduğumuzu sanıyordum.”

Yanıtı üzücüydü:

“Tam da öyle.”

“O zaman buna aşk demek yanlış değil mi?”

“Bilmiyorum. Bir kişiye hangi yönden yakın olursan ol, onu düşünerek uyuyor, her eyleminde onu görmek istiyor-san, bu aşk değil midir? Tanımların ne önemi var?”

Sesime, elimde olmayan bir alaycılık karıştı:

“İşte şimdi seni kıskandım! Senin yerinde olmak isterdim. Aşk kadar insanın kendisiyle yüzleştiği başka bir duygu olabilir mi? Kim bilir, bu yoldan kendindeki hangi nitelikleri keşfettin!”

Giovanna eline çakmağı aldı, ters döndürdü ve hayret dolu bir yüzle sordu:

“Sen bunları söylerken, bana sarılıp öptüğünden, bana sevgiyle baktığından şüphe ettim. Bunlar düş müydü?”

Giovanna’ya yaklaştım:

“Hayır değildi.”

“Beni istedin mi?”

“İstedim.”

“Ama şimdi ne oluyor?”

“Artık istemiyorum.”

Giovanna düşünceliydi, alnında ter kristalleri gördüm.

“Aşk umudu verdikten sonra çekip gitmek bir duygu suçudur,” dedi ve yanıtımı merak ederek dik dik gözlerime baktı.

Doğrusu çok şaşırdığım bir cümleydi bu. Kim kime umut verdi de suç işledi, bunu tam çıkaramadım. Sorunun karşılığı olmayan bir “Yok” sözcüğü yuvarlandı ağzımdan; sonra da el çantamı alıp valizin üstüne koydum. İçimden *akşam balkondaki suçu kim işledi* demek geçiyordu, kendimi tuttum.

“Aşk bir belirsizlik,” dedim.

Giovanna gülümsedi:

“O belirsizliğe biz *aşk* adını vermiştik.”

Yol hazırlığım tamamdı. Eşyalarım son kez baktım, sesi-me bir kin bulaştı:

“Ben o adı veremedim,” dedim. “Sanırım sadece yatmak istedim seninle. Yaşadığımız şeye ben, *şehvet* adını vermiş olabilirim. *Seninle sadece yatmak istiyorum* sözünü insan âşığına söyleyebilir mi? Fuhuş ile aşk arasında bir fark olmalı.”

Giovanna sordu bu kez; sesinde acı bir inilti gizliydi:

“Bir şehvet tanımın var mı?”

“Var,” dedim ama aslında yoktu. Düşündüm:

“Başka bir bedeni istemektir,” dedim.

“Bu, az şey midir?”

İrkildim. Çünkü bu sözde bir uçarılık vardı. Bu söz *hem seni, hem de başkalarını severim* demekti. Sorumsuzluk istiyordu, şimdiki ânı öne çıkartıyordu, şüphe uyandırıyordu.

Dilimi tutamadım:

“Ne güzel! Aşka bak: Önce bedenim benim için kışkırtılacak, beni isteyeceksin. Sonra Ricardo’nun yanına gidip onu isteyeceksin! Kuzum neyi tartışıyoruz biz, bedenlerimizi mi, duygularımızı mı?”

“Ricardo’yla aramızda bir şey yok; bir zamanlar vardı, bitti.”

Bu olayı sorgulayamazdım. Sessizlik, somut bir nesne gibi geldi; ikimizin arasında durdu.

“Sanırım, bu olaya artık bir nokta koymalıyız,” dedim, “Seni istemiyorum.”

Giovanna’nın yüzünde tuhaf bir gülümseme belirdi, bakışları çöl ortasındaki yayvan denizler gibi hareketsizleşti. Bir şey söylemek istedi ama nedense vazgeçti, döndü ve çıkıp gitti.

GÖZLÜK

1948 yılının yazında, çok sıcak bir gündü. Kara tren bozkırda sarsıla sarsıla giderken, kompartımandaki yolculardan yirmi beş yaşlarında olanı, siyah çerçeveli, numaralı gözlüğü, hiç de alışkın olmayan el hareketleriyle yüzüne yerleştirdi. Karşısında köylüsü *Ömer Çavuş'un torunu Ömer* oturuyordu, gözlüklü olanı Nazmi'ydi, Ömer'i bulanık görüyordu, yine de gözlüğü kendisini *okumuş adamlara* benzettiğini düşünerek hemen çıkarmadı, kasılarak sağa sola bakındı. Ömer de gözlerini o camların arkasında parlatmak için sabırsızlanıyordu, övgü bekleyen arkadaşının derdini anlamadı ve "Yeter baktığın, ver şunu, biraz da ben bakayım," dedi.

Kompartımandaki diğer yolcular, gözlüğünü trende unutup Niğde'de inen öğretmene acıyor, yirmi yaşlarını yeni süren bu iki zıpçıkının gözlüğe el koymasına içerleyerek somurtuyorlardı. Ömer, gözlüğü düğme burnunun üstüne oturtup irileşmiş iki yeşil gözle etrafına bakınırken Nazmi'yi bir gülmedir aldı; yolcular da Ömer'e bakıyordu: Incecik bir boynun üstündeki yuvarlak kafa, bu kafanın üstündeki ya-

malı köylü şapkası ve numaralı gözlüğün yarattığı çelişki onlara da gülünç göründü ki, gülüşmeler çoğaldı. Ömer iyice göremediği insanların yüzlerine, gözlüğü çıkartmadan baktığı için, piskıranları, *hay Allah müstehakını versin* diyenleri güldürmek istedi, gözlerini belerterek sağına soluna bakındı. Arkadaşına:

“Nazmi, sen ne kadar acayıpsın, gözün bir tane ama, iki tane kafan var,” dedi.

Nazmi hazırcevaptı, lafı kondurdu:

“Ömer, senin de dört gözün var ama kafan nerede?”

Yan tarafta oturan ve gözlüğü çocuklara kaptırdığı için hayıflanan yaşlı adam:

“Verin bakayım şunu, bir de ben deneyeyim,” diyerek elini uzattı.

Ömer:

“Bunu gözü olanlar takar efendim. Siz neyle bakacaksınız?” dedikten sonra kahkaha attı.

Adam bozulmuştu, gözlerini belertip:

“Şunlar ne?” dedi ve ekledi: “Hem siz niye aldınız elin garibanının gözlüğünü?”

Nazmi bu gözlüğü sahibine nasıl vereceklerini düşünüp dururken, şimdi şu herifin gözlüğü cebine atmak için yanıp tutuştuğunu görünce, öfkelendi. Gözlüğün sahibini bulmak için Adana’dan dönerken Niğde’de trenden inmeyi düşünüyordu, öğretmen kaç tanedir ki, gidip okulları tek tek gezer, sahibini bulur, verirdi. Öğretmen dediğin kişinin mutlaka alımlı, güzel bir de kızı olurdu; Nazmi, kızı görür görmez vurulurdu. Öğretmen, bizimkinin davranışını pek beğenir, elini omzuna koyar, *oğlum sen adam gibi adammışsın, helal süt emmiş birine benziyorsun. Al şu beş lirayı, ananın ak sütü gibi helal olsun, var git yoluna, seni doğuran anaya helal olsun* derdi. Nazmi parayı almazdı elbet, kız bu davranışı çok beğenirdi. Nazmi de memlekete dönünce, öğretmen biraderi-

ni sıkıştırıp bu kıza dünür olmasını ister, uzun iş kısa yoldan, düşünle biterdi.

“Biz bu gözlüğün sahibini biliyoruz,” dedi Nazmi, “dönüşte Niğde’de öğretmen efendiyi bulur, gözlüğünü veririz.”

Adam, *yılan hikâyesi* der gibi elini havada sallayıp küstü.

Ömer “Ne diyorsun sen?” der gibi Nazmi’ye tuhaf tuhaf baktı.

Tren takır tukur ilerliyordu. Bir ara kömür kokusu genizleri dağladı, pencereyi kapattılar. Lokomotifin, vagonları pof pof ederek dağlara doğru götürdüğü, yavaşlayışından belliydi. Kondüktör *Ulukışla, Ulukışla* diye adeta sayıklar gibi koridordan geçti, trenin düdüğü uzun uzun çaldı.

Ulukışla Tren İstasyonu’nda durdular. Tren yorulmuş gibi ıslık çalarak buhar püskürtürken, yolcular apar topar koşuşup büfeden bir şeyler almaya başladılar. Büfe küçüktü ama müşteri çoktu. Büfedeki yaşlı adam, acele eden yolcuların derdini bildiği için makine gibi, hızla ne istenirse veriyor, diğer yolcuyla ilgileniyordu. Nazmi bir koşu gidip, ekmekle tahin helvası almak için sıraya girdi, tren düdüğü çaldı, Nazmi tren kalkıyor sandı, baktı ki duruyor, bekledi. Sıra kendisine geldiğinde tren yürümeye başladı, diğer yolcular apar topar trene koştular. Tahin helvası ve ekmeği gazete kâğıdına saran yaşlı adam, para üstü verecekti, Nazmi bir lira vermişti, tren hızlanmaya başladı, “Hadi çabuk!” dedi Nazmi, adam bir avuç bozuk para verdi, Nazmi şaşkın duraladı, tren kaçıyordu, paraları cebine atıp koşmaya başladı. Son vagona asıldığında, az kalsın elindeki paket düşecekti; paketi düşürmeyeyim derken, dengesini yitirecekti. Toparlandı, arka kapıyı açıp içeri girmek istedi. Kilitliydi. Küfretti, soluğunu toparlamaya çalıştı. Etrafa göz gezdiriyordu ki, tren tünele girdi. Sesler çoğaldı, burnuna yanık kokuları geldi, ortalık cehenneme döndü. Ürperdi Nazmi; başının üstüne kül yağıyor, koca koca kıvılcımlar düşüyordu. “Vay ırzı kırık düzrü-

nün treni, yanacağım, yeter!” diyerek onca gürültünün içinde bağırان genç adam, kendi sesini bile duyamadı. Büzüldü, dehşet içinde, bu karanlık bitmeyecek gibi giderken, birdenbire cennete geldim sandı: Tren şıkır şıkır güneşli bir vadiye çıktı, ağaçların arasından sıyrılıp geçti. Oh diyemeden, çok yüksek bir köprünün üstünde kırt kırt ederek yalpa vuran vagon, az kalsın Nazmi’yi yüz metreden aşağıya uçuracaktı. Esmer tenindeki kanı çekilen, bomboz kesilen genç adam bildiğı duaları okuyup Tanrı’ya yakardı. Tren çatırtıyla yeniden tünele girince, Tanrı’yı unutup küfrü bastı.

Tünel bitmek bilmiyordu, tren gittikçe hızlanıyordu, bu gidişle ne tünel bitecek, ne de tren duracaktı. Nazmi, *larp* diyerek yansılادیğı bir sesle tünelden çıktıklarını gördü, *gürp* dediğı öbür sesle başka tünele girdiler. Bu *larp* ve *gürp* sesleri o kadar sık yinelendi ki, tren küçük bir istasyonda durduğunda, Nazmi’nin bacakları birbirine dolanıyordu.

Yalpalayarak kompartımana girdi. Onun Ulukışla’da kaldığını sanan arkadaşı Ömer, önce Nazmi’yi tanımadı. Çünkü Nazmi, trenin isiyile marsığa dönmüş, genç adam, trenin istim odasındaki kürekçilere benzemişti.

Ömer gelenin Nazmi olduğunu anlayınca çığlık attı, ellerini dizine vurarak gülüyordu:

“Ne oldu sana birader, gündüz fenerine dönmüşsün!”

Kompartımandaki insanlar da gülüyordu. Nazmi yüzünün ne halde olduğunu elindeki is karasından anladı. Tuvalete gitti, aynaya bakınca kendi haline gülmekten yıkanamadı.

Neden sonra akli başına geldi, elini cebine atıp, para üstünün neden bu kadar fazla olduğunu anlamak istedi, saydıkça gözlerine inanamıyordu: Dört lira yetmiş beş kuruş!

“İki günlük ırgat yevmiyesi bu,” dedi içinden. Çok sevindi, “kerhane parası çıktı,” dedi. “Hem de iki kere çıktı!”

Verdiği bir liranın para üstü olarak yetmiş beş kuruş ala-

cak yerde, dört lira fazladan para alan Nazmi, helvayı yemek için seğırtti. Erkekliği uyanmıştı, yoksulların, havadan para bulunca kösnü içine girdiği sır değildir. İştahı açılmıştı, dünyanın en zengin adamı gibiydi, yarım ağızla diğer yolcuları da buyur ettikten sonra, Ömer’le birlikte ne var ne yok silip süpürdüler. Gözlüğe el koymak isteyen yaşlı adam, bu iştahın kışkırtıcılığı karşısında ne yapacağını bilemedi, “Ah gençlik,” diyerek içini çekti.

Nazmi ile Ömer, Adana’da Amele Pazarı’ndaki kahvelerde, iş beklemeye başladılar. İşçi toplayan kamyonların her gelişinde, bir yığın işçi “Ben, ben!” diyerek atılıyordu. Bu yakarıcılar topluluğundan işine yarayanı seçen kişiler, o sırada Tanrı gibi görüldüğünü bilmenin üstünlüğünü kullanarak, adeta döver gibi adam seçiyorlardı. Kamyon gelip de “Hadi babam, şuradaki on beş kişi binsin!” denince, vahşi bir itiş kakış başlıyor; işveren, binenleri koyun sayar gibi saydıktan sonra, on altıncı kişiyi *hop* diyerek durduruyordu. Çoğunlukla bu sonuncu kişi: “Ağbi, bokunu yiyeyim, etme,” dese de, sırttan adamın yüz ifadesi değişmiyor, düş kırıklığına uğrayan işçi, gerisin geri dönerken Adana toprağına ayak basanlara özgü sunturlu bir küfürle, o kurukafa gibi sırttan adamın Allahını, kitabını, soyunu, sülalesini bir güzel *kalaylıyordu*.

Nazmi, pamuk tarlalarında çapaya başladığından beş gün sonra hastalandı. O korkunç sivrisineklerle ve sıcakla savaşıarak geçirilen gece uykuları, pislik ve kötü beslenme, sonunda hünerini göstermişti; ancak Nazmi’nin hastalığı neydi, “böğrü mü sancıyordu” yoksa “belinde bir şey mi vardı” bilinemiyordu.

Nazmi’yi kamyona bindirdiler. Ömer de geldi, arkadaşını Devlet Hastanesi’ne götürdü, hastanede doktorun kapısı önünde saatlerce beklediler. Nazmi yattığı yerden koridorun duvarlarını gözlüyor, gelen geçene bakıyor, “ne düşündüğü-

nü düşünmeden” zamanın yarattığı engelleri aşmaya çalışıyordu. Koridordan geçen bir adamı trende gözlüğünü unutan öğretmene benzetti, seslendi arkasından ama adama sesini duyuramadı. Çünkü o sırada bir kargaşa oldu. Birileri sedye iteleyerek koştular, karnı şiş, bıyıkları henüz terlemiş bir erkek çocuğu sedyenin üzerinde yatıyordu. Kapılar açıldı, kapandı. Sedyeye yapışmış gibi giden çocuğun yakınlarına, “Giremezsiniz,” dediler. Hastanın annesi olduğu anlaşılan kadın, yığılır gibi yere oturdu, kızarmış yüzünde boncuk boncuk ter vardı, serinlemek için başörtüsünün ucunu yüzüne doğru salladı, diğer akrabalar da duvar kenarına dizildiler. Kadın, dudağını titreterek, içerideki oğlunun ağzından, ağıt söylemeye başladı:

*Adana yolunda benzim bozuldu
Ciğerime ak akrepler düzöldü
Gölgem soldu, ah, mezarım kazıldı
İlk gelişim, kıyma bana Adana*

Nazmi, ciğerine işleyen bu sesin sahibine baktı: *Ben de ilk defa geliyorum*, dedi içinden, *o çocuk acaba ölür mü...* Bu sorunun yanıtını alamadan, Ömer geldi, Nazmi’yi yerinden kaldırıp doktorun yanına götürdü.

Hastaneden çıktıktan sonra Ömer, Nazmi’yi Köprübaşı’ndaki eski bir hana yerleştirdi, eczaneden doktor reçetesi-ne ek olarak biraz da kinin aldı; meyve, sabun, havlu, iç çamaşırını gibi şeyleri de yüklenip ateşler içinde kıvranan arkadaşının yanı başına gitti.

Han, hayvan pisliği kokuyordu, avlusu genişti. Merdivenle çıkılan ikinci katındaki ahşap zeminli odalar, bir zamanlar burada varlıklı kişilerin yaşadığını gösteriyordu. Oysa şimdi kuru otlarla doldurulmuş yataklardan, yerdeki tozlardan ve duvarlara asılmış kandillerden yoksulluk fışkırıyordu.

Nazmi çıkını güçlükle açtı:

“Burada kırk yedi lira var,” dedi  mer’e, “dört lirası benim değil, bir de şu gözlük kalsın. Gerisini al, lazım olur. ”

Ömer  kını olduğu gibi bağlayıp geri verdi, gerek yoktu, arkadaşlık böyle günler için gerekliydi.

Nazmi üsteledi, al, dedi. Gözleri dolmuştu, ölürsem, diyebilirdi, hı kırırdı. Ömer işi şakaya vurmayı becerdi, Nazmi’ye o gün dışarıda gördüğü şeylerden, *kerhaneye Sarı Lemana denen bir orospunun geldiğinden* söz etti. Sözü ustaca başka konulara götürüp arkadaşı uyuyana kadar başında bekledi.

Nazmi uyandığında  mer yoktu, başucundaki testiye uzandı, su içti. Dünya başkalaşmış gibiydi. Hastalanmadan önce bildiği dünyanın renkleri, sesleri ve havası başkaydı; bacakları üstünde yaylanabildiği, g cl  kollarıyla tırpan salladığı günleri düşündü. *Firik* yapmak için, yeşil buğdayı kavurunca havaya yayılan koku, tandırda yanan samanın kokusu, yoncaya tırpanı salladığında yükselen ot kokusu aklındaydı ama yalnızca aklındaydı. Hiçbirini bütün tatları ve görüntüsüyle duyu organlarında canlandıramıyor, hastalığın yarı ölüm olduğunu düşünüyordu. Konuşmaların tadı kekreleşmişti, bakışlarda başka bir şey vardı, herkes acıdan söz ediyor gibiydi, yoldan geçen simitçi bile ağlar gibi simit satıyordu.

Sıcaktan bunaldım,  mer niye bana bakıcılık yapıyor? Gitse çalışsa ya pamuğa? Ilacımın saati geldi mi? Canım da hiçbir şey istemiyor. Sarı Lemana nasıldır acaba? Tırpanın ağzı k rel-di, taşa mı geldi ne? Dirgeni sapladım mı en çok sapı ben alırım. Buradan Kırşehir’e gitmeli, yıkılası Adana! Bizim oralar gibisi var mı, gecenin sıcağı gündüzden beter burada. Yıldızlara bakarak serin serin uyuduğum Avanos geceleri, ah.

Hastanede ağıt yakan kadın aklına geldi. Ağıtta buna benzer sözler vardı, bunu biliyordu ama neydi o sözler, aklına gelmiyordu. Hanın bulunduğu sokağa giren kadın ve erkek

iki dilencinin sesi, onu bu düşünceden uzaklaştırdı. Dilenciler o kadar acıklı sesle ağıt söylüyorlardı ki, Nazmi ölüm korkusuyla sarsıldı ve dayanamayıp kalktı, onlara *hayrına para vermek için* pencereye gitti.

Erkek kördü, kadının kolundan tutuyor, küçük küçük adımlarla yürüyordu. Boynunda torba asılıydı, kadının boynunda ise bir tas vardı; saçları örgülüydü, belikleri omuzlarına inmişti, başında Yörük şapkası vardı. İki dilenci de, tuhaf denecek kadar birbirine benziyordu.

Nazmi seslendi, pencereden bir bakır on kuruş attı. Kadın parayı alırken, bir süre durdu, sesini duvarlarda patlatarak ağıtını söyledi:

*Ciğer yanar, yana yana
Su içemez kana kana
Gölge yok mu şahım sana
Kerbelâ'dan çıkamıyor Hüseyin*

İki dilenci yavaş yavaş uzaklaşırken, pencere demirlerine tutunarak kaskatı kesilen, ağlamamak için gözlerini sımsıkı yuman Nazmi, her şeyin üzerine üzerine geldiğini düşünüyor ve bunları ölümün işaretleri olarak yorumluyordu. Hastanede ağıt söyleyen ve *ilk gelişim, kıyma bana Adana* diyen kadın bunları kendisi için söylemiş değil miydi? Ağıtın sözlerini birden anımsamıştı. İşte, sesleri yavaş yavaş uzaklaşan bu iki dilenci de yaklaşan ölümün işaretlerini getirmemiş miydi? Aklına gözlük geldi, öğretmeninin kızıyla evlendiği sahneye geçti, öğretmen biraderin trenle Niğde'ye gelişi, trende helva yiyişleri, büfeden aldığı dört lira yetmiş beş kuruş.

Ne çok günahım var benim, dedi. Adamın belki de günlük kazancını cebime attım. Kul hakkıyla yaşanır mı arkadaş, bu para büyür, işte böyle boğazına takılır.

Nazmi bundan sonraki günlerini o dört lirayı geri vereceği anı düşleyerek geçirdi. Şimdiden adamın şaşkınlığını ve mutluluğunu görür gibi oluyor, dürüst tanınmanın zevkini yaşıyordu. Fazladan cebine giren dört liraya, ilkin çok sevindiği sır değildi; ancak hırsızlardan ve sömürücülerden önce yoksulların yaptığı haksızlığı cezalandıran Tanrı, bir vuruşta Nazmi'nin ensesini yamultmuşşa benziyordu. Nazmi bunu da düşündü; *ancak belki onları da ilk haksızlıkta böyle uyardığı halde, o imansızlar buna aldırمامışlardı ve ahret azabına razı olmuşlardı*, Nazmi'nin bunları anlamaya bilgisi yetmezdi, *alimlere danışmak gerekirdi*.

Ömer'in sıkı dostluğu, iyi beslenme, dinlenme ve Nazmi'nin sağlam bedeni bir araya gelip direnince hastalık geriledi; genç adam birkaç gün içinde ayağa kalktı ve Ömer'le birlikte hamamdı, Sarı Leman'dı, bir günün beyliği beylikti derken neşesini buldu.

O günlerde bir akşamüstü, Ömer'le Nazmi, kocaman ağaçlarla çevrili, bahçesinde aslan heykeli ve havuz bulunan bir evin önünden geçiyorlardı. Kapıda bir adam gördüler; sanki geleni geçeni inceliyordu. Adamın kılığı çok düzgün olduğu için, Ömer'le Nazmi onu görünce toparlandılar. O da bu hareketi beklermiş gibi: "Gelin bakalım çocuklar buraya," dedi ve çekinerek bakan iki delikanlıya sordu:

"Oruç tutuyor musunuz?"

Şapkalarını ellerine alıp büzüle büzüle kapıya yanaşan Nazmi ile Ömer, Ramazan ayının ilk gününde olduklarını bilmiyorlardı.

Adam kapıyı açtı ve:

"Bu akşam beyefendi iftar yemeği veriyor, buyrun siz de gelin ve velinimetimize duacı olun," dedi.

Nazmi, *yok, biz oruç değiliz* diyecekken, Ömer içeri daldı. Bahçedeki düzen, kameriyenin güzelliği, salıncaklar, çimenler, bakımlı çiçekler, delikanlıların aklını başından aldı.

Adam, *bu taraftan* diyerek, iki delikanlıyı, işçiliği göz alan taş binanın geniş merdivenlerine yöneltti. Nazmi ile Ömer'in akşam ışığında koyulaşan ve uzayan gölgeleri eziklik doluydu; gölgeler, basamakları kesile uzaya çıktı, tırtık tırtık oldu. Merdivenler o kadar temizdi ki, birden ayakkabılarını çıkartmak için eğildiler. Bu sırada Nazmi'nin cebinden, içinde gözlük de bulunan çıkını düştü, delikanlı, aceleyle çıkını yerden alıp cebine koydu. Utanmıştı. Veranda da bekleyen uşak:

“Ayakkabılarınızı çıkartmayın,” dedi. Sesinde buyurgan bir ekşilik vardı. İkisi de ezile büzüle merdiveni çıktı. Veranda, İyon başlıklı dört sütunla öne doğru çıkmış geniş bir teras gibiydi; konağın kapıları kocamandı ve sonuna kadar açıktı; buradan kabul salonuna girdiler, Nazmi ile Ömer yine ayakkabılarını çıkartmaya davrandılar, yine engellendiler. Ömer “Ama halılar...” diyecek oldu, uşak “Yürüyün!” dedi. Tavandan aşağı sarkan avize büyüleyiciydi, ikinci kata çıkılan merdivenler, duvardaki yağlıboya tablolar, bir görünüşü bir kaybolan hizmetçilerin giysilerindeki düzen, Nazmi ile Ömer'in buradan kaçmak isteyeceği kadar sıradışı, inanılmaz ve korkutucu göründü.

Merdivenlerin altından geçip alt katta, mutfak bitişiğinde, bu akşam için düzenlendiği anlaşılan salona girdiler. Salon da yaklaşık on beş kişi vardı. Bunlar tıpkı kendilerine benzeyen, sessiz, süklüm püklüm oturan, şaşkın bir insan topluluğuydu. İçlerinden yalnızca biri, daha sonra hoca efendi olduğunu anlayacakları kişi, derli toplu görünüyordu.

Sofra hazırlıklarını izleyip, saygıyla yutkunan insanların yanındaki boş sandalyelere ilişen Ömer ve Nazmi, hoca efendi bir bardak su isteyip de Kur'an okumaya başlayınca yemek yeneceğine kesin olarak inandılar. Onlara bu yaşam tarzı çok şaşırtıcı göründü, hizmetçiler bile şimdiye kadar gördükleri en temiz, en saygıdeğer hanımefendilerdi; Tan-

rı bu konağın beyefendisini, hanımefendisini ve çocuklarını kim bilir neyle yaratmıştı?

Bu kadar para kazanmak için kaç yıl rençperlik etmek gerekirdi, kaç tane pamuk kozası bu sofradaki bir tabağı satın alırdı? Kaç dönümden çıkan buğday, şu hizmetçilerin masrafını karşılardı?

Ezan okunmaya yakın, konağın beyefendisi göründü, herkes ayağa kalktı, adam ortalığa, kimsenin yüzüne bakmadan “Afiyet olsun,” dedi, herkes mırıl mırıl, içinde en çok Allah sözcüğü geçen seslerle duacı oldu, *efendi ağa* gözden kayboldu. Tanrı onu da insan gibi yaratmıştı, Nazmi buna çok şaşırdı. *Şu hizmetçi kız da ne güzelmış kütür kütür ayva gibi* dedi içinden, kız da Nazmi’yi görmüştü, iki elini önünde birleştirerek masadaki eksikleri gözlüyor, ne eksikse atılıp tamamlıyor, arada bir kendisine hayran hayran bakan kara yağız delikanlıya belli belirsiz işve yapıyordu. Ancak bu işve de ulaşılmazlık vardı, *beni bu konaktan çıkartacak adam isterim, gücü bu konağa yetecek bir adam olmalı*, der gibiydi. Nazmi, ilk kez gözlüğünü trende unutan öğretmene kızdı: *Ah, ne olurdu* dedi, *cebimdeki gözlüğün sahibi şu konağın efendi ağası olsaydı*.

Hoca efendi, belli ki bu konağa sık gelip giden biriydi, sesindeki özgüven bunu gösteriyordu. Kıza adıyla sesleniyor, diğer hizmetkârlara da *evlâdım* diyordu. Kendilerini içeriye alan adam, bir ara göründü, hoca efendi ona da bir şeyler söyledi, adam kâhyaymış meğer, Nazmi *ulan bu konağın kâhyası böyleyse*, dedi, gerisini tamamlamadı, hırsıyla ekmeğini ısırды, sonra bu ısırışından utandı, kız onu görür de kendisinden vazgeçer sanıyordu.

Yemeğin sonuna doğru, konukların yabancılık duygusu azaldı, sesler yükseldi, saygıyla gülüşüldü. Bir adam *çamdan kabaktan şiirler söyledi*, bu Nazmi’nin görüşüydü, yani şiirleri beğenmemişti, kendini göstermek istiyordu; kız da onu

dinlemeli, vurulmalıydı. Kızın içeri girdiği ânı kolluyordu. Ancak kız lafın en civcivli yerinde geliyordu, çıktığında suskunluk başlıyordu. *Ulan bu dürzülerin hepsinin mi gözü var bu kızda* diyerek umutsuzluğa kapılan Nazmi, konuşanların sözünü kesmeyi göze alarak, kız tam masaya tatlıları yerleştirirken:

“Ağalar,” dedi, “hasbelkader ben de şiir söylerim. Bir tane-sini izin verirsiniz takdim edeyim.”

“Hay hay,” dediler.

Nazmi kıza baktı, onun gülümsediğini gördü. Soluğu tutulur gibi olsa da şiirini okumaya başladı. Bu şiiri, handa kaldığı hasta günlerinde yazmıştı, halkın *kehle* adını verdiği tahtakurusunun ettiklerini anlatıyordu:

*Uyuz gibi kaşıyorum dizimi
Gölge sandım aynadaki yüzümü
Dur diyorum dinlemiyor sözümü
Duvardan aşağı iniyor kehle*

*Gel bakalım ağam, kimsin necisin
Ben kanını içeyim canın acısın
Yumarsan gözünü başım tacısın
Sanki ziyafete konuyor kehle*

*Yattığım yerlere gaz yağı döktüm
Gelemez sandım da yerime yattım
Tavandan atlayan kehleyi tuttum
Kendini tayyare sanıyor kehle*

*Behey Nazmi uykun geldi bilirim
Uyu babam, sen uyuyunca gelirim
Ben kanını nerden olsa alırım
Kendini tahsildar sanıyor kehle*

Nazmi bu şiiri söyleyip bitirdiğinde kaderinin değişeceğini sanıyordu; kız kendisini burada alıkoymak isteyecek, konağın sahibine *ağam ben bu delikanlıyı çok sevdim, beni bununla evlendir* diyecekti. Ama demedi, hatta şiirin yarısı olmadan salondan çıktı, herkesin yarım ağızla mırıl mırıl güzelmış dediğini işitmedi bile. Nazmi burada köy odası yarenliği umuyordu, daha sonra da konağın bahçesinde, kızla geceyarısına kadar konuşacağını düşünüyor, artık nasıl olacaksa *Allah'ın emriyle* bu kızı eş olarak alıyordu.

Çaylar içildi, kız geldi, elindeki zarfları konukların önüne birer birer koydu. Nazmi, kendilerine zekât dağıtıldığını anlamıştı, bunu kızın elinden almak delikanlıyı yerin dibine geçirdi. O kadar utandı ki, öbür hizmetçinin kolonya uzattığını görmedi. Herkes yavaş yavaş ayağa kalktı, Nazmi zarfı almadı, kız bunu gördü ve uyardı:

“Efendi, zarfı unuttun.”

Istemez diyecekti, kabalık olacağını anladı. Utanarak zarfı aldı, cebine koydu, kızın yüzüne bir daha bakmadı.

Dışarı çıktıklarında Ömer'in ağzı kulaklarındaydı, “Beş lira!” diyordu. “Bu zamanda kim kime beş lira verir? Ne mübarek adammış bu efendi!” Ömer, Nazmi'nin hastalığı sırasında pamuk çapalamaya gitmeyip, on gün boyunca bahçe işleri yaparak ancak yedi lira kazandığı aklına geldikçe havalara uçuyordu.

Nazmi'nin olaya bakışı farklıydı; Adana'nın kendisine yaramadığını, burada aşağılandığını düşünüyordu; *bir daha gelirim iki olsun diyordu* içinden. Bu nedenle Ömer'in:

“Yarıdan tezi yok Amele Pazarı'na gidip, pamuk işi bulalım,” demesine şiddetle karşı çıktı. “Karayolunda taş kırma-ya gidelim,” dedi; “Adana'dan kurtulmak gerek.”

“Taş işi pek ağır olur kardeşim, bırak deliliği.”

“Elbette taş işi zor olur ama anasını sattığımın sivrisineğinden de mi zor? Sıcak sanki kolay! Yok arkadaş, ben bu

Adana'da bir dakika daha duramam."

Bir suskunluk oldu. Nazmi:

"Hem..." dedi, arkasını getirmedi.

Ömer:

"Hem, ne?"

"Yok bir şey."

Nazmi *hem de gözlüğün sahibini aramalıyız* diyecekken vazgeçmişti.

İki gün sonraydı; Pozantı karayolunun yapımında çalışan yüz kadar işçinin arasına katılan iki arkadaştan sarışın olanı, *hangi akla uyup da Nazmi'nin sözüne geldim, ben bu köleliğe nasıl razı oldum* diyerek hırsla balyozu taşlara indiriyor, her balyoz vuruşunda hıh sesi çıkartıyordu. *Ulan ben senin gibi seksen kilo buğdayı, ıh demeden kaldıran Tepegöz müyüm! Vay anam beni niye doğurdun, al sana gâvurun taşı...* Nazmi, arkadaşının ne düşündüğünü bilmese de, içini biraz suçluluk duygusu kaplamıştı. Ömer'in zorlandığını görüyor, *hayırlısıyla şuradan bir gitseydik* diyerek iç geçiriyordu.

Çadırda konaklıyorlardı. Sıcak, Adana'yı akla getirecek cinstendi, ancak geceleri soğuk oluyordu; çünkü burası ne de olsa yaylaydı. İşçiler çalışırken yükselen toz, bazılarının öksürük nöbetine tutulmasına yol açıyor; ter ve tozdan rengi atmış gömleklerin dikiş yerlerine, saç diplerine, uçkurlara, kasketlerin iç şeridine doluşan bitler, işçilerin iflahını ke-siyordu. *Bit temiz olana gider* dediği için yıkanmaktan kaçınan Ömer, bittten adama döndü; kaşıntı yerleri yara oldu, günden güne hastalandı.

Durumu fark eden Nazmi, arkadaşını çadıra taşıdı, nesi var nesi yok hepsini çıkarttı, sıcağın altında tir tir titreyen Ömer'i su tankının altında, bağırta bağırta yıkadı, kinin içirdi. Bitsiz hiçbir eşyası olmadığından, Ömer'e çimento torbasını iki yanından delerek don yaptı, delikanlıyı ağaç gölge-

sinde dinlenmeye bırakıp, tüm çamaşırını gazyağı tenekesine doldurarak kaynattı.

Durumu gören yol ağası, *burada keyif çatmaya mı geldiklerini* sorunca, Nazmi'nin elinden canını zor kurtardı; bunun bedeli olarak iki yevmiyeyi kesti, ikisini de işten kovdu. Ama yine de, üç gün kadar o ağacın altında kalmalarına, suyu kullanmalarına karışmadı.

Ömer toparlanır gibi olunca, Pozantı'da kasabanın "hükümet tabibi"ne gittiler. Doktor, benzer olayları çok gördüğü için tifüsten şüphelendi, Ömer'in hemen Niğde'ye yetiştirilip hastaneye yatırılması gerektiğini söyledi. Ömer direndi: "Develi'de, Topaklı'da rençberlik mevsimi başladı, hastaneye yatmam, iyiyim," derken, sesi cızırdıyordu. Nazmi "Hele Niğde'ye bir gidelim," dedi ve cebindeki gözlüğü yokladı. Güneşli, cıvıl cıvıl bir akşamüstüydü, Adana yönünden gelen tren, Pozantı'da saatlerdir bekleyen iki arkadaşı da aldık-tan sonra yoluna devam etti. Ömer bir sıranın üstüne boy-lu boyunca uzanmıştı, sık sık su içiyor, bir şey yemiyordu. Tren Ulukışla'ya yaklaşınca, Nazmi *emanet dört lirayı* geri vermeye hazırlandı. Tren durunca arkadaşını, oradaki insanlara emanet ederek bir koşu büfeye gitti, insanlar doluş-madan şu işi bitirmeliydi. Utançla büfenin önünde durdu, büfeci yine kalıplaşmış davranışlarla yolculara hazırlık yapı-yordu. Nazmi kâğıt beş hra uzattı, adam "bozuğun yok mu?" dedi, Nazmi "o para senin" sözünü güç bela söyleye-bildi. Bir buçuk ay kadar önce yaşanan olayı, parayı nasıl sa-yamadan trene koşmak zorunda kaldığını bir çırpıda anlat-tı. Sesi boğuk çıkıyordu, bir hırsızın itiraflarına benziyor-du. Yaşlı adam bu beklenmedik dürüstlük karşısında, de-ğil duygulanmak, gülümsemedi bile. Delik gözleriyle para-yı aldı, inceledi, kasasına attı; bir lira verdi. "Gözlerim gör-meز oldu artık, yaşlandım," derken, Nazmi'yle değil, kendi-siyle konuşuyor ve kendisini azarlıyordu. Nazmi çıkınında-

ki gözlüğü anımsadı. *Bu gözlüğü öğretmen efendiye nasıl vereyim, Niğde’de işin yoksa ara dur, sarı çizmeli Mehmet Ağa,* dedi. Bir kız gülümsemesi geçti içinden; sinirlendi: *Kim bilir belki o da cebime harçlık koyar beni eşekten düşmüşe döndürür.* Hırslandı, belirsiz bir şeye sövdü, gözlüğü aceleyle çıkartıp yaşlı büfeciye uzattı, “Şunu bir tak da dene bakalım, nasıl olacak,” dedi. Büfeci gözlüğü yavaş hareketlerle aldı, dört gözlü başka bir yaratık haline gelince hayretle bağırdı:

“Gözümün önü ışıdı! Yeniden doğmuş gibi oldum. Şimdiye kadar aklım neredeymiş benim!”

Büfecinin teşekkür etmeyişi, gözlüğü geri almak için yeterli nedendi ama Nazmi isteyemedi. Çünkü adamın karşısında yaşadığı suçluluk duygusu buna engel oluyordu. O sırada tren düdüğü çaldı ve kıpırdadı. Nazmi, *verdim* dediği şeyi geri isteyemezdi. İsteyecekti aslında ama tren gidiyordu. Nazmi, büfeciye parasını geri verdiği için de pişmandı şimdi. Çünkü büfeci, *al bakalım şu helva benden* dememişti, *bu da hayrıma olsun* diyerek Nazmi’nin eline iki ekmek bile uzatmamıştı. Genç adam, içinden: *Gözünü toprak doyurasıca pezevenk* dedi, tren daha hızlanmamıştı, Nazmi çok para kazananların nasıl kazandığına hayret ederek dişlerini sıktı. O sırada büfecinin müşterilerden birine bağırıldığını işitti:

“Sen beni kör mü sandın? Bu gözlüğü niye takıyorum ben? Paranın üstünü doğru verdim ben aslanım, hadi git işine hadi!”

Annem Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nin beşinci katındaki yoğun bakım odasında öldü. Daha doğrusu, öldüğünü yoğun bakım odasına girdiğimde anladım: Çünkü onun kaldığı oda boşaltılmış, perdeleri açılmıştı.

Telaş içinde doktorunu aradım; genç bir kadındı, üzüntüyle durumu açıkladı:

“Onu yaşatmak için başvurmadığımız yol kalmadı, her şeyi denedik. Ama maalesef...”

Sözünün burasında duraksaması, ölümü daha çaresiz kılıyordu. Ama yine de o anda, onarılması güç bir eşyadan söz eder gibi konuştuğumuzu, hatta bir ara güldüğümüzü bile anımsıyorum.

Dışarı çıkarken doktorun elini sıktım, *elinden gelen her şeyi yaptığını bildiğimi, nasıl teşekkür edersem edeyim bunun yetmeyeceğini* söyledim. Doktor bu nezaketimi gereksiz bulmuşa benziyordu. Ben ise ölümü bildirmenin güçlüğü altında ezilmesin diye doktoru rahatlatmak derdindeydim.

Yoğun bakım odasından çıkar çıkmaz boğazıma bir şey düğümlendi. Annemin ölümü o anda gerçeklik haline gel-

di. Annemin ölmüş olmasına çok acıdım, burnumun kemiği sızlıyordu, gözyaşlarım ben istemeden akmaya başladı. Pencereden dışarıyı izliyormuş gibi durdum, omuzlarım sarsılmasın diye kaskatı kesildim, dudağımı ısırarak ağladım. Bu bir üzüntü ağıtıydı elbet ama dayak yiyen çocukların hırslı ağıtına benziyordu.

Neden sonra, morga indim; kaza sonucu ölüm olduğundan mı, ölüm raporu düzenleneceğinden mi, neden ötürü bilmem, savcı da oradaydı. İmam, alışmış hareketlerle dolap kapağını açarak annemi dışarıya doğru çekti. Ah, *üşümesin* diyerek yorganlarla, battaniyelerle sıkı sıkıya örttüğüm bu gövdeyi, şimdi neyin içine koymuşlardı?

Yüzünde safran sarılığı vardı.

Derin bir elemle hıçkırdım. Ölümünden çok, *çektığı* acılar belimi bükmüştü, doktorlara zayıf bir sesle, sık sık *benim gelip gelmediğimi* sorduğundan kesinlikle emindim. *Heyecanlanır* düşüncesiyle beni yanına sokmadıklarını, *burada* derken -gerçekten *orada* olduğum halde- annemin buna inanmadığını hissediyordum. Şimdi ölüsü başında olsam ne fayda, ölürken elini tutamadığım bu kadın, iki gün daha fazla yaşasa ne fark edecekti ki, benim elimi tutarak ölmek istediğini doktorlara anlatabilir miydi?

Yüzündeki sitem ifadesi, bana bunu söylüyordu.

Gözyaşlarım acımasızdı, önümü göremez oldum. Savcı yanımdaydı, koluma girdiğini hissettim. Kibarca beni karpıya doğru yönlendirdi, terasa benzer bir yere çıktık. Ben gözyaşlarımdan ötürü, silecekleri yavaş çalışan otomobiller kadar görebiliyordum önümü; dirseğimi duvara dayayarak gözlerimi sildim. Burnum akıyordu, çantamı açıp mendil aradım, o sırada banliyö treni gürültüyle Sıhhiye İstasyonu'na girdi.

Savcı ve ben, ortalığa yaşama sevinci veren o güzelim akşam güneşini, insanların akşam telaşını, Haziran ayına

özgü canlılığı izliyorduk. Sessizce, bir süre öylesine bekledik.

Yaşamın kayıtsızlık içinde sürmesi şaşırtmıyordu beni.

Savcı sessizliği bozarak, bu *normal dışı ölüm* hakkında sorular sordu. Ama mesleğinden gelen alışkanlıkla, beni de sorguya çeker gibi konuşuyordu. Gerildim.

Savcı bana *annemi neden öldürdüğümü sormuş* gibiydi. İçimdeki ses, içimdeki savcıya “annemi falan öldürmedim ben,” diyordu. “Bu telefonla mı?” diyerek sorgusunu sürdürdü içimdeki savcı sesi.

İnsan zihni nasıl da tuhaf dedim, ayaküstü masal hali.

Savcının tuhaf, şüpheli davranışı mı, yoksa suçluluk duygularım mı neden oldu bilmem ama zihnimde, annemin evindeki kristal aynalı dolabın imgelemi vardı. Neden böyle suçluluk duygusuyla dolu olduğumu anlayamadım, hatta suçluluk duygumu gizlemek için gülümsedim.

Savcı:

“Gelin otopside vazgeçin,” dedi. “Davacı olduğunuz bir hastanedir; Hacettepe’ye gelmeden önce yaşananlar bir ihmaller dizisi olsa bile, emin olun ki yapılacak hiçbir şey yok. Olan annenize olur, onu Adli Tıp’a sevk ederim. Zavallıyı kestirip biçirmeyin.”

“Kesip biçin!” dedim. “Benim bildiğim kadarıyla savcılar, böyle bir olay karşısında, mağduru ikna etme yoluna gitmez. Ortada sanık varsa, kurum bile olsa gidip yakasına yapışır!”

Bu sözleri, anneme gizli bir hıncım varmış gibi konuşan savcıyı suçlayarak söyledim. Savcı, bu tür davalardan bir şey çıkmadığını gördüğü için, beni akıl yoluna çağıran iyi niyetli bir adam olmalıydı; kendisini suçlamamışım gibi kibarlıkla gülümsedi ve bana kartını uzatarak:

“Yarın adliyeye gelin,” dedi.

Eve geldiğimde henüz olay duyulmamıştı. Annemi bu evden çıkarttığımız günü düşündüm, ağabeyimi arayıp anne-

me mezar kazdırmasını söyledim, zavallının telefondaki perişanlığı beni can evimden vurdu. Ağlarken, hıçkırıklarına karışan şu cümle irkiltti beni:

“Onu ben öldürdüm,” diyordu.

Gene kristal aynalı dolap gözümün önüne geldi.

Çalışma odama geçip Mozart’ın *Requiem*’ini dinlemeye başladım. Bundan daha önemli bir yas müziği olduğunu sanmıyorum: Her notasında duygularımın yaraları açılıyor, gözlerimden yaşlar fışkırıyordu. Annemin, “Ölüm ne ki, canın gölgesi” deyişi aklımdan hiç çıkmıyor, bu söz katman katman açılarak ruhumu yaralıyordu: *Gölgesi olmayan* ölürdü, bunu anlamıştım ilkin. Sonra hayretle gölgenin bir canı varsa, onun da kendimiz olduğunu fark ettim. Camdaki yansımalarımızı düşündüm, kristal ayna aklıma geldi, *annem artık o aynada kendisini göremeyecek* derken hıçkırdım.

Bütün ruhum, “her insan babasıyla birlikte doğar, annesiyle birlikte ölür” cümlesiyle çalkalanıyordu. Bu cümlemin söyleniş süresi içinde kısa pantolonlu bir çocuk olarak zıpladım, düştüm, dizimdeki yara kabuk bağladı, annem beni yıkadı, sırtıma sabun kalıbını vurdu, “Ağlama!” diyerek bağırdı, babam beni teselli etti, ilkokulu bitirdim, ortaokulu bitirdim, liseyi bitirdim, üniversiteyi bitirdim, âşık oldum.

Annem, sevdiğim kızı çok sevdi.

Annemden sonra yaşamın tadı tuzu kalmayacaktı, bana böyle geliyordu. Annemle birlikte neden ölmüştüm ki, tuhaf ama gerçeklik böyle görünüyordu.

“Çünkü anneler ölünce, geçmiş zaman da ölür.”

Bu, düşündüğüm ikinci cümleydi. Tüm geçmişim o anda silindi, yapayalnız kaldığımı düşündüm. Gözyaşlarım masanın üstüne damlıyordu, bundan garip bir zevk duydum, *anneme ne kadar üzülüğümü başkalarına kanıtlamak ister gibi görünmekten* korktum, ağlamayı kestim, annemin yüzü gözümün önünden gitmiyordu: Limon yalamış da yüzünü bu-

ruşturmuş gibiydi, gözleri sımsıkı kapalıydı, göz kenarındaki çizgiler çok belirginleşmişti, beyaz saçları sağına soluna dağılmıştı. Ağzı bir söz söyleyecekken b harfinde donmuştu. Ela gözlerini düşündüm; bu gözlerde kurumuş nehir boyları, sazlıklar, yalnızlıklar, çocuk yaşta ölmüş bir oğul için dökülen yaşlar, annesi için gülen, babası için yakaran, kocası için seven bakışlar saklıydı. Su kuşlarının tedirgin neşesiyle bakmıştı bu gözler; otlar, uzun kavaklar görmüştü, sarı tarlaların içinde yitip giden çocukluğu için ağlamış, uzun bir nehre benzeyen telaşlı ömrünün son üzüntülerini de içine alarak, sımsıkı kapanmıştı.

Annemin uğradığı kazayı zihnimde canlandırmaya çalıştım.

Kızının evinde oturmuş, küçük torununu dizinde hoplatıyor. Hava sıcak, yağmur sıcağı; duş almak istiyor, ablam orali değil, bel ağrısından şikâyet ediyor.

Hava bulutlandı. Eyvah, çamaşırlar balkonda kaldı, eve gitmeliyim.

Dur gitme, çamaşır değil mi, gene yıkanır, bak bardaktan boşanır gibi yağmaya başladı diyen yok.

Apar topar eve geliyor; belki elli yıldır bu ânı bekleyen ahşap balkona telaş içinde çıktığında, tahtalar çatırıyor, kırılıyor ve ne olduğunu anlamadan aşağı düşen yaşlı kadının boyun derisindeki saçlı bölümü, paslı bir çivi yırtıyor.

Nasıl da sağlamım! Üç metrelik yerden düştüm, azıcık ayağım ağrıdı o kadar!

Boynundan aşağı kanlar süzülüyor. Kan durmuyor. Telaş. Kristal aynalı dolabın önünde duran telefon çalışıyor. Rastlantı sonucu ben aramışım. Annemin sesi titrek: “Düştüm,” di-yebiliyor.

“Dur, telaş etme, neyin var, tane tane söyle bana.”

Eli ayağı parmakları sağlam. Kanıyor mu, neresi? “Başımın arkası.” Hiç durmuyor mu? Aman bez bastır, çok hareket etme. Ben telefon edeceğim, seni alacaklar.

Ah şu üç yüz elli kilometrelik yol! Gidemem ki hemen oraya.

Ablamı arıyorum, ağabeyimi arıyorum. Ortalığı telefon zili cehennemine çeviriyorum.

Ağabeyim eve geldiğinde ilk gördüğü şey, önünde telefon duran kristal aynadaki annemin görüntüsü: Bez bastırmış boynuna, sapsarı olmuş, öylece oturuyor. Yanında da ablam.

Ağabeyimin ne demek istediğini anlıyorum: “O telefonu kullanabilir, hemşire Meryem’i çağırabilirdim; tetanos aşısı yapardı, üstelik öz halasıydı onun.”

Ölüm kadar pişmanlıkları açığa çıkartan bir şey olabilir mi?

Benim anlamadığını, ablamın yaşlandıkça neden annemle arkadaş olmadığıydı. Neden böyleydi, annesinin isteklerine neden aldırıyor, yaralanınca neden arabaya koyup ilkyardımğa götürmekten kaçınıyordu?

Ağabeyim onu hastaneye yetiştirdi, gerekli filmler çekildi, sağlığı gözlem altına alındı. Ama hastaneye gitmeden önce, kanlı giysilerini çıkarttıran ablam, onun ölümüne ilk harcı bilmeden koydu:

“Elalem ne der anne. Böyle pis, kanlı elbiseler. Dilenci gibi. Çıkart çabuk şunları!”

Hastanede, yarayı görmemiş olmalıydılar ama sormaları gerekirdi, *yanan var mı, olay nasıl oldu...* Sordular mı bilmem ama belli ki, tetanos aşısı yapmayı ihmal ettiler.

Annemi taburcu etmeye gittim. Hastaneden çıktıktan sonra son kez evine geldik. Bu gelişimin son olduğunu elbette bilmiyorduk. Aynayı gördüm, önünde telefon duruyordu. Yüreğim cız etti. Annem aynaya baktı, eşarbını bağladı, mezarlığa gitmek istedi, babamın mezarına gittik, uzun süre oturdu mezarın başında, otları temizledi. Ayrılırken yüksek sesle, toprağın altındaki babama:

“Hemen geleceğim, yanında bana yer aç,” dedi.

Bunu kendisine acındırmak için söylemedi, böyle şeylere tenezzül edecek biri değildi annem.

Bir hafta sonra, babamın yanındaki mezarda yatacağını, o anda görmüş gibiydi.

Kefenlenmeden önce, son kez baktığımda, annemin yüz çizgilerinin gevşediğini gördüm. Ölüme alışmış, bizleri unutmuş görünüyordu. Bu yüz, onun hiçbir evladını bağışlamadığını anlatır gibiydi. Bunu bildiğimiz için, *onu ben öldürdüm* deyip duruyorduk. Yalnızca, annemin ölümünde büyük rol oynayan ablam, kendine toz kondurmuyordu, “Ah, gül gibi giydirdim annemi,” diyordu, “kanlı saçlarını yıkadım, -aynanın önünde duran telefonu göstererek- şu telefondan doktoru aradım, ‘yağmur yağıyor’ dedi, gelmedi. ‘Siz getirin’ dedi.”

O zaman neden ablamın kendini suçlu hissetmediğini anladım: O, hep bu telefonu kullanmıştı, bir gün bile, o aynanın önündeki telefonu çaldırmamış, titrek sesiyle kendisine “yavrum” diyen annemin görüntüsünü zihninde canlandırmamıştı.

BÜTÜN HALLERİNİZLE, EFENDİM

I

1894 yılının haziran ayı ortalarında İstanbul'da, Göksu Deresi üstündeki taş köprüden geçtikten sonra, katırını çeşme-de sulayan Robert H. Stone, karşı yakadaki hisara baktı. Mavimsi bir pus görüyordu; sanki birisine anlatıyor gibi, *bu pus algılayacak film plağı ne yazık ki yok*, dedi. Gözüne, Kanlıca açıklarından geçen yandan çarklı vapur ilişti, vapur akıntıya karşı gittiğinden yorulmuşa benziyordu; bacasından çıkan duman, yatay çizgi halinde uzanıyor, havanın puslu mavisine hareket katıyordu.

Mr. Stone, Veli Paşa'nın yönettiği *Fotografi İdaresi*'nde görevliydi. Camilerin, yalıların, köprü ve çeşmelerin fotoğraflarını çekip, *Saltanat Arşivi* için numaralayan Mr. Stone, bir haftadır Kanlıca çevresini çalıştığı için, Paşa'nın av köşkünde kalıyordu. Bu evde resimlerini karta basıyor, negatiflerini de ayrı bir düzen içinde sıralıyordu.

Katır, "suyumu içtim, hazırım" der gibi Stone'a baktı, sonra da başını çevirdi, öylece durdu. Stone, katırın yükünü alışkın

gözlerle denetledi, hayvanın sırtına bağladığı fotoğraf makinesi sehpasını yoklayınca, ipin biraz gevşediğini fark edip sıkılaştırdı. Sonra da heybeden çıkarttığı deri çantayı açtı, içine baktı. Aradığı şeyi göremeyince telaşlandı; çantayı hızla karıştırmaya başladı. Bir fotoğraftı aradığı; bulmuştu. Fotoğrafa bakarken yüz çizgileri gevşedi, gülümsedi. Bakışlarında aşk, umut ve sabırsızlık vardı. Gözünün önünden Veli Paşa'nın av köşkü, film negatiflerini çalıştığı masa, duvardaki gaz lambası, sedirin üstündeki yatak ve işlemeli yorgan geçiyordu. Belli belirsiz bir hayal olarak ama belirgin bir cinsel uyanışla Leyla'yı bu yatakta düşündü. Onun yumuşak sesini, düşünce dolu bakışlarını, güzel endamını gözünün önüne getirdi.

Yaşam rüzgârı, Mr. Stone'u İstanbul'a getirip bıraktığından beri, genç adam, özellikle buradaki cinsel ahlak konusuna akıl erdirebilmiş değildi. Veli Paşa'nın kaç tane cariyesi ve odalığı olduğunu anlayamamıştı. Bu genç hanımlar, çok saygıdeğer görünümü olan *valide hanıma* da, çocuklara da hizmet ediyor, kimse böyle bir durumdan rahatsız görünmüyordu. Mr. Stone, Leyla'nın eski odalıklardan biri olduğunu öğrendiğinde çok şaşırdı; Paşa, Leyla'yı bir zamanlar koynunda yatırdığına aldırmadan, av köşkündeki Bahçıvan Rüstem'e hediye etmişti!

Mr. Stone, Leyla'nın öyküsünü çok anlaşılır bir nedenle merak ediyordu: Çünkü Leyla ile yurттаştı ve adı bir zamanlar kim bilir ne olan bu kadının İngilizcesi, *adada* doğanlara özgüydü. "Aksanında, uzun süre İstanbul'da yaşamının getirdiği pelteklik olmasa," diyordu Mr. Stone, "Galli olduğuna kalıbımı bile basardım."

Leyla, buraya nasıl gelmişti, asıl adı neydi, hangi şehirdendi? Bunları bilmek, Stone için bir masalın buğusunu aralamak demekti. Kimsenin düşleyemeyeceği bir masaldı bu; Leyla Mrs. Stone oluyordu, Lilliput'tan devlerin elinden kaçan Mr. Stone, Bosphorus'taki Çarpışan Kayalar'ı geçtik-

ten sonra, kendisini bekleyen sevgilisine ulaşıyor, ona Altın Post'u veriyordu. Sonra ne olacaktı, bilinmezdi. Çünkü masallar hep böyle biterdi.

Mr. Stone, Leyla'nın kendisiyle İngilizce konuştuğu ânı, iç çekerek düşündü: Köşkte kendisine ayrılan odada çalışıyordu, kendi kendine emirler veriyor, emir veren iç kişiye, kadının sesiyle karşı koyuyordu. Bu sahte diyalog, Stone'un kendini işe kaptırmasını sağlıyordu.

*"Would you like anything else?"*⁵ sorusuyla irkildi. Bu ses Leyla'nındı ve yüzünde hınzır bir gülümseme vardı. Gözlerinde *kimse anlamıyor sanıp da, yaptığın o kaba saba konuşmalara dikkat et* anlamı duruyordu, ellerinin rahatlığı bu konuda anlayışlı olduğunu akla getiriyordu.

Köşkte Rüstem'den başka halayık kız, bekçi ve seyis vardı. Leyla'nın Stone'la konuşabilmesi onların da işine gelmişti, çünkü adamı kim anlıyorsa, ona hizmet eden de o olurdu. Hizmetkârların, hizmet etmekten kaçabildikleri her ânı kazanç sayması, şaşılacak bir şey değildir; üstelik bu kazanç duygusu, işe yarıyordu.

Elindeki fotoğrafı dikkatle çantasına yerleştiren Mr. Stone, Leyla'dan ne kadar etkilenirse etkilensin, bu aşkın umutsuz olduğunun farkındaydı.

Çan kulesi çok gösterişli bir Rum kilisesi gördü. Kilisenin avlusunda siyahlara bürünmüş birkaç kadın çiçeklerle uğraşüyor, temizlik yapıyordu. Mr. Stone katırını ağaca bağladı, avluya girdi, kendisine bakan yaşlı kadınlara şapkasını çıkartarak selam verdi, kilise kapısındaki mumlardan bir tane aldı, vazgeçti iki tane aldı, cüzdanını çıkarttı, tek gözüyle bakarak bozuk para aradı, yoktu, üstünde Abdülhamit'in resmi bulunan banknotlardan birini masaya koydu. Tanrı'nın dualarını kabul etmesi için Ortodoks kilisesine rüşvet verdiğini düşündü. Mumları, hangi ikonanın önünde yakaca-

5 Başka bir şey daha ister miydiniz?

ğına bir süre karar veremedi. “Aşk için kutsal bakireye de dua edilmez ki,” dedi içinden, “Karşımdaki Bacchus, Afrodit ya da aşk tılsımı yapan bir peri resmi olsaydı...” Gülmenin sırası değildi, Meryem ikonasının önüne mumları dikti, sabırla yaktı ve diktikten sonra diz çöküp gözlerini kapatarak dua etti. Duasında kutsal bakireye, *Leyla benim olsun*, diyemese de “en iyisi olsun” “bizi koru” gibi ifadeler kullandığı, “kimse zarar görmesin” dediği anlaşılıyordu. Tutulduğu aşkın çok tehlikeli olacağını anlamıştı, çünkü Leyla’nın kocası Rüstem dev gibiydi; güçlü pazıları, adaleli baldırları, tek sözcükle korkutucuydu. *Demek Lilliput’tan geldin öyle mi? Al bakalım*, diyen Rüstem’in yumruğunu hayal ederek, anlamsız gülümsedi.

Kiliseden çıktıktan sonra iskelede bir kahveye oturup, boğazın ırmak gibi akıp duran sularını izleyerek kahve içti. *Leyla beni seviyor mu? Sevmiyor olamaz. Seviyor. Ben? Çıldı- rıyorum. Ne yapacağız? Bilmem.*

Bu sorular umutla umutsuzluğun o kadar yakın olduğunu gösteriyordu ki, Mr. Stone ne düşünürse düşünsün, çıkmazda olduğu sonucuna varıyordu. Leyla ile yaşadıklarını, kim bilir kaçınıcı kez yeniden gözden geçirmeye başladı. En çok, Leyla’yla aşk umudunun yeşerdiği şu sahneyi seviyordu:

Mr. Stone, İstanbul’u konu alan, çeşmeleri, camileri, kiliseleri, yolları, mezarlıkları, tekkeleri, insanları gösteren fotoğraflarını karanlık odadan çıkartıp, kuruttuktan sonra istif ediyor. O sırada Leyla’nın resimlere doğru sokulup yan gözle kendisini süzdüğünü görüyor. Stone doğrulunca o sırada resme dokunmak isteyen Leyla’nın kolu Mr. Stone’un omzuna değiyor ve genç kadından yayılan sıcaklık Stone’u adeta yakıyor.

En çok, aşkın yeşerdiği şu sahneyi seviyordu:

Mr. Stone, resme rötuş yaparken, odaya giren Leyla’ya gülümsüyor. Bu gülüş, karşılıklı olarak hem istek, hem de korku dolu. Mr. Stone, hiç gereği yokken “tut şunu” diyerek

Leyla'nın eline kalem uzatıyor. Bunu yapmanın rastlantı sonucu el değmelerine, basit dokunmalara yol açacağını her ikisi de çok iyi biliyor. Leyla kaleme uzandığında Mr. Stone'un tırnağından bir kıvılcım sıçrıyor, hafifçe canları yandığı için şaşkın bakışıyorlar, Leyla kalemi alıp başka şeye bakıyor. *Bu kalemi ne yapayım* demiyor, çok gülünç aslında ama heyecandan gülünçlüğü görmüyorlar, *duygular görünüyor* yalnızca. Mr. Stone cesaret bulup, Leyla'nın arkasına geçerek, onu bir resmin önüne doğru sürüklüyor. Leyla resme bakarken, Stone onun omzu üzerine doğru eğiliyor, ikisi birden sarık biçimi verilmiş bir mezar taşının resmine bakıyorlar. Leyla heyecanını nasıl saklayacağını bilemiyor; ancak *ne olursa olsun* der gibi susuyor. Mezar taşını gösteren Stone: "Fes biçiminde taşlar da var" dese de, resmin başka bir yerine bakıyor. Leyla "Fesler, a evet, ya öyle" gibi sözlerle kekelerken, ellerini göğüslerine bastırıp gözlerini kapatıyor. Mr. Stone bu yanıtın resmi düşünmeyen birinden geldiğini çok iyi anlıyor, hatta "sana deli oluyorum" demeye geldiğini seziyor, kadına sarılmamak için kendini zor tutuyor. İyice ona doğru sokuluyor, burnundan çıkan ateşli soluğu Leyla'nın tülbentine çarptırıyor, sesi düğümleniyor. Kadının bunu anlayacağından korktuğu sırada, Leyla'nın da titreyip sarardığını görüyor.

İşte tam o an, Leyla'yı tabureye oturtarak bu güzelim bakışı belgelemeyi başardığı andır. Çantasında taşıdığı, ara sıra çıkartıp okşadığı resim tam o anda çekilmiştir. Kahvede olmasa, resmi çıkartıp bakardı şimdi. Düşlemekle yetindi: *Sarı bukleleri tülbentinden taşıyor, düzgün burnu ve biçimli ağzı o köşeli yüze pek yakışmış, lacivert gözler burada siyah gibi çıkmış.*

Mr. Stone, fotoğrafı çektiği anda Leyla'nın cinsel heyecan içinde olduğunu biliyordu ama resmin, cinselliği olmayan bir kadına aitmiş gibi durmasına şaşıyordu.

Genç adam, Boğaz'ı gözleyerek epeyce zaman geçirdi.

Hatta makinesini kurup kahve yaşamını, iskelede bekleyenleri gösteren birkaç fotoğraf çekti. Sokaklardan geçerken kendisine meraklı gözlerle bakan çocukları, yaylı arabaları, büyük kayıklarda dörtlü grup halinde kürek çekenleri belgeledi.

Yol boyunca ilerlerken, “fotoğrafçı nedir ki” diyerek duraladı ve boğazın atılarak akan sularına baktı. “Anonim bir gözüm ben. Hem olayı yaşayan, hem de olaydan sonra yaşayan anonim bir göz.”

Stone, yüz yıl sonra kim bilir hangi insanın “R.H. Stone” imzalı bir fotoğrafa bakarak şaşıracağını düşledi. “Hayret,” diyecekti o kişi; belki de bir kütüphanede olduğu için, arkadaşına fısıldayarak sokulacak ve, “Şu resme baksana, sanki şimdiki zaman gibi. Yüz yıl önce çekilmiş oysa,” diyecekti.

O resmi çeken ben, artık yaşamadığım halde vizörden baktığım an yaşayacak. Baktığım an. Yüz yıl sonrasının insanı, kamera gerisindeki gözü düşünüp, garip bir metafizikle sarsılacak. Belki de yaşamın bir düşünce olduğunu söyleyen filozofları düşünecek.

Stone’un elinde Leyla’nın fotoğrafından başka bir hakikat yoktu. Ama ne tuhaf, sanki o fotoğrafı başka birisi çekmişti, Leyla adında bir kişi yoktu da, sanki yalnızca fotoğraf vardı. Yaşam sadece bir düşünce miydi gerçekten?

Veli Paşa’nın av köşküne geldiğinde, önce Leyla’yı değil, Rüstem’i görmek üzere arandı; bunlar düpedüz suçluluk duygusu okunan bakışlardı. Bir yerden mumçıçeği kokusu geliyordu, *manolya kokusu mu bu* dedi içinden. *Rüstem nerede acaba?* Adamı ortalıkta göremeyince hızla bahçeden içeri yollandı, köpek havlarken köşkün cümle kapısı açıldı; Leyla görüldü: Yüzü al aldı, heyecanlıydı. Stone, yüzünü gizler gibi içeri girdi ve hemen odasına daldı.

“Size ne ikram edeyim?” diyen Leyla’nın sesi onu irkiltti, su istedi. O giderken “Oh, Leyla!” diyerek inleyen genç

adam, Leyla'nın bakışlarıyla erimiş haldeydi. Genç kadının yüzündeki utanma duygusuna hoş bir edâ ekleyen gözleri, yıpranmış da olsa etkileyici jestler için yaratılmış gibi duran elleri ve hele gülerken çıkardığı ses, Mr. Stone'u çıldırtıyordu. Çok susamamıştı ama neden su istediğini biliyordu, Çünkü Mr. Stone'un Leyla ile ilgili fantazyaları hep su içinde geçerdi: Bu kadını bir güzel soyup ırmağa ittiğini, diri göğüslerini emdiğini, onun da buz gibi kollarıyla ürperen sırtını okşadığını çok düşlemişti. Gözlerini yukarı doğru dikip Tanrı'ya yakardı, sağa sola bakındı, ne yapacağını bilemedi. İyi bir Hıristiyanın davranışı değildi bu.

Kendisine su getiren kadının yanaklarına, yerde sürünen eteğinin kirli saçaklarına, yüzünden başka bütün vücudunu kapatan giysilerine bakan Mr. Stone, Leyla'nın bu haldeyken bile ruhunu okşayan özelliğinin ne olduğunu anlamak ister gibi baktı.

Kendi yalnızlığından bile hoşnut görünen bir kadındı bu.

İnsan yalnız başınayken mutluydu, o insanın mutlu olduğu söylenebilir, oysa biraz yalnız kalsa ortalığı cehenneme çeviren nice kadın vardır. Leyla farklıydı; eğitilmiş, inci dişli, akıllı, piyano bile çalan, okuryazar, soylu ama öfkeli kızlar bir yanda; okuryazarlığı olmayan, yürümesini bilmeyen Leyla öbür yanda idi.

Tam bu sırada Leyla:

“Biliyor musunuz efendim, neler yaptığınızı çok merak ediyorum,” dedi ve boş su bardağını göğsüne bastırarak genç adamı süzdü. Mr. Stone hayretle baktı. Leyla:

“Biliyorum, ahlaksız kadınlar gibi konuştum. Ama sizin halleriniz o kadar hoşuma gidiyor ki, yalnız başınıza iken geçirdiğiniz yarım günü görmek için neler vermezdim!”

İçinden geçeni olduğu gibi anlatmak yoksullara mı yoksa kadınlara mı özgüdür, bu bilinemez ama Mr. Stone, kadını kışkırtmak istedi:

“Kadınlar, bir erkeği çok beğenirlerse onun yaşamını merak ederler.”

Leyla:

“Tanrı hakkı için, sizi düşünmeden duramıyorum.”

Erkek zalimliği böyle durumlarda şahlanır; Mr. Stone Leyla’yı küçümsedi ama onu ciddiye alıyor gibi baktı.

Leyla:

“Ben doğru konuşmayı bile bilmem. Biliyorum, şimdi benden tiksineceksiniz. (Boğazı kurudu ve heyecandan tı-kandı) Affedersiniz... (Boğazını temizledi) Ama günahımı söyledim işte; çünkü bunu söylemeden asıl düşüncemi söyleme becerim yok. Bunları nasıl becereceğimi de öğrenemem, çünkü kafam odunlaştı. Belki de korkacaksınız ama rica ederim, sizden hiçbir şey beklemiyorum, bana değer verdiğinizizi hissettim, çok mutlu oldum. Ne yapalım, ben basit bir kadınıyım. Özür dilerim, bir beyefendiye bunları söylemek zor ama sanırım biz insanlar yalnızca düşlerken eşit olabiliyoruz.”

Soylu kadınların işitse baygınlık geçireceği bu sözler, Leyla’nın dilinde ne kadar güzel ve doğru duruyordu! Yalnızlığı kavramış bir ruhun tınılarıyla dolu, sınırlarını bilen insanın sesiydi bu.

Mr. Stone’un romantik ruhu coşmuştu, ayağa fırladı, kadını öpmek için uzandı. Yalnızca kadın ruhu böyle bir durumda zalimliğin kırbacını kullanır; Leyla “Hayır!” diyerek sıçrayıp geri çekildi:

“Rica ederim, nerede olduğunuzu unutmayın.”

Suçüstü basılmış âşıkların tedirginliğiyle etrafına bakman ve sıkıntıyla hemen oturan Mr. Stone, oyuna getirilmiş kişiler gibi kızdı, Leyla’ya sertçe baktı ve böyle bir sahnenin çekici yanını kavradı: Heyecan. Soyluların bu kadınlarda ne bulduğunu anlar gibi oldu.

Veli Paşa, eğer vakit bulursa zaman zaman av köşküne gelir, buradan ormana doğru uzayan koruluk içinde sabahtan akşama kadar süren av partileri düzenlerdi. Bir öğle vaktiydi, önce iki yaver geldi, paşanın av için yola çıktığını bildirdi. Kısa bir zaman sonra, köşkün iskelesinden karaya çıkan çok sayıda saraylıyı görünce, haberli oldukları halde, yine de hizmetkârların eli ayağı dolaştı. Pek çok adam, pek çok köpek, pek çok malzeme geldi, köşkün bahçesine yığıldı. Çok sayıda katır, köşk kapısı önünde dizildi; böyle bir av partisi görülmüş değildi. Mr. Stone, Wilhelm bıyıklı iki Alman subayını görünce, bunun av partisinden çok birtakım yatırımlar ve projelerle ilgili bir buluşma olduğunu, ya da av partisnin en azından siyasal konuşmalara renk katması için düzenlendiğini düşünüp ortalıktan kayboldu.

Av partisnin günlerce süreceği, Karadeniz kıyıları izlenerek Akçakoca'ya kadar gidileceği söyleniyordu. Mr. Stone, Paşa'nın bu yolculuğu belgelemek için, kendisini de kafiye katacağından korktu. Şüphesiz çok rahat yapabileceği bir işti bu; ancak Stone için soylularla birlikte yapılan yolculuk, yığınla gereksiz nezaket ve kısıtlanma anlamına geliyordu. Ne onların yanında durabilir, ne de hizmetkârlarla vakit geçirebilirdi.

Paşa, Mr. Stone'un bahçeye gelmesini istediğinde, fotoğraf ustası, odasında kitap okumaya çalışıyordu. Aslında göz önünde olmak istemediği için odasındaydı. Ama yine de "yakalandığını" düşünerek, telaşla paşanın yanma koştu. Sarı bıyıklı paşa, gözlerindeki alaycı bakışları gizlemeye gerek görmeden, Mr. Stone'a işlerinin nasıl gittiğini sordu. Stone, Boğazın Anadolu yakasındaki işleri bitirdiğini söylerse kendisinin de götürüleceğini düşünerek, bir süre daha bu çevrede çalışması gerektiğini geveledi. Paşa onunla fazla ilgilen-

medi, makinesini alarak kameriyenin önüne gelmesini buyurdu.

Paşa'yla birlikte iki Alman subayı ve iki Osmanlı nâzırının fotoğraflarını çeken Stone, önüne geçemediği bir yaltaklanma duygusu içindeydi. Kendisinin bu adamların gözüne nasıl göründüğünü hissetti, ilk kez yaptığı işe öfkelen-di; kızgınlığından, pembe yüzü al al olmuştu, sanki telaştan kızarmış insanlara benziyordu. İçindeki ses: "Sakın kendini beğendirme!" diyordu, "Beğenirlerse yandığın gündür, geyik peşinde dolaşmaya çıkarsın!"

Neyse ki korktuğu gibi olmadı, köşk iki saat içinde adeta boşaldı ve hatta elinden her iş gelen dev yapılı Rüstem bile gitti. Yolculukta ondan daha iyi bir yardımcı bulamayacağını düşünen Paşa, bu nedenle Rüstem'i kervanına katmış olmalıydı.

Bu olay Mr. Stone ile Leyla'nın düşleyip de bulamayacakları fırsatı ayaklarına kadar getirmiş oldu. Genç kadın, Mr. Stone'un ilgilenmeyeceğini düşündüğü için kendi dünyasına çekilmişti. Adamın sürekli olarak kendisini düşündüğünü nereden bilebilirdi? Umutsuz aşkını dizginlemek için ahırda, mutfakta, bahçede yerli yersiz ağlayan Leyla'nın, bilgili ve akıllı bir insan olduğunu düşündüğü Mr. Stone'dan yana hiçbir umudu yoktu.

Bir gün sonra Boğaz'da çektiği fotoğrafların baskısını almak üzere eve gelen Mr. Stone'a yemek getiren Leyla, kendisini bu adama adeta yapıştıran gücün ne olduğunu anlamadan, hiçbir şeye karşı koyamadan hemen oracıkta soyundu. Hiçbir şey konuşmadan, hiç soru sorup yanıt beklemeden uzun uzun sevişen âşıklar, artık canları acımaya başladığı halde birbirlerini bırakamıyor, zaman zaman mutluluktan ağlayıp, zaman zaman cilveleşerek şehvetin tadını çıkarıyorlardı.

İki âşığa her şey günlerce düş gibi göründü. Kuşların kendileri için öttüğünü, şarkıların kendilerini fısıldadığını, hat-

ta ezanın kendi adlarını heceler gibi okunduğunu hissettiler. Mutluluk sarhoşuydular; bedenleri hazla titriyor, başları dönüyor, birbirlerine doyamıyorlardı.

Bu hızlı sevişmeler sırasında, birbirlerini bildikleri yüzler olarak göremediklerini fark ettiler; Leyla aslına döndü, Jane oldu. Çıplak Stone ve çıplak Jane, giyinik haldeki Stone ve Leyla değildiler; kadının sarı kıvrıcık saç lüleleri ona başka bir hava katmıştı, yüzünün kırmızılığı onu yenilemişti.

Yıllardır arayıp da bulamadığı mutluluğu İstanbul gibi hiç aklına gelmeyen bir yerde bulan Stone, kadının mutluluğundan, kendi erkekliğine ilişkin sonuçlar çıkardı: Acaba Rüstem bu kadına kendi verdiği mutluluğu verebilir miydi? Acaba kadınlar için cinsel ilişki ile duygusal ilişki iki farklı şey miydi? Rüstem *bu işi* daha iyi mi yapardı? Bir kadın cinsel mutluluğu nasıl yaşardı? Bunu erkek mi verirdi, yoksa kadın vücudu erkeği araç olarak kullanan, yalnızca kendi doyumunu amaçlayan bir haz yuvası mıydı? Stone, o anda Jane olmasa hiç olurdu, acaba kendisi olmasa kadın ne hissederdirdi?

Bu tür sorular akla gelse de bu açıklıkla sorulamaz. Hatta sorulduğunda başka bir şey haline gelir.

Stone:

“Bir erkek kadını ne kadar mutlu ettiğini bilmek ister,” dedi; “mutlu musun?”

Leyla:

“Çok mutluyum,” dedi ve gülümsedi.

“Sorum bu değil, nasıl anlatsam? Neyse, unut gitsin.”

Böyle durumlarda, âşığın her duygu kıvılcımı bilinmek istenir. Leyla ısrar etti:

“Ne düşündün, söylesene.”

Stone konuyu değiştirmek için, aslında hiç de düşünmediği halde, parmağını kadının göğüslerinde ve karın çukurunda gezdirerek:

“Bunların fotoğrafını çekmek ne güzel olurdu,” dedi.

Leyla'nın kikirdeyerek *olmaz* diyeceğini sanan Mr. Stone, genç kadının ciddiyetle kendisini süzdüğünü gördü:

“Çok istiyorsan, neden olmasın?”

Stone, şaşırdı ama belli etmedi. Yarım saat kadar sonra makine hazırды, Leyla saçlarını taramış, gözlerini sürmele-miş, dudaklarını ıslatmış bir halde geldi, belinde peştemal sarılıydı, elinde Musul işi bir tülbent tutuyordu.

Stone beğenisini gösteren bir ısıklık çaldı.

Leyla, Stone'un hazırladığı tabureye otururken peştema-lım çıkardı, edep yerlerini gizledi, yan döndü. Genç adam, Leyla'nın sıkılacağını düşünerek acele etti, onu yerinden kal-dırdı, odanın farklı köşelerinde çektiği nafile birkaç pozdan sonra, pencereden gelen ışıktan yararlanarak öyle bir görün-tü yakaladı ki, o anda dünya erotizm tarihine geçeceğini san-dı: Dışarı dalgın bakan bukleli bir yüzün uzun boynu altın-dan iki fırlak ve biçimli göğüs, tülü yararak dışarı çıkıyor, bu tül kalçaların üstünden sıyrılıyor ve sanki yok olmaya çalı-şıyordu. Fotoğrafta çıplaklık görünüyordu ama vurgulanmı-yordu. Disk atan atlet heykelinde, adamın kış kıvrımların-dan çok, hareketin ne olduğu nasıl önemliyse, bu fotoğrafta da pencereden bakan bir kadının, gerçekte hangi bedenle bu davranışı gerçekleştirdiği anlatılıyor gibiydi.

Mr. Stone gecenin ileri saatlerine kadar çalışıp onlarca res-mi kağıtlara bastığında, Leyla'yı yanına çağırdı; kadın, ayna-ya bakar gibi resmin karşısına geçti, bedeni hazla ürperiyor-du. Mr. Stone'a döndü, onu yatağa doğru sürükledi. Yüzün-de vahşi bir arzu vardı.

Kadınlar, hangi noktadan sonra erkeğin gözüne *başka, farklı, değişmiş* görünür? Bu bilinemez ama en azından fo-toğraf çekirtme olayından sonra yaşananların Leyla'daki de-ğişime kaynaklık ettiği anlaşılıyor. Leyla, Stone'u değil, ken-disini ürkütücü bulduğu için sarsılmıştı. Öyle bir noktaday-dı ki, ancak yaşadığı yeri, zamanı ve kişileri unutan kadın-

ların yapabileceği çılgınlıklara kapılmak üzere olduğunu hissediyordu. Aslında hiç de dikkatsiz sayılmazdı; korku ta baştan beri içinde durduğu için, Mr. Stone'la hep onun dışarıdan dönüş saatlerinde buluşuyor; halayığı ve bekçiyi şüphelendirmemeye çalışıyor, geceleri yatağında uyuduğunu gösteren izler bırakıyor, köşke cümle kapısı yerine arka kapıdan giriyor, hizmetkârların kendisini arayıp aramadığını anlayacak bazı işaretler koyuyordu.

Ancak korkulan şey insanın yüzünde durur. Hizmetkârlar, Leyla'nın günden güne garip davranışlar içine girdiğini görmüyor değildi; *bu İngiliz gâvuru, Rüstem'in harimi ismetini kirletiyor olabilir. Leyla'da gözle görülür biçimde ortaya çıkan dalgınlık ve heyecan acaba neyin göstergesidir? Neden hep uykusuz gibi bakıyor? Neden bu adam bazı günlerini hep evde geçiriyor?*

Bu düşünceler halayık kızın kıskanç bakışlarında, bekçinin namus düşkünü çatık kaşlarında duran somut şeyler gibiydi; düşünce olmaktan çıkmış, elle tutulur nesnelere dönüşmüşlerdi.

Belki de böyle değildi ama Leyla artık onların yüzünde bu sözleri görüyordu. Yaptıklarından pişman olduğu için değil, bunun cezasını çekeceğini düşündüğü için davranışlarını denetim altına almaya, “Mr. Stone'la ne yaptım ki ben, onu sevmiyorum bile,” demeye başladı. Bu sözlerle birilerine hesap veriyor gibiydi; ruhu daralmıştı, bu aşktan vazgeçmeyeceğini düşündükçe ne yapacağını şaşıyor, boynuna taş bağlayıp kendini Boğaz'ın sularına bırakmak istiyordu.

Leyla, Mr. Stone'la cinsel ilişki halinde yakalansa, kimbilir ne kadar eziyet görürdü? En iyimser olasılıkla, kocası üç kez “boş ol!” der ama önce Leyla'nın kemiklerini kırardı. Rüstem'den canını kurtarabilirse parasız, pulsuz sokağa atılırdı belki. Ancak, iffetini yitiren kadının sokağa atılması, ölümden bile beterdi.

İyimser bir olasılık da yok değildi, Leyla'yı Mr. Stone'a verirlerdi; zavallı kadın da belki bu yoldan vatanına döner, kurtulurdu.

Ama bu olasılığın Leyla için hiçbir öneminin olmadığı giderek belli oluyordu; kime dönecekti, orada nasıl yaşayacaktı? Bunca yıl İstanbul'da kaldıktan sonra karanlık ve izbe bir köye dönüp nasıl yaşardı? Orada kendisine nasıl davranırlardı? Leyla, Mr. Stone'un kendisinden biraz genç olduğunu gördüğü için, bu adamın çok geçmeden ilişkilerinden sıkılacağını ve kendisini yüzüstü bırakacağını da düşünüyordu. O anda yüzüstü bırakılmış gibi Stone'a kızdı ve hatta Stone'un kendisini ayarttığını düşünmeye başladı.

Ne olmuştu, şimdi Rüstem değerli hale mi gelmişti? Hayır, Rüstem iyice berbattı artık; Leyla'nın yaşadığı tüm beden işkencelerinin gardiyanı olarak genç kadının ruhundaki yerini çoktan almıştı; dev adamı, dönüşünde ağır bunalımlar bekliyordu.

Korkular meyvesini vermeye, Leyla geceleri sıçrayıp uyanmaya başladı. Stone'un yanında uyumuyordu artık; ama genç adam bu tutumun nedenini kavrayamıyor, Leyla kaçıkça pervasızlaşıyordu.

Bir gece, sevişmek ve didişmekten yorgun, uyuyakaldılar.

Leyla kendisini neye benzettiye düşünde onu buldu: Düşünde bir canavar memelerini ısıırıyordu, meme uçları taşlaşmıştı. Canavar, urgana benzeyen bir şeyi tüm bedenine sararken, sarı gözleriyle ona bakıyor, Leyla ise ilahi okumaya çalışıyordu. İlahinin sözleri cinsel ilişkiyi anlatıyordu. Canavar, Leyla'nın taşlaşmış meme uçlarını yalayarak parlatmıştı, ilahiden etkilenmiş olmalı ki tülbentle oynamaya başladı. Leyla bu oyundan haz alıyordu, inleyerek uyandı, hemen doğrulup oturdu ve korkuyla istavroz çıkardı.

Müslüman olduğunu unuttuğu zamanlarda hep istavroz çıkarırdı.

Aynı yatakta uyuyan Mr. Stone da uyandı, bir gariplik olduğunu sezdi. Âşıklar söylenmemiş sözü nasıl da hisseder! Stone, “Bana yol göründü,” dedi içinden.

Ağıtı gittikçe yoğunlaşan, hıçkırıkları tüm odayı kaplayan Leyla hiçbir soruya yanıt vermediği için, Mr. Stone’un acı sezgilerine korku da bulaştı.

Mr. Stone, henüz ilişkileri başlamamışken, Leyla’nın, uzun uzun, günlerce ağladığını biliyordu; uzun ağlamalarla başlayan aşkın uzun ağlamalarla sona erdiğini, bu gözyaşlarının tuhaf bir biçimde kadının “suç” saydığı şeylerden arınmasını sağladığını düşündü.

Ancak, Leyla’nın ağlayışı abartılı görünüyordu, içtenliği şüpheli gibiydi. Mr. Stone, zaman geçtikçe krize dönüşen bu ağıta kızdı. Aşk ağıtını ciddiye almak gerektiği, bu ağıtın abartılı görünse de gerçek bir acıya dayanabileceği aklına gelmedi.

Kalktı ve sert hareketlerle giyinmeye başladı.

Leyla:

“Korkuyorum,” dedi sonunda.

Karanlık sezgileriyle ayakta dikilip duran Mr. Stone, kadının başını okşadı, sonra yatağa oturup ona sarıldı ve kendine doğru çekmek istedi. Leyla’nın direndiğini anlayınca hayretle ona baktı:

“Ne oluyor?”

“Nasıl bakacağım şimdi ben Rüstem’in yüzüne? Nasıl koynuna gireceğim onun?”

Leyla bu sözü söylediğinde, hiç sevgi duymadığı kocasına büyük bir aşkla bağlıymış da, baştan çıkarılmış gibi sarsılmıştı. Kocasını sevmiyordu ama -ne garip!- Leyla şu anda Mr. Stone’u sevdiğini de söyleyemezdi.

Mr. Stone, dehşet verecek kadar uzak gözlerle bakan bu kadınla bir daha yan yana gelemeyeceğini anlamıştı. Birlikte geçirdikleri günler boyunca mutlu oldularsa da, yolun sonu-

na gelinmişti. Leyla'nın, ömrünün sonuna kadar, hatta Rüstem bugün ölse bile, yine ömrünün sonuna kadar cinselliği kendisine zehir edecek bir hapishaneye girdiğini görebiliyordu. (Aslında bunu umuyordu.) Aşkın bittiğini orada anladı; aşkın *arada başkaları varken yaşanmadığını* düşündü. *Aşk, başkalarını hesaba katmaz*, dedi mırıldanarak.

Aşkın amacı yalnızca kendisidir. Aşk sorumsuzdur, sorumluluk anımsanınca aşkın sonu gelir.

Bu sözleri Leyla duysun diye biraz yüksek sesle söyledi ama Leyla'ya bakmadı. Çünkü *artık onu tanıyamıyordu*. Kadının *zorunluluktan* değil *inanarak* kendisinden soğuduğu inancındaydı. Leyla'nın yanıt vermeyişi bunu kanıtlamıyor muydu? *Benim aşkım bitmez, senin için ölürüm* diyen bir Leyla yoktu. Telaşlandı, ensesinden terledi, terini sildi, mendiline boş boş baktı.

Aşk, olasılık halindeyken zevkli bir oyuna benziyordu; ancak ilişki başlar başlamaz, neşenin ışığı sönüyor ve iki âşığın üzerinde dolaşan kara gölge hep şu soruyu akla getiriyordu: *Beni ne zaman terk edecek? Seviyor mu beni? Onu seviyor muyum?* Mr. Stone, zaman zaman Leyla'nın, *vücuduna sancı girmiş gibi* kapanmalarını, kendini cinsel ilişkiye veremeyişini anımsadı; bunların o mutlu başlangıç anında, mutsuz sonuçları haber veren işaretler olduğunu hayretle gördü.

Mr. Stone, Leyla'nın *artık bu iş burada noktalsın*, diyeceğini anladığı için nasıl bir ikna yolu seçeceğini hesapladı. *Buluşalım, kuruntuyu boş ver, gel seni buralardan götürüyim*, diyecekti.

Bütün bunlar inandırıcılıktan uzaktı, bunun farkındaydı ama yapabileceği başka bir şey yoktu. Eninde sonunda kadının kocası gelecekti ve Mr. Stone kapının dışında kalacaktı. Bu durumda buluşmayı sürdürmek, işin mutlaka felaketle noktalanmasını istemekle aynı şeydi.

O anda kadının *Mr. Stone* adını sayıklayarak yandığını, ölü-

mü göze aldığını düşledi. Leyla'nın, kendisini sessizliğe mahkûm ettiğini gördüğü için miydi bu düş? *Ama daha onunla sevişmekten, yaşam öyküsünü dinlemeye fırsat bulamadım ki dedi kendi kendine. Bir masal geldi, geçti mi diyeceğim?* Kadının oturuş biçimine dikkat etti, *haydi git* der gibi oturuyordu!

Mr. Stone sessizce toparlandı, Leyla'ya son kez ama nefretle bakarak, vaktin ne olduğuna aldırmadan, sarhoş gibi, biraz ağlamaklı, biraz yorgun ve umutsuz adımlarla eşyalarını topladı. Sabahın erken vakti sayılırdı. Köşkün hizmetkârları, onun taşındığını görünce, telaşla sağa sola koşuştular. Aralarında Leyla yoktu, bu daha iyiydi; çünkü Leyla da aynı telaşa katılsa, Stone düpedüz kovulduğunu düşünürdü.

Bir saat sonra, köşkün iskelesinde, kayık bulması için rıhtıma yolladığı bekçiye gözleyen Stone, gidişinin, Leyla'ya verilen bir ceza olduğunu göstermeye çalışarak, yerlere sert sert basıyor; kasılıyordu.

Stone, ısmarladığı sandalın yaklaştığını görünce, *birkaç gün içinde unutulur gidersin* diyen iç sesine karşı koyamadı, kasılmak içinden gelmez oldu, omuzları düştü.

Pera'da yirmi gündür boş duran evine dönecekti. Kıyıya yanaşan sandala baktı, kürekçilere bir İngiliz nezaketiyle gülümsedi, bekçinin de sandalda olduğunu, adam kıyıya atlayınca fark etti. Neşeli görünmeye çalıştı, eşyaları yüklenirken *dünyanın sonu değil bu* diyerek kendini rahatlatmak istedi.

Sandal kıyıdan uzaklaşırken, kaçamak gözlerle köşke doğru baktı: Leyla şu pervazlardan hangisinin ardında ağlıyordu kim bilir?

Yoksa gülüyor muydu? *İyi ki gitti mi* diyordu?

Mr. Stone, kendisini bedensiz bir gölge gibi hissetti. *Bir varmış, bir yokmuş...* Yaşam, düş gibiydi gerçekten. Ama neden gerçeklik, insanı bu kadar derinden incitiyordu?

HUZURSUZ HEYKELLER GECESİ

Metro inşaatı için Ankara'nın göbeğini köstebek yuvasına döndüren büyük vinçler, gecenin geç vaktinde bile harıl harıl çalışıyor; kamyonlar, birbiri ardına inşaat alanına girerek, yüklendikleri toprağı bilinmez bir yere götürüyorlardı.

Sihhiye Meydanı'nın Kızılay yönündeki bölümü kazıldığından, Meydan'daki Hitit heykeli, bu kazıdan çıkarılmış ve kenara atılmış dev bir buluntu gibi toprak yığınlarının arasında kalmıştı. İki boğa ile bir geyikten oluşan bu heykelin üzerine doğru hırlayarak yürüyen dozerler, onları ürküten şımarıklıklar yapıyorlardı. Boğalar ve geyik, böylesi hınzırlıklar karşısında, kimden medet umacaklarını anlamadan, kaygıyla sağa sola bakmıyorlardı.

Gecenin ilerlemiş bir vaktinde, boğalarla geyik, bu işkenceye dayanamayacaklarını düşünüp, kaçmaya karar verdiler. Çünkü artık heykeller bu şehrin kalabalığı içinde “kenar süsü” bile değildi. Kaçacaklardı kaçmasına ama onlarca yıl durdukları bu meydanı öyle seviyorlardı ki, gitmeye karar verince, kalma istekleri ağır basar gibi oldu. Uzun süre, ses-

sizce, meydanı izleyip ağladılar, sonra da birbirlerinin göz yaşlarını yalayıp teselli bulmaya çalıştılar.

Ayrılma vakti gelip çattı: Durdukları yer biraz yüksekçe olduğundan aşağıya inemeyeceklerini düşündüler. Nasıl ol-duysa geyiğe cesaret geldi ve toprak yığınının üzerine sıçra-dı; boğalar dikkatle bakındılar; geyiğin topraktan çıkabildi-ğini görünce, onlar da sıçradılar.

Gece ilerlemişti; ortalıkta kimseler görünmüyordu. Üç heykel, tunç şakırtılar çıkartarak Dil ve Tarih Coğrafya Fa-kültesi önünden geçti. Fakülte bahçesindeki Mimar Sinan heykeli bu duygulu geçiş töreninden etkilenmedi bile; ka-çaklar, biraz böbürlenir gibi duran mimarın heykelini ge-ride bırakarak, opera binasının çaprazından senfoni orkes-trası binasına doğru yöneldiler. O sırada Etnografya Müze-si önündeki heykelden kışneme sesi gelince, durup uzun uzun havayı kokladılar. Dik ve keskin kulakları, şehirdeki tüm at heykellerinin canlandığını işitebiliyordu, ancak bu atların üstünde cumhuriyetin kurucusu oturduğundan, bu-lundukları yerden ayrılamıyor, öfkeyle eşelenip duruyorlar-dı. Zaten öyle de yüksek yerlere konmuşlardı ki, atların hiç-biri “ne olursa olsun” diyerek aşağı atlamayı göze alamazdı.

Boğalarla geyik bir süre bekledikten sonra gelen giden ol-madığını anlayınca, boynuzlarını hüzünle sağa sola sallaya-rak, yeniden yola koyuldular.

Garın önündeki heykele yaklaştıklarında insan başlı, kar-tal kanatlı himera canlandı. Bu heykelin üstünde, eşeğine bindiği gibi ters oturan Nasrettin Hoca vardı. Himera, ne ka-dar zıpladıysa da Hoca’yı uyandırmayı başaramadı.

Anlaşılan o ki, bu gece hayvan heykellerini diriltten şey, insan heykellerini etkilemiyordu.

Kaçaklar yeniden yola koyulup, ağaçların arasından, ıssız caddelerden geçe geçe, Atatürk Orman Çiftliği yakınlarına kadar geldiler. Bu sırada polis sireni duyuldu; yakalanmak

istemeyen boğalar şehrin kanalizasyonunun verildiği Ankara Çayı'na doğru yöneldiler ve tam Çamlıca Mahallesi'ne çıkılan yerdeki köprünün altına geldiklerinde çamura saplanıp öylece kaldılar. Heykel oldukları için suyun altında onlara bir şey olmuyordu. Birbirlerini o bulanık ve karanlık suda göremedikleri halde “yolumuz buraya kadarmış” anlamında kuyruklarını birbirlerine sürttüler, boynuzlarını tokuşturdular.

Çamlıca Mahallesi'nde ışıklar çoktan sönmüştü, yalnızca balkonlardan birinde bir adam gece serinliğinde kavun ve rakıyla demleniyor; bazen, “Ah, Atatürk!” diyerek masaya yumruk vuruyordu. Sarhoştur, dertlendiği zaman, böyle söyler ve keyiflenirdi. Siren sesi duydu, ırmağın kenarında tüm ışıldakları yanan, kocaman tekerlekli bir vinç gördü. İlgiilenmedi, önündeki kavuna baktı, tam o sıra vincin yanından geçen otomobil, vincin kepçesi aniden dönünce, kurtulmak için sağa kaçtı. Ancak yine de kendini kurtaramayıp suya düştü. Balkondaki adam, acı fren sesini işittiği için vincin olduğu yöne doğru baktı, olağandışı bir şey göremedi, vinç öylece duruyordu, polis arabaları gittikçe yaklaşan siren sesleriyle geldi, vincin etrafına yığılıp onu ablukaya aldı. Telsizlerden yayılan ses, gecenin bu vaktinde balkona kadar geliyor, olayı film sahnesine benzetiyordu.

Arabasıyla suya düşen adam, fokur fokur su dolan otomobilin içinde, korku, tiksinti ve dehşetle bekliyordu. Arkadaşlarıyla piknik yaparken, *suya düşen arabaların kapısını araba suyla dolmadan açmamak gerektiğini* konuştukları aklına geldi; onlara: “Abi, baktım suyun içindeyim, bekledim. Araba su doldu, kapıyı açtım, çıktım,” dediğini ve gülüşmeler arasında rakı kadehini doldurduğunu görür gibi oldu. Birden tiksintiyle yüzü karıştı, çünkü tüm şehrin kanalizasyonunun içindeydi ve her an üstüne pislik bulaşacak olduğunu bilmenin tedirginliğini yaşıyordu. “Benimle dalga geçerler,

kesin,” diyordu. Hatta “Bok Ahmet” bile derler. Bu sırada vincin ışıldakları, suya doğru döndü, suyun yeşil ve bulanık dokusunu açığa çıkardı. Ahmet’in gözüne bir boğa karaltısı ilişti; boğa, önce bir gölgeydi, sonra belirginleşti ve arabada-kinin kim olduğunu anlamak ister gibi Ahmet’e baktı. Yem-yeşil bakan gözleri ve çamurlu dişleri korkunçtu.

Ahmet, Azrail’in çeşitli kılıklara bürünerek geldiğini işittiği için çok korktu, kapıyı açmak istedi, bir engele takıldığını anladı, öbür kapıya gitti, açılmıyordu, camı açmak istedi ama artık soluğu yetmemeye, çabalamaya, debelenmeye başladı ve boğulmadan önce kalp krizi geçirip ruhunu kendisinden hiçbir istekte bulunmayan boğaya doğru uzattı.

Ertesi gün televizyon haberlerinde, Sıhhiye Meydanı’ndaki metro inşaatında çalışan vinç operatörünün, bilinmeyen bir nedenle, Hitit heykelini yerinden söktüğü ve Çamlıca Mahallesi yakınlarına kadar götürdükten sonra, polislerin yaklaştığını görünce heykeli dereye attığı bildiriliyordu. Adam bu eylemi yaptıktan sonra Sıhhiye Meydanı’na dönüp heykelin kaidesine oturmuştu. Heykelin düştüğü yerdeki otomobilin ve içindeki cesedin bu olayla ilişkisi anlaşılamamıştı.

Heykelin kaidesinde oturan adam, polisler tam kendini oradan indirecekken bağıırıyordu: “Yaklaşmayın, kendimi keserim!”

Kendini Tanrı’ya kurban etmek istiyordu, “Öküzüm ben!” diyerek bağıırıyordu. Boynuzlarının göğe değdiğini söylüyordu. Karısını seviyordu ve neden kaçtığını anlamıyordu.

Bu haberi izlerken yine balkonda demlenen sarhoş, karısına “Tuhaf,” dedi, “Dün gece ben bu otomobilin rüyasını görmüştüm. Üstelik rüya gibi de değildi.”

Kadın öfkeyle televizyon kanalını değiştirirken söylendi:

“Otuz yıldır beni gördüğün gibi mi? Ben bir gölgeden başka neyim? Senin için hem var hem yokum, yalan mı?”

Adam karısına *bunca yıldan sonra bu neyin kavgası* der gibi baktı ve ortalığı yumuşatmak için ona laf attı:

“Görürsün bir gün benim de heykelimi dikecekler.”

Kadın alaycıydı:

“Doğru,” dedi. “Sipsivri bir taş dikecekler, altına da: *Bu taşın üstünde Görünmez Hasan Efendi’nin heykeli var, yazacaklar.*”

Adam sıırttı. Kadın da gülecekti aslında. *Ne güzel söyledim* diyordu içinden, *kaldın mı Hatice’nin lafının altında, öküz!*

Hatice gülemedi, çünkü siniri bozulmuştu. Kalkıp mutfağa gitti, buzdolabının kapağını açtı, ne aradığını unutmuştu. Heykeli suya atan adamı düşünüyordu, bunu düşündüğünü düşünmeden düşünüyordu. Birden doğruldu, heykeli çalan adamın neden böyle yaptığını sezmiş gibiydi. Yalnızca sezmiş gibiydi; bunu anlatamazdı, anlatmaya kalkışsa yüzüne gözüne bulaştırırdı. Çağrışımlardan ibaretti bunlar: Heykeli düşünürken, Hacettepe Hastanesi aklına geldi, orada yatan Samet’i, onun basur ameliyatını düşündü, ameliyat sözcüğü aklına doktorları getirdi, *Ayşegül’ün doğumu da yakın* dedi, *Asuman ne zaman emekli olacak acaba?* Duraladı, bu konuya nereden geldiğini anlayamadı. Buzdolabındaki eriklerin pörsüdüğünü gördü, bunda hiçbir sorumluluğu olmayan kocasına sövdü.

Adam eline rakı kadehini alıp balkona çıkmıştı, nedensiz yere keyiflenmiş, gülüyordu. Masaya otururken, “Ah, Atatürk!” dedi ve yumruğunu masaya vurdu.

AYNI PENCEREDE FARKLI ŞEYLER

Sımsıkı kucaklaştılar. Tutkularının yıllardır kurulu duran zembereği ansızın boşanıverdi; kendilerini yatağa zor attılar. Kızarmış yanakları birbirine sürtündü, bir davul ritmiyle kasılıp gevşediler, kaşlarını çattılar. Zihinlerinde Ege'nin gölgesi az ağaçları sıralanıp gidiyordu; iki âşık, akşam esintisinde birbirine dolanan dallar gibi ürperiyordu.

Adam, içindeki ateşe dayanamayan sobalar gibi kızardı, büküldü, inlemeye başladı. Yorulmuştu, sımsıkı kucakladı kadını ve: “Neden Senem, neden benimle Paris'e gelmedin?” dedi. Kadın, bu zamansız soruyu sevmeyi, o sırada akli hâlâ çıplak vücudunun salınışında idi, bir ara ayak parmakları ilişti gözüne, kadınlık kokusu yükseldi ikisinin arasından ve Senem tavana baktı. *E ne yapalım, yıllar geçmişti işte*, Cunda'nın o genç Senem'i artık otuzlarını süren bir duldu.

Halil solculuktan başının derde girdiği ve yurtdışına kaçtığı gençlik yıllarını düşünerek Senem'siz geçen zamana hayıflanıyor, yaşanan âna hiç de yakışmayan bir sıkıntıyla iç geçiriyordu. Senem, bakışlarını tavandan indirip yavaş yavaş mahzen rengi almaya başlayan gözlerle Halil'e baktı;

coşkusu sönmüşe benziyordu. O sırada gözlerini yeniden tavana dikerek, “Genç erkeğin anlamadığını genç kadın anlar,” diyebilirdi. Hatta “Kaçamazsın, çektiğin dert aşk olur,” demesine de az kalmıştı. Öyle anlarda insan için için konuşur ve seyrek söyler. Senem de için için konuştu, düşündü, söyleyeceklerini yersiz buldu, sustu. Bu susuş onu nazlı ve cilveli kadınlara benzetti. Halil Senem’i o gençlik yıllarındaki tazeliği içinde gördüğü için hem mutlu oldu, hem de üzüldü.

Birbirlerinin gövdelerini okşadılar, bütün bunlar arzudan çok, arzu oyununun okşayışlarıydı, Halil sızlandı: “Çok yaşlandım.” Senem yanıt vermek yerine onu dudaklarından sıkıca öptü ve “Sen çok gençsin ve hep genç kalacaksın,” dedi. Halil bu öpüşten mutlu olmuş görünmüyordu, aksine bunun yatakta yaşanan geçici anlara özgü bir coşku olduğunu düşünüyordu.

İkinci ezanını duydular; Halil’in zihnindeki güneşli havaya, mavi ışıltılı denize, yeşil ağaçlara ölüm karanlığı bulaştı. Halil: “Biliyor musun,” dedi, “artık her gün ölümü düşünüyorum. Çocukluk ve gençlik yıllarında insanların nasıl yaşlandıklarına şaşardım. Yaşlı insanları hep o yaşlı halleriyle var olmuş gibi düşünürdüm. Yalnızca çocuklar insanı olduğundan çok daha yaşlı görür. Ah, o yıllarda zaman ne kadar da uzundur!”

Senem kederli değildi ama kederlenmiş gibi güldü:

“Ey koca bebek, daha dün *bu kahrolası yerde zaman geçmek bilmiyor* diyordun.”

Halil kederliydi ama keyiflenmiş gibi güldü:

“Lokantada masaya tabakları dizerken bacaklarına bakanlara cilve yapıyor, o sırada zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorsun tabii. Senin herkesten çok sevdiğin bir şarap mahzenin var kadın. Benim gibi akşama kadar evrakla uğraş da göreyim seni.”

Senem, yaşamını erkeklerin gözü önünde sürdürebildiği için keyif duyduğunu gizlemedi. Saçlarını arkaya doğru toplayıp omuzlarına yığdı, göğüslerini sakladı. O anda zihninde, yıldızla dolu ışıltılı bir gece canlandı, lokantadaki çatal bıçak seslerine, gürültülü kahkahalara karışan şarkı, sahil boyunca yayıldı. Elif, -Senem'in kardeşi- şarkının ritmiyle domates doğradı.

Halil: "Sen bana âşık olduğunda çocuk sayılırdın, beni beklediğin yıllarda, korkarım zaman bir türlü geçmek bilmemiştir."

Senem adamın beyaz kıllarla dolu göğsünde parmaklarını dolaştırdı. Ölen kocasına duyduğu özlemi ve aşkını Halil'e anlatmanın yararı olmadığını düşündü. Erkeklerin başka erkeklerle kıyaslanmaya asla dayanamayacaklarını biliyordu, hele kıyaslandığı kişi bir ölüyse durum daha da kötü olabilirdi. "Ben seni beklemedim," diyemedi bu yüzden; adam da bu suskunluğu "evet, seni hep uzun uzun bekledim" şeklinde algılayıp "Ancak," dedi; "insan yaşlandıkça kendisiyle gençler arasındaki farkın az olduğunu düşünüyor."

Kadın yavaş yavaş doğrulup giyinmeye başladı, canı sıkılmış gibiydi. Adam durmak bilmiyordu: "Çocukken evren ve ölüm üzerine düşünürdüm, bugün ise oğlumun çoktan bir kenara attığı oyuncak trenlerle oynuyorum. Çocukluk düşlerimle ellisindeki düşlerim arasında hiçbir zekâ farkı yok. Değişen şey yalnızca bedenim ve deneyimlerim oldu."

Senem, "Bana on beş yıl önceki gibi çekici ve hoş görünüyorsun," dedi ve onun kulağıyla oynamaya başladı. Halil oldum olası bundan huylanırdı ama belli etmemeye çalışarak başını geriye çekti ve sözünün önemini belirten bir kaş işaretiyle yastığa abandı:

"Yıllardır birbirlerini tanıyan kişiler, kambur bile olsalar birbirlerinin düzgün yönlerini görüyorlar. Babamın ölümünde anlamıştım bunu: Bana çok dinç görünüyordu, oy-

sa o başka biri olsaydı, ölümcül hasta olduğunu anlayabilirdim. Senin yaşındaki kadınlar bana *amca* diyor artık.”

Birbirlerini yeniden tanımak ister gibi bakıştılar. Biraz hüznü oldukları söylenebilirdi ama bunun aşk hüznü olmadığı kesindi.

Halil’in zihninde, darbukanın klarnete uyarak coştığı, sesini yükseltip ritmini artırdığı bir an canlandı.

Senem iç geçirdi, pencereden dışarı baktı, “scooter” a binmiş bir kız geçiyordu, bacaklarının güneş görmesi için eteğini yukarıya doğru sıyırmıştı. Her halinde sağlık ve mutlu bir geleceğe inanmışlık vardı. Senem gülümsedi ama odada olan biteni düşününce hızlı bir duygu değişimi yaşadı:

“Sıkıldım ben,” dedi.

Halil: “Ben de.”

Senem yıllardır gözüne tüm erkeklerden güçlü görünen ve kendisi karşısında ezilmeyen, yalvarmayan bu adamın, nedense şimdi biraz ezik olmasını umuyordu. Terk edilme korkusunun tüm erkeklerde ortak olduğunu anladığından beri, bu adamın da aynı perişanlığı yaşadığını görmek istiyordu. Zalimce bir şey değildi yaşadığı, salt merakı.

Halil o sırada, Üsküp’te Osmanlı’dan kalma bir hanı pansiyona çevirip işleten Miçevski ailesini, onlarla birlikte geçirdiği yedi ayı, gülerken yanağında gamzesi beliren Jana’yı, ilk tanıştıkları gün, onun Slavlara özgü uzun boyuyla kıcını döndüre döndüre merdivenden çıkışını, iri göğüslerini ve çocuksu sesini düşünmekteydi. Jana’ya âşık olduğunu biliyordu ama Yugoslavya’dayken Senem’i özlediğini, Jana’ya uzak davrandığını da unutmamıştı. Şimdi Senem’in yanında Jana’yı özlüyordu. Üsküp’ün zarif minarelerle dolu kaleiçinde, Türk ve Arnavut dolu bir mahallede yaşadığı aşkı, iki uykusuz ve çıplak âşık olarak geçirdikleri sayısız geceyi anımsadı. Dudağındaki belli belirsiz gülümsemenin nedeni buydu.

Paris'teki sürgün yıllarında ne zaman Jana'yı düşünse, Halil, yine böyle belli belirsiz gülümserdi.

Senem, Halil ile kendi arasındaki tüm heyecanların, beklemlerin, gözyaşlarının olağanlaşmış olduğunu bu gülümsemeden mi bilinmez, anladı. Bir anlık sezgiydi bu; ağlayan erkeğin de güçlü davranan erkeğin de son davranışının kayıtsızlık olduğundan şüphe duymayan bir sezgi.

Bu nedenle olmalı, kolayca: "Bir daha asla seninle yatmayacağım," deyiverdi. Bu sözlerde aslında kışkırtma ve tehdit vardı, Halil'in duygu halini anlamak için yaptığı bir hamle de sayılabilirdi.

Adam gözlerini kapatmış sırtüstü yatıyordu; yanıt vermedi, bir sineğin vızıltısı sessizliği bozdu ve neden sonra Halil gitmeye hazırlanan Senem'e:

"Keşke hiç yatmasaydık," dedi.

Bu sözlerle, *yatağa ulaşamamış aşkların hep aşk olarak kaldığını* ifade etmek istemişti ama kırıncı oldu; kadının yüzüne utanç kızılığı yayıldı.

Senem çıktı gitti, Halil doğrulup giyinmeye başladı, kendi ter kokusundan iğrenip pencereyi açtı, yüzüne sıcak hava aktı.

Sokak çok sessizdi, ağaçların gölgesi dibine düşüyordu, lokantalarda miskin bir hüznün, havada kavurucu bir yalnızlık vardı. O anda lokantadaki hoparlörden yayılan şarkıyı işitti, zihninde yıldızı bol bir gece belirdi, çatal bıçak sesleri kahkahalara karıştı.

Halil pencereden ayrıldı, perdeyi çekti, gölge gibi kayboldu.

BAŞKALAŞIM

I

“Yalnızca ahmaklar her şeye inanır. İnsan, ahmakların en büyüğüdür kızım, çünkü kolayca inandığı şeyden güçlük-
le vazgeçer.”

Zeus bunları söylerken Afrodit’in elini sımsıkı tuttu, Apol-
lon’a dönerek *bu konuda ne düşündüğünü* sordu. Apollon ya-
nıt vermedi, lirini eline aldı.

Afrodit bezgin görünüyordu, mırıldandı:

“İnsanları düşünecek halim yok.”

Zeus:

“Çocuk değilsin ya kızım! Ne demek istediğimi hâlâ anla-
madın mı? İn şu ölümlülerin arasına! İnsan denen ahmak ne
yapar eder, bir eğlence çıkartır. Hiçbir can sıkıntın kalmaz!”

Afrodit:

“Demeter ölümlüler arasına gitti de ne oldu? Demeter’le
Yason sevişiyor diye ortalığı birbirine kattığını, Yason’u kül
ettiğini ne çabuk unuttun? Değıştin mi gerçekten? Yoksa ar-
tık eskisi gibi düşünmüyor musun?”

Apollon, “sakın inanma” anlamında lirini konuşturdu. Lir öyle güzel sesler çıkardı ki, ağaç yaprakları uzanıp lirin içine girmek istercesine Apollon’un başı üzerine toplandılar. Tanrı onlara ters ters bakınca yerlerine çekildiler.

Zeus:

“Kızım, sen Kaz Dağı’nda Ankhises’le sevişme çıgıkları atarken aranızı mı girdim? Yanlış düşünüyorsun. İyi, budaların en budalası arasında arayan Tanrıça’ya kızdım yalnızca.”

Apollon Afrodit’e göz kırptı:

“Sakın inanma. Sana dokunan perişan olur.”

Zeus, değıştiğine oğlunu bile inandıramadığı için pofladı. Bir şeyler söylemek istedi, Apollon fırsat vermedi, lirin sesini oturdukları balkona doldurdu, üç nympheye şarkı sözü esinledi. Kızlar şarkıyı söylemeye başladılar; onların ağzından çıkan sözler kanatlanıp havada uçu, dallar, çiçekler ve taşlar koroya katılıp biçimden biçime girdi. Şarkı, insanın Homeros çağındaki mertliğini anlatıyordu. Şarkıya göre, eski insanda, çocuk akli ve Tanrısal duygular iç içeydi, mert düşmanını öldürse, yasını tutardı. Oysa tüfeğin icat olduğu çağdan sonra yiğitlik bitmişti; bu çağın insanı, mert dostunu para için öldüren bir alçağa dönüşmüştü. Yine de tuhaf olan şuydu: Tüfekli çağdan sonra, ahlakı sefilleşen insanın akli Tanrısal bir kıvam kazanmıştı.

Zeus, şarkısını bitiren Apollon’a kuşkuyla baktı:

“Ey benim güneş bakışlı oğlum! İnsanlar sevgiden yoksunsa Tanrıların bu işte hiç mi günahı yoktur?”

Tam bu sırada, Zeus’un karısı Hera içeri girdi, nymphelerin koro sesini işitmiş ve ne tartışıldığını anlamıştı. Kocasına çıkıştı:

“Ey korkunç Kronosoğlu! Ağzından çıkanı kulağın dunsun. Kızım aşağıya inip de insan denen sefil yaratığa sevgi verecek öyle mi? Nasıl yapacak bunu, onların yatağında

mı uyuyacak? Senin gibi, onlardan boy boy piç mi peydahlayacak?”

Zeus alaycı bir yüzle Hera'ya baktı:

“Sen insana sevgi vermekten ne anlarsın?”

Hera:

“İnsana sevgi vermek mi?” dedi. “Sen önce Tanrıları sev! Promete'yi zincire vuran, oğlunu, canım Hephaistos'u dağdan atıp sakat bırakan adam, sevgiden ne anlar! Sen, insan ayarında bir zorbasın! İnsandan peydahladığın piçlere sahip çıktığın kadar, oğluna sahip çıksan yeter!”

Hera çok kızgındı. Belki de kızgınlığın kendisini haksız göstereceğini düşündüğü için, sesini yumuşatarak Afrodite seslendi:

“Afrodite'im! İnsanların arasına karışmak hatasına bir kez düştün, bilirim: Bunun bedeli, Ankhises'den doğurduğun o kaz kafalı oğlan değil midir? Troya'da senin sevdiklerini vuran, oğlundu senin! İnsandan çocuk yaparsan, olacağı budur. Geri dur kızım! İnsandan Tanrıça'ya yar olmaz. Tanrılar katında geçerli olan sevgi, insan katında başka bir şeydir. Köpeğini seven Çinli, kurbanlığını süsleyen Müslüman! Pöh! İnsanın sevgisi budur işte! Sahtekâr sevgi. Yalancı vicdan. Hiçbir hayvan yalancı değildir, insan hariç. Hiçbir hayvan bir başkasını aldatmaz; bir yılanı, gözlerini devire devire yalan söylerken göremezsin ama iki ayak üstünde bir yalan görürsen bil ki o insandır! (Zeus'a döndü Hera) Kızımı kendine benzetemezsin! Çünkü sen insanlar arasında dura dura onlara benzedin. Tıpkı insanlar gibi namusun ikiyüzlü senin, onlar gibi iktidar düşkünüsün, onlar gibi...”

Karı koca kavgası kızışmak üzereydi. Zeus Hera'nın sözünü kesti:

“Kadın! Vır vır edip durma.”

Hera:

“Her davranışında adaletsizlik var. Erkeksin, güç budalasısın, o kadar!”

Zeus:

“Athena kadındır ama gücünü kullanırken on erkek Tanrı’dan zalimdir.”

“Athena! Onu kadın mı doğurdu ki acımayı bilsin? Onu sen kafanın içinden çekip çıkarmadın mı? Erkekten doğan kadın! Ne korkunç! Athena’nın *kadın* olduğunu söyleme lütfen, kanım donuyor.”

Zeus’un sesi çatallaşmaya başladı:

“Kadın! Güzellikte sizi geçtiği için Helena’ya etmediğiniz kalmadı. Troya’yı neden yıktık Helena ile Paris’in başına? Afrodit’le senin, Helena’nın güzelliğini çekemeyişinden değil mi?”

Zeus Apollon’a döndü, işi oyunculuğa döktü:

“Sen misin a benim güneş yüzlü oğlum, bu çamur deryasına *anne* diyen? Ruhun neden temiz biliyor musun? Seni bu kadın değil, ışık doğurduğu için! Ey benim güleç kızım, anan eğer Kıbrıs’ın köpüklü sularıyla bir midye kabuğu olmasaydı, eğer seni (Hera’ya baktı Zeus) şu paslı bakırdan devşirseydim bu kadar akıllı ve duyarlı olabilir miydin? Hephaistos denen akılsız topalı doğuran, Ares adlı it sineğini rahminde büyüten şu densize söyleyin, içeri gitsin! Yoksa onu da bacağından tutup Olimpos’tan aşağı savurmama az kaldı. Hephaistos’u topal bacağıyla kabul ettim ama onu buradan atarsam, bir daha almam, ona göre.”

“Benim ısıltılı çocuklarım”, dedi ve aldı sözü Hera: “Hephaistos akılsızsa, babası da Zeus’tur. Ares’im it sinegiyse, o sineği rahmime konduranın adı nedir? Kuzularım, sizi doğurmadım ama üstünüzde analık hakkım var! Erkek, anne olmaktan ne anlar! Sizi amber kokulu ışıkla yıkayan bendim! Minik ağızlarınıza Tanrıça sütünü ben verdim. Ben sizin annenizim! Bu adamın sizi benim kucağıma atıp gitmek-

ten başka, üzerinizde emeği yoktur. Bilirim sizi çok sever ama çocuğunu büyüten insanların sevgisiyle değil, hazinesine bakarak gözü kamaşan haydutların aç gözlülüğüyle sever. Onun hiçbir sözüne inanmayın, hiçbir öğüdüne kanmayın. (Mırıldandı Hera) Tanrı da olsa erkeklerin sözüne güvenilir mi? (Sonra sesini yükseltti Tanrıça) Diyeceğim bu kadar, daha da kalacak değilim.”

Hera kapıya yöneldi, tılsımlı taş kapı kendiliğinden açılıp kapandı. Zeus Hera'nın arkasından öfkeyle bağırdı:

“Bu cinsiyet ayrımcılığı da nedir?”

Hera'yı yansıladi:

“*Erkek annelikten ne anlar!*”

Zeus sesini yumuşattı, Apollon'a döndü:

“Evlilikler böyledir işte,” dedi. “Gel de şimdi bu kadınla aynı yatağı paylaş, ona aşk sözleri fısılda! Katran dökülen dudakları bal dökülen pınarlara benzetmek mümkün mü? Aşk bitti, ortada çocuk falan yokken, o benim bir şeyim değildi ama onsuz duramıyordum. Çocuklar oldu ama neden şimdi onunla yan yana duramıyorum?”

Apollon iğneledi:

“Dikkat et, annemi elinden kaçıracaksın!”

Zeus güldü:

“Kadın ruhunda acınası bir merhamet vardır. Nefret ettiği kocasını aldatamaz da, hiç gereği yokken, hiç de düşünmezken tutar bir serseriye âşık olur. Hera artık beni aldatamaz ama beni sevdiği zamanlarda onu elimden kaçırmaktan gerçekten korkardım.”

Afrodit:

“Neden annemden ölesiye korktuğun halde, onun bunun kucağına koştüğünü hiç anlamıyorum.”

Zeus beyaz sakalını sıvazladı, yüzüne bilgelik dolu bir anlam verdi:

“Nasıl ki suda bile Tanrıların ayak izi kalırsa, insanla-

rın aklında da Tanrısal izler vardır. İnsana koştum, çünkü onun aklına Tanrısal akıldan bir parça yerleştirmenin başka bir yolu yoktu. Eğer soyumuzun bazı özelliklerini insanlığa katmasaydım, bu kıdemli maymun cinsi, pek çok bakımdan bu cinsten üstün hayvanlar karşısında yok olup giderdi. İnsanlar bir parça bize benzediği için, bizim sarayın kapısına benzeyen kapılar yaptı, uçabildi, denizlerin altına indi, uza-ya çıktı. Biz olmasak, insanlar hâlâ dallardan muz toplayacak, cevizi taşla kıracaktı.”

Afrodit:

“Ne değişti ki bizim için? Onlar ha dalda yaşamış ha evde, bunun bize ne yararı var?”

“Olur mu hiç *keskin gözlü* kızım! Bir maymun, zamanın değerini bilir mi? Hangi kedi *başımı kaşıyacak vaktim yok* sözünü söyleyebilir? Tıpkı bizim gibidir hayvanlar. Bizim için de, onlar için de zaman bir hiçtir. Oysa zaman, insan için her şeydir; sadece zaman duygusunu yitiren insan hiçleşir: Ölüm döşeğindedir, hastadır ya da uykudadır. Bu durumdaki insanlar gülmez, eğlenmez. Ama çalışan, sevişen, şarkı söyleyen insanlara bir bak! İnan, Tanrı olduğum halde bu durumdaki insanları kıskanıyorum. Çünkü insan, her şeyin bir sonu olduğunu bilir ve zamanı doyasıya yaşamak ister. İnsan olmasa, Tanrılar *zaman dışı olmanın* değerini anlayamazdı. Tanrı’nın pusulası insandır. Tanrı ve insan, ışıkla gölge gibidir. Birinin varlığı öbürünü gerektirir.”

Kızının saç lülelerini kokladı Zeus:

“Kızım, sen hiç şaşkınlık nedir, hiç yaşadın mı? (Afrodit, omuzlarını *hayır* anlamında silkti.) Ben de yaşamadım. Ama yanımızda saçını koklayan bir insan olsaydı, sen de onun yüzünü görseydin, şaşkınlık nedir anlardın. İnsan, eğer şaşırmıyorsa ya bunaktır ya da zırdeli. Hayvanlar bile şaşıır ama Tanrılar asla... Geçmiş ve gelecek zamana kolayca giden, tüm olayları önceden bilen bir varlık neden şaşırsın?

Sizin doğacağınızı biliyordum ben; hem bebekliğinizi hem de yetişkin yüzünüzü siz doğmadan önce tanıyordum. Oysa insan, doğacak yavrusunun yüzünü dokuz ay boyunca merak eder. Bebek doğunca, onun yirmi yaşındaki halini tasarlamaya çalışır ama yirmi yaş gelmeden o hali tam olarak zihninde canlandıramaz.”

Apollon:

“Ben doğmadan önce, seninle ava gidişimizi hiç unutmuyorum baba,” dedi. “O zaman, Tanrıların zamanda ileri ve geri gidebileceğini bilmiyordum. Avdan sonra gittin ya, ben de seni tamamen yok oldun sanıp, oturup ağladım.”

Zeus:

“İnsan işte tam da böyle bir ölümsüzlüğü ve sonsuzluğu arar,” dedi, “ama boşuna, bunun sırrını asla ona vermeyeceğim; çünkü insanlığı insanlık yapan, hep bir *son fikriyle yaşamaktır*. İnsan hep mükemmeli arar ama sonsuzlukta *mükemmel* kavramının geçersiz olduğunu bilmez. Apollon’un lirini dinle kızım, bu müziği hiçbir ölümlü işitmemiştir, işitse çılgına döner. Tanrısal ezginin ilkel bir çeşidini yakalayan esinler dâhisi Mozart’ı küçümsemiştik değil mi? Ya o *şarkılar*? Tuhaf sözleri ritmik hareketlerle yinelemek akıl işi mi? Ancak, insan olsaydın bunlar sana çok güzel görünecekti, *bundan daha iyisi olamaz* diyecektin. İnsan böyle bir şeydir işte; beğendiği neyse, onu en önemli sanır, inandığına tapar. Nedenise, önemsenmek isteyen bir zavallıdır; küçük işlerle bile böbürlenir: *En iyi banka memuru olmak* ne demektir örneğin, ya da *en başarılı işadamı* niye olunur? İnsan bunlardan mutlu olabildiği için, gerçekten budaladır ama şu değişmez: Yaptığı şeyden zevk alan insan mutludur. Ben derim ki sevgili kızım, canın sıkılıyor madem, yeniden git onların arasına.”

Afrodite konuşacaktı, ancak nympheler araya girdi, koca bir tabak dolusu meyve getirdiler. Tabak boşlukta duruyordu, kim meyve için uzansa, tabak saygıyla ona doğru gidi-

yordu. Zeus meyve tabağından bir elma aldı, elinde bir iki kez hoplattı ve Afrodit'e: "Seni dinliyorum," dedi.

Afrodit:

"Gidemem. Çünkü orada mutluluktan çok acı bulacağımı biliyorum. Daha önce denedim, biliyorsun. Aineas'ı doğurdum ve o kahrolası Troya savaşında, oğlumun canını Akhilleus'un kargısından kurtarmak için çekmediğim çile kalmadı. Apollon yardıma gelmese, sevgili oğlum oracıkta ölürdü. Yavrucuğum ellerimde erirken yaşadığım dehşeti hiçbir şeyle ölçemem. O gün, tam orada, bir daha insandan çocuk doğurmayacağıma ant içtim. Bu sözü tutmak zorundayım."

Zeus:

"Hınm," diyerek, alnını kırıştırdı. Bir süre sessizlik oldu. "İnsanların arasına Tanrıça olarak gitmiştin değil mi? Ankhises, bir Tanrıça'nın koynuna girdiğini biliyordu yanılmıyorsan?"

"Şüphesiz öyle."

"O halde, *insanların arasına insan olarak gidersen* sözünden dönmüş olmazsın. Hem, insan olarak yaşadığın sürece Tanrıça olduğumu bilmezsen, belki mutluluğu da bulursun."

Apollon neşeyle güldü:

"Şeytanın seni neden yenemediğini şimdi anlıyorum baba!"

Afrodit isteksizdi:

"Yalnız, bir sorun var! Ölümlü olarak yeryüzüne gidersen, Hades canımı alır. Lethe Suyu'ndan öteye bir geçtim mi bir daha gelemem. Tam öldüğüm anda yeniden Tanrıça olacaksam ama o ana kadar Afrodit olduğumu bilmeyeceğim, giderim."

Zeus alnını kaşıdı:

"Bu işi bana bırak. Ben hallederim."

Beyaz sakalını sıvazlayan Zeus, çenesini avuçladı, işaret

parmağıyla burnuna bastırdı. Bir hikâye kurar gibi düşünüyordu, mırıldandı:

“Şimdi sana bir yaşam dönemi seçmeliyiz. Hangi zamana gitmek istersin?”

Afrodit:

“Şu denizköpüğünden doğduğum zaman olmasın da, ne zaman olursa olsun.”

Zeus kıkırdedi:

“Bak aklıma ne geldi: Madem oyun oynuyoruz, şimdiden kim olduğunu öğrenmen oyunu bozabilir. Git, kendini bir insanın içinde bul, ölünce Afrodit olduğunu anla.”

Apollon göz kırptı:

“Bence böylesi en güzeli.”

Üçü de birbirine gülümseyerek baktı; gülerek anlaştılar.

Afrodit yine de, dönüşsüz bir yolculuğa çıkıyormuş gibi, kalktı, babasını kucaklayıp öptü, duygu dolu bakışlarla birbirlerini süzdüler.

Zeus:

“Kız evlat bir başka,” dedikten sonra, gözyaşlarını sildi.

II

Assos güneşli, pırıl pırıl bir antik kent; Aristo'nun da ziyaret ettiği bu şehrin tam karşısına düşen Midilli çok güzel görünüyor. Osmanlıların camileri ve evleri çok iyi korunmuş. Sokaklarında biraz yürüdüm, toplantı binasının önüne geldim. Binanın üstünde kocaman harflerle:

DÜNYA ÖLÜ DİLLERİ FORUMU

ASSOS, 1-7 TEMMUZ 2999

yazıyordu. Lobide işlemlerimi yaptırdım, odama çıkmadan önce salona uğradım, birbirini tanıyıp da uzun süredir gö-

rüşmeyenlerin taşkın ve şımarık yarenliğine katılamadım, otelin terasına çıkıp güneş altında Ege'nin maviliğini izlemek istedim. Lobiden ayrılırken beni uyardılar, delegasyon üyesi olduğumu gösteren elektronik kartı almayı unutmuşum. Otel görevlisi robot, kartımı getirdi. Karta baktım, üç boyutlu fotoğrafımdaki halim hiç hoşuma gitmedi, adımlı da Leon olarak yazmışlardı.

Kartımı robota uzatarak, adımlı *Leon* değil, *Leo* olduğunu söyledim. “Üstelik,” dedim, “Ben Kapadokya delegesiyim, *Kahpodokya* da neresi?”

Robot nazikçe, bunların *insan hatası* olduğunu söyledi. Hatanın düzeltileceğini belirtip yanımdan ayrıldı.

Terasa çıktım. Güneş tepedeydi, deniz pırıl pırıldı, iki yüz yıllık meşe palamutları karşı tepelere yeşilin bütün tonlarını sürmüştü. Kalenin tepesindeki Yunan tapınağı, Osmanlı camisi ve en az bin yıl önce yapılmış evler, yakın zamanda yapılmış gibi görünüyordu. Kapadokya'da, üç bin yıllık mağaralarda, kilise örenlerinde veya evlerde de aynı şeyi düşünürdüm: Bana bu yerlerin tarihi yokmuş, buradaki geçmiş insansızmış gibi gelirdi. Geçmiş zaman hareketsizdi, o bir resimdi. Güneş o zamanlar az ısıtırdı sanki, insanlar hiç hareket etmez, konuşmazdı. Oysa içinde bulunduğumuz zaman dilimi, zamanın hızından kopartıp aldığımız bir durağanlık adasına benziyordu, tarihin hızı şimdiki zamanda yoktu, şimdiki zaman aceleci değildi. Oysa geçmiş zaman yıkım demekti, yok oluş demekti, hiçlikti. Hangi insan, bebeklik fotoğrafına bakıp *bu benim* diyebilirdi ki? Hangi yaşlı kadının, bir zamanlar genç kız olduğu aklımıza gelirdi? Geçen zaman yıkıcıydı, iki gün, on yıl, yüz yıl gibi zaman dilimleriyle tanımlansa da aslında geçmiş zamanın bir süresi de yoktu. *Türkler İstanbul'a girdi*, bu kadar. Halbuki en az yüz elli yıl, ciğere bakan kedi gibi Üsküdar'dan tarihi yarımadaya baktılar. *İkinci dünya savaşı altı yıl sürdü*, bu kadar.

Cümlenin geçtiği süre kadar. Halbuki, o dönemde de güneş sakın sakın parlamakta, insanlar hiç acelesi yokmuş gibi yaşamakta, zaman “geçmek bilmez anlar” halinde sürüklenmekte, yemek hazırlamak için, yazı yazmak için uzun saatler harcanmaktaydı. İnsanlar ne yazık ki geçmiş hayalleri ile karıştırmaya pek düşkündür; bu nedenle, tarih dönemden döneme farklı yorumlanır. Şimdi de öyle bir durum var. Hun ordusunu lazerli dünyadan haberi varmış gibi düşünüyoruz. Oysa onlarla gen bağımız dışında hiçbir benzerliğimiz yok. Tıpkı bebeğin “çocuk” haline geldikten sonra artık bebek olmaması gibi.

Ama bir insanın bebekliğini biliyorsak nedense hep o halini özleriz. O yüzden Assos ilgimizi çeker, Troya’yı her katmanıyla yeniden canlandırır, ölü dilleri inceleriz.

Assos’da ören yerinde dolaşırken rüzgâr vardı, sütunların arasından ve taşların pürtüklü yüzeyi üzerinden ısıklar çalarak geçen hava akımı, binlerce yıl öncesine ait Yunanca sesler çıkartarak geçti sandım. Bu yanılsama anında kesinlikle sesler duydum; yanılsamanın uzun sürmesini çok isterdim. Çünkü tüm ölü diller kederlendiriyor beni. Dostoyevski’nin, o büyük romanları tasarlarken zihninde çevirdiği dile yazık oldu.

Yirminci yüzyıl kroniklerine baktım; meğer Afrika ve Uzak Asya’daki kabile dilleri selüloz ve kereste ticareti sırasında İngilizce tarafından yutulmuş. O dönemde “Amerikan yaşam tarzı” denen şeye özenip de kendi dillerini çöplüğe çevirenler, belki de kabile dillerine acıyor olmalıydılar. Türkçenin tükeniş belirtileri, sözcüklerin İngilizce okunduğu gibi yazıldığı dönemde başlamış: Örneğin *okul* yerine “ocool” yazmışlar, yerli yersiz İngilizce sözcük kullanmayı bir eğitilmişlik belirtisi saymışlar. Sanırım, 2200 yılında doğan Türk çocukları kırpık bir İngilizceye benzeyen eski Türkçeyi ikinci dil olarak öğrendiler ve bu dilden pek de

bir şey anlamadılar. Türkçeyi uzmanlık alanı olarak seçtiğim sıralarda, bu dilin 2298 yılında yapılan sayıma göre yalnızca İstanbul kentinde bin altı yüz dört kişi tarafından konuşulmasını büyük başarı saymıştım, çünkü bazı büyük diller bu tarihten önce yok olmuştu: Çince 2243'te, Japonca 2271'de, İtalyanca 2282'de müzelikti. 2340'ta İspanyolca tarih oldu. Balzac'ların, Hugo'ların Fransızcası ise, 2514 tarihli istatistiğe göre, yalnızca Cenevre'de konuşulan bir mahalle diliydi.

Kısacası artık Avrupa'da ve tüm dünyada adına *Worldish* dense de İngilizce konuşuluyor. Gerçi bugün yirminci yüzyıl İngilizcesini anlamak da olanaksız, çünkü anadilini unutup İngilizce konuşan tüm halkların dili İngilizceyi çok değiştirdi; yeni bir dil doğdu. Bin yıl önceki hiçbir dil, varlığını sürdürmüyor artık.

Assos Konferansı'nda Avrupa dillerinin son bin yılı tartışılıyor; amaç ölü dilleri diriltmek değil, bunlardan günümüze yansıyan mirası tartışmak. İnsanlığın tek dil konuşmaktan doğan sorunlarını masaya yatırmak. Çünkü günümüz insanı, başka kültürleri keşfetme merakını yitirdi; bunun doğal sonucu olarak da, dilimiz tekdüze ve heyecansız bir yapıya büründü.

Bugünkü bakışla 1999'u kavramak gerçekten zor; o zamanlar insanların din ve ulus gibi büyük mitosları, fahişelik, beden işçiliği ve parasızlık gibi bireysel dramları vardı. Bedenleri zehir yüklüydü; et yer, radyasyon yayan araçlar kullanılır, sigara denilen iğrenç şeyi tıttırmeyi severlerdi. Teknolojik atılımları da, en çok bu dönemde yaptıkları anlaşılıyor; ancak, doğa yağmacılığının bedelini 2044 yılındaki çölleşme ve kuraklık felaketiyle ağır ödediler. Yaşanabilir bir çevreyi yeniden oluşturmak için iki yüz yıl uğraşan insanlık, denebilir ki, insanlığın yücelmesinde Antik Yunan'dan daha az pay sahibi değildi.

Bugün bizim için basit bir teknolojik araç olan olan andro-

tex robotlar, bin yıl önce yalnızca masaldı; insandan ayırt edilebilmesi için yalnızca gözleri kırmızı yapılan, dünyanın bütün ölü dillerini programlayınca konuşabilen bu robotlar, bin yıl önce kaç arkeoloğun hayalini süsledi bilemem ama, ben bunun masal olarak kalmayışından ötürü çok mutluyum.

1994'te yirminci yüzyıl Türkçesini çalışmaya karar verdiğimde bir androtex robot yaptırdım. *Bilgisayar Yapım Merkezi*, robotu üretmeden önce sayısız soru sorar: "Robotunuzun cinsiyeti ne olsun?" "Boyuyu?" "Ses tonu?" "Kişisel özellikleri: Müzik? Resim becerisi? Ev temizlik programı?" gibi.

Hazırda yemek varsa hiç zorlanmayan ama yemek çok çeşitliyse kararsız kalan aşevi müşterileri gibiydim. Aklıma birden "hazırda" bir şeyi yaptırmak geldi, o dönemde yaşamış yazarlardan birinin fotoğrafını bilgisayarda tüm özellikleriyle üç boyutlu hale getirmeye programladım, bilgisayara adam hakkındaki tüm bilgileri toplama, yazdıklarını depolama, sesi kayıtlı ise o sesi alma emirleri verdim. Sonuçta baktım ki, bu yazar bin yıl önce Kapadokya ile ilgili çalışmalar yapan ve kendi zamanından bin yıl öncesini anlamaya adanmış biri çıktı. Adamın şeceresini araştırdım, kızının torunlarından birinin gen teknolojisi müzesi kurulduktan sonra kayıtlara alındığını öğrendim ve onun karakter yapısını anlamaya çalıştım. Bana öyle geliyor ki benim robot, yazarla kıyaslandığında çok neşeli; en azından birinci sınıf şarkıcı, çok iyi piyano çalar, yorulmaz, duygusal değildir. Bir de, Türkçe telaffuzumu beğenmez ve "bin yıl önceki insanlar seni duysaydı çok gülerdi," der.

Eğer genleri ayıklayarak prototipi doğru buldularsa, yani bilginler yanılmazlık konusunda iddialı iseler, bizim yazar suratsız herifin biriymiş. Hani Türkçe öğretmenim, robot değil de yazar olsa bana demedik laf bırakmaz, dalga geçmez, kaşlarını çatıp somurtmuş. Çok hoşnutum ben robotumdan; çünkü insandan daha çok eğlendiriyor beni, eski

öyküler anlatıyor, okumak zahmetine katlanmayacağım şeyleri özetliyor ve hiçbir şeyi unutmuyor.

Terasta, Midilli'ye doğru bakarak bunları düşünürken *ışık ötesi sinyal* geldi. Yanıtlamakta duraksadım, çünkü tam onu düşünürken robotumun beni araması tuhaftı.

“Ne var?” dedim kabaca.

“Leo,” dedi, -Bana hep böyle babamış gibi seslenir- “sen gittikten sonra bilgisayardaki notlarına baktım, senin *beni model aldığım yazar* hakkında yanıldığını anladım. Ama istersen artık ondan başkası gibi değil de *benmişim* gibi söz edelim. *Ben senin bildiğin gibi bir adam değildim*, bunu geçen gün gördüğüm düşte fark ettim.”

“Bana bak, şu saçmalığı kes. Androtexler düş görmeyecek şekilde programlandılar. Buraya ciddi şeyler yapmaya geldim, senin şakalarınla vakit geçirecek zamanım yok.”

“Leo, salak gibi konuşuyorsun. İnsanlığın en büyük korkusu eğer robotların insanlaşması ise bu gerçekleşti; ben dün gece düş gördüm.”

“Ne gördün?”

“1999 yılındaymışız. Üsküdar'da oturuyormuşum. Kızımın adı *Yağmur*, karımın adı *Aysun*’muş. Yazar olduğumu zaten biliyorsun. Ürgüp'te bir evim varmış, düşümde oraya gittim, herkes Türkçe konuşuyordu, insanlar camiye gidiyor, atların çektiği arabalarla yük taşıyor, eşeğe biniyordu. Bütün bunlar arasında, şimdi anlatamayacağım ayrıntılar var ama şu ayrıntıyı sana anlatmalıyım: Otomobilimin müzik düzeni tuhaftı, *kaset* denilen şeyi içine koyunca çalışıyordu. Arabada bir yığın kaset vardı, birini aldım, teyp denen o müzik kutusunun içine yerleştirdim: Osmanlı dönemini akla getiren bir şarkı çalmaya başladı. Sözleri aynen şöyleydi:

*Hacer ül esved imiş yüzündeki ben
Ne olur öpsem yüzündeki beni ben*

Ürperdim, *robotlar ürperir mi* diyeceksin ama unutma ben rüyamda robot değildim. Şarkıyı düşünelim şimdi, söz oyununu anladın mı? Burada *ben* sözcüğüyle oynuyor adam, hem senin benini öpsem diyor, hem de kendimi öpsem! Arabadan inince, her nasılsa, senin şimdiki evinin önünde olduğumu anladım. Burası samanlıktı. Orada bir levha gördüm: İsa'dan üç dört yüz yıl kadar sonra, burada keşiş odaları olduğu, keşişlerin buraya *Spileon* dediği yazılıydı, *Spileon* Yunanca *mağara* demekmiş, anlıyor musun? Zamanla keşişler kiliseye kapılanınca buralar evle dolmuş, Türkler buralara gelmiş, yerli halkla kaynaşmış ve Türkçe'nin yapısına uygun olarak buraya *Esbelli* denmiş. Senin evdeki çalışma odası bir zamanlar samanlıkmış. Oradaydım, samanları neden araladığımı bilmiyorum ama şimdi senin oturduğun evde, çalışma masasının olduğu yerde bir şey aramaktaydım, buldum tabii, burada bir kitap vardı, bu kitabın kapağında *Gölgenin Canı* yazıyordu, içinde 2999 yılında Assos'da geçen toplantıdan söz edilmekteydi, benim androtex robot olduğum yazılıydı bu kitapta, senin adının Leo olduğu biliniyordu! İnanmayacaksın ama kız ikizin Maia bile bu kitabın konusuydu. Diyeceksin ki, *bunda ne var, şimdi ben Assos'dayım, Maia da Ürgüp'te*. Bunları bildiğim için masal uydurduğumu düşüneceksin. Ama durum o kadar basit değil! Dikkatini çeker mi bilmem: Bu yazar ortaçağa ait *çift gövdeli aslan* motifi çevresinde dönen hayaller üretti. Leo, adını düşün. İkiz oluşun da bir şey anlatmıyor mu sana? Senin yüzünde ben olduğunu bile biliyor yazar. Peygamber bu. Dâhi!"

"Bana bak robot!" dedim. "Seni dinleyecek halim yok. Saçmalıklarını diğer robotlarla paylaş, işim var."

Bağlantıyı kestim. Çok kızmıştım, çünkü robotum tıpkı insanlar gibi metafiziğe eğilim duymaya başlamıştı. Kılığına girdiği adamın hayalciliğinden etkilendiği anlaşılıyordu. Düş görmediği kesindi, sözünü ettiği kitap zaten bilgisayarımda

yüklüydü, yazarın sık sık Kapadokya'ya yolculuk yaptığı, karısının ve kızının adının ne olduğu biliniyordu. Benim *benli olmamla* hınzırın kurduğu ilişki çok akıllıcaydı, eski bir şarkıyı bulmuş ve benim özelliklerimle birleştirmişti, akli sıra kılığında dolaştığı yazar gibi edebiyat yapıyordu. Eve döner dönmez ilk işim onun bazı programlarını silmek olacaktı.

Ama yine de bir sorun vardı: Robotlar düşleri organize etmez, edebiyat yapmazdı. Bu robota ne olmuştu?

Konferansın başlamasına üç saat vardı. Rahatlamak için saunaya gitmek istedim ama şu *coragen* denen ayartıcı robotlardan biri gönlümü çeldi. Onunla su yatağı üstünde, sürpriz dolu şeyler yaşadıktan sonra duş aldım ve zihnimi çok kurcalayan şeyin birdenbire aydınlandığını fark ettim: Benim kahrolası robotum, insanlığın en karanlık dönemlerinde bile ışıldayan ince fikir pırıltıları olduğunu mu anlatmak istiyordu bana?

Eskiden insanlar sevgiliden başkasıyla yatmaz, bunu ihanet sayarlardı. Sonuçta hepsi de cinsellik bunalımına girdi. Çünkü akılları insan, bedenleri hayvandı. Oysa günümüzde kimsenin sevgiliyle cinsel alışverişi yok, bedenimizin hayvanlığına akılcı bir çözüm bulduk: Aşk yok oldu. Çünkü aşk, insanı alçaltan bir duygudur; ruh sefilliğini, başkasının bedenini yücelterek aşma oyunudur. Ne yazık ki yüceltilen her beden, bu isteğe karşılık vermez; bundan yıkıcı bir acı doğar. Bu acıyı sona erdirmeliydik. Tek çıkar yol, arzuyu kışkırtan ve ona isteğinin ötesinde yanıtlar veren cinsel varlıklar üretmektir. Erkekler için *coragenler*, kadınlar için de *falloxlar* yapıldı ve böylece kimse kimsenin osuruğunu koklamaz, bilmem neresini görmez oldu. Üreme de kolay ve zahmetsiz hale geldi; robotlar spermleri veya yumurtaları numaralı ve tarihli olarak, şok etkisiyle dondurmaya ve sperm-yumurta bankasına bırakmaya başladı. Kesinlikle *akıl sağlığı çağındayız*, çünkü doğacak çocuğun zekâsın-

dan ve ruh sağlığından eminiz. Gen dizilişi mükemmel olanlardan yapılan seçim sonucu, dñnyanın neresinde yaşayacağı belirlenmiş, yapay plasenta içinde beslenen ceninleri, doğumdan sonra *eğlence okullarında* büyütüyor, onları anne baba gibi kavramlarla tanıştırmıyoruz.

Günümüz dñnyasıyla eski dñya arasındaki en çarpıcı fark, zekâ ve bilgi sınıflaşmasıdır. Dñya toplumu, kentlerde toplanan *bilgisizler* ile, kırlarda toplanan *bilgi sahipleri* halinde ikiye bölünmüş durumda. Kentliler, yaşadıklarını şehri asla terk edemez, *kır yurttaşları* ise kentler de dahil, her yere gidebilir. Assos konferansına katılmamın bir nedeni de bu; zekâ ve bilgi tekeli için gereken siyasal çıkışı sorgulayacağım. Yazdığım bildirinin başlığı sanırım açıklayıcıdır: *Dñya Dil ve Bilgi Tekeli*. Kanımca, dñyada tek dil konuşulması, bilgiyi tekelleştirmenin zeminini oluşturdu. Dil bir iletişim sistemi olmaktan çok *bilgi sistemi*ne dönüştü, bu sisteme giremeyen kişiler dışlandı ve insanlar iki türe bölündü. Tıpkı Marx'ın burjuvaları ve proleterleri gibi ayırırız: *Kır Yurttaşları* ve *Kent Yurttaşları*. Ancak sınıf kavgası yok, çünkü Kent Yurttaşları'nın bu kavgayı yürütecek en temel silahtan yoksun oldukları açık: Bilgi.

Birkaç yüzyıldır insanlar arasındaki kavrayış farkı o kadar belirgin hale geldi ki, kentliler, kavrayışı düşük başka bir canlı türüne dönüştü. Kır ve kent ayrımının sürüp gitmesini savunan tutucular: "Tamam artık et yemiyoruz ama bu durum ineklerle aynı odada yatıp kalkabileceğimiz anlamına gelmez," diyorlar. *Kır ve kent kesin olarak ayrılmaz da, tüm insanlar bir arada yaşarsa, aptallık ve saldırganlığın yayılacağından* endişe ediyorlar. Açıkçası, insanlığın zayıf genlerden kurtulması için, zamanın hükmünü yerine getirip tüm aptalların ölmesini bekliyorlar. Çünkü kentlilerin üremesine kota konuldu; üreme tümünden engellenebilirdi ama *uygarlık şoku* yaşanır korkusuyla bu, göze alınamadı.

1848'de yazılan *Komünist Manifesto*'da "köy yaşamı insanı aptallaştırır" deniyordu, şimdi durum tersine döndü; artık şehir ve makineler insanı aptallaştırıyor.

Burjuvalar, 1700'lerde, kırsal aristokrasiyi yıkıp kentli bir kültür yaratmışlardı. İnsanlığın en büyük alt üst oluş eylemi buydu. Çünkü insan, toprağın biçimlediği bir varlıktı ama makineler ve beton onu yeniden biçimleyecekti. Kentler çekim merkeziydi, yoksullar kentlerden *yer kapabilmek* için köyleri boşalttı ve bu durum kentin enlemesine değil, dikeyine büyümesiyle sonuçlandı: Apartman, aslında kent gelirinden az pay alabilmiş olanların toplandığı bir tür *çok katlı insan ambarıydı*. Apartmanda yaşayan ve eğitimden, sağlık hizmetlerinden daha sınırlı pay alan kent toplumu, zamanla bilgiden de yoksun kaldı. Bugün kısaca "kentli" adını verdiğimiz *seçilmiş düşükzekâlılar toplumu* böyle ortaya çıktı. Apartmanda yaşayan bu insanlar, gündüz çalışıp gece uyuyan canlılardı, zekâ bakımından açıkça iflas etmişlerdi. Bundan da tarihin şu anda gördüğümüz en keskin sınıfsal uçurumu doğdu: Bilenler ve bilmeyenler.

Bilgi ve zekâ aristokrasisi, burjuvaziden rövanşı alarak, kırlara dönüşü gerçekleştirdi. Eskiden köyünden başka yer görmeden ölen köleler ya da yoksul insanlar vardı; şimdi şehirden ömür boyu ayrılması yasaklanmış kentliler var. Kentten arsa kapabilmek için arazi yağması yapanların torunları, şimdi kentten çıkmalarını yasaklayan görünmez bir Tanrı'mn gazabına uğradılar.

III

Adını söyleyemediğim için kısaca Gigi dediğim robot kapımı çaldı ve içeri girer girmez, önüme diz çöküp ağlamaya başladı. Yalnız ağlamakla kalsa iyi, bir yandan da:

“Maia ben sana âşığını!” diyordu.

Bu sözleri bin yıl öncesinin Türkçesiyle söylediğinden, önce anlayamadım. Neyse ki Leo’dan bana bulaşan Türkçe merakı yardımına koştu, robotun ne söylediğini kavradım. *Worldish* konuşamıyordu, oysa bu sabah konuşmuştu, ne söyledimse anlamadı. Bir dil çevirici program aradım arşivden; bu program söylediğim şeyi Türkçeye çeviriyordu, artık bu aracın yardımıyla anlaşacağımız belliydi.

Gigi’nin insanlaşma halleri Leo’nun şakası olmalıydı, nasıl da uyanmamıştım! Kardeşimle birlikte, bu alçak robot, beni aşk meşk laflarıyla sınayacaklar ve sonra da alay edeceklerdi.

Ancak Gigi’nin hali farklı görünüyordu, bir tuhaflık olduğunu düşündüm. Gözlerine baktım, kırmızı değildi. Ürpereyerek bir daha baktım: Şimdiye kadar robot olduğunu belli eden kırmızı gözleri, mavi mavi bakıyordu! Bağurdım:

“Ne yaptın gözlerine!”

Zavallı Gigi şaşırdı:

“Ne olmuş ki?” dedi.

“Mavi olmuş!”

Bana aşk ilan ettiğini falan unutup aynanın önüne koştu, çılglık attı, duraladı, aynaya yaklaşıp bakışlarını bir daha inceledi, kollarını yokladı, poposunu, -ayıptır söylemesi- önündeki şeyi yokladı, acı dolu bir sesle:

“Anlamalıydım,” dedi, “Ben insan olmuşum! O yüzden âşık oldum sana ben!”

Kahkaha attım:

“Şimdi sana yanıt veremem. Buna programlanıyordum!” diyerek robot programlarına özgü bakış taklidi yaptım. Yasalarımıza göre, robotların gözleriyle oynamanın *insanlığa karşı işlenmiş suç* sayıldığını bildiğim için, şaşkınlığımı arttı. Leo, şakayı bu noktaya kadar ilerletmiş olamazdı.

Gigi, aynanın önünde kendini uzun süre inceledikten sonra bana yaklaştı ve yeniden önümde diz çöktü, elleri-

mi tuttu. Ellerindeki sıcaklık korkuttu beni, tıpkı insan sıcaklığıydı; heyecandan sıklaşan nabız vuruşlarını hissediyordum. Dillerimizi birbirine çeviren alete bakıyor ve hâlâ *bunun nasıl bir şaka olduğunu* düşünüyordum ki, Gigi ağır ağır konuşmaya başladı. Sözüünü söylüyor, çeviriyi bekliyordu; yüzünde hiç tanımadığım, o ana özgü yeni bir bakış vardı:

“Bu çağda artık aşk öldü biliyorum,” dedi. “Erkeğin kadın için ölmesi, onu düşünerek kudurması gerekmiyor; isterse onun robotunu yaptırır, yanında taşır. Ama ben eski çağa aitim; kötü düşler görünce bunu anladım, burada neden yaşadığımı bile anlamıyorum ama görüyorum ki aslında sen de eski zamana ait gibisin. İnsanlarla sorunun var, sevdiğin erkek olamıyor senin, hep robotlarla *idare etmekten* bıkmadın mı? Yaşamda eksikğin yalnızca cinsellik mi? Eskiden insanlar, sevgilinin yanında durmaktan bile haz duyardı, *ona* sarılmak, *onun* yanında uyumak isterdi. *Onun* sesini duyunca başı dönerdi insanın. Bak ben de insan oldum, seni hep beynime kazımışım demek ki, insan olur olmaz, seninle uyanıyormuşum gibi, ilkin seni görmek istedim. Adeta *Maia’yı seviyorum!* sözlerini söyleyerek insan oldum.”

“Çok gülünç!” dedim ve elimi çektim. Doğrusu robot olduğuna inanmayı sürdürsem elimi çekmezdim ama sanırım bu adam doğru söylüyordu, robot değildi artık.

Yine de yaş tahtaya basmak istemiyordum, bana şaka yapılmışsa bunun altındaki bit yeniğini kavramak zorundaydım. Robotu denemek için sekiz ile dokuzun çarpımından çıkan sayının içinde kaç tane tek sayı olduğunu sordum. Yüzüme alık alık baktı:

“Benim matematiğim oldum olası hep zayıftır,” dedi.

Hemen Leo’nun arşivine gidip, onun programlandığını bildiğim dillerden bir iki örnek kayıt getirdim, ses çalara koydum, dinlettim, anlamadığını söylüyordu.

Korktum doğrusu. Dışarı çıkmasını söylerken, bağıırıyordum.

O ise Ortaçağa ait resimlerde gördüğümüz gibi diz çöküp, ellerini önünde birleştirerek inledi:

“Merhamet!”

Hemen Leo’yu aradım, robotunun insanlaştığını haber verdim. Leo kahkaha atarak onun programlarına ya da şarjına bakmak gerektiğini söyledi. “Biraz sahtekârdır o robot,” dedi, “böyle şakalar yaparak eğlenmeyi çok sever.”

Leo’nun bu işte parmağı var mı yok mu, anlamak için, ona tuzaklı ve şaşırtmacalı sorular sordum. Ancak bütün bunlardan sonra ulaştığım sonuç, Gigi’nin insanlaştığıydı. Bunda yalan ve şaka yoktu, beni korkutuyordu.

Bu korkuyla Thebai’deki *Evrensel Güvenlik Yönetimini* aradım. “Robotum insanlaştı,” dediğimde, *Pergamon’daki Ruh Sağlığı Merkezi’ne başvurmamı* söyleyen güvenlik yöneticisi çıldırttı beni. Alçak herif, açıkça *kafayı üşüttüğümü* söylese daha nazik konuşmuş olurdu. “Belki yanılıyorum,” diyerek kısa kestim ve olayın nasıl bir yön alacağını izlemeye başladım.

Bir yandan da duygularım karışmıştı, çünkü Gigi’nin önümde diz çöktüğü güne değin, bana hayran olduğunu söyleyen hiç kimse olmamıştı. Yanaklarım al aldı, içimde herhangi bir robotun bende uyandırmadığı heyecan uyanmıştı, Gigi’ye küçümser gibi bakışımda aslında zayıflık gösterme korkusu vardı. Geri çekiliş duygusu yaşıyordum; “kadınsılık” denen şey bu muydu? Ben bir erkeğe aynı şekilde “baskın” versem, acaba o da böyle geri çekilmez miydi? Bilemiyordum, tek bildiğim kaçmanın zevkini yaşamaktı, âşığı mı inletmek, onun acı çektiğini görerek kendimi de sevmek, kendimi sevdikçe onu sevebileceğimi hissetmek gibi, o anda tam bu açıklıkla kavrayamadığım düşünceler içinde dönenip durmaktaydım.

Leo'nun Assos'da olduğu süre boyunca, Ürgüp'ün tepelerinde, vadilerinde, kilise ve cami örenlerinde dolaşan Gigi, yazdığı şiirleri bana okuyor, dalgın dolaşıyordu.

Vadi boylarındaki iğde ağaçları çiçek açmıştı, her yerden iğde kokusu püskürüyordu. Gigi, iğde ağaçlarının kokusuna bayılıyor ve “İğde Kapadokya'dır,” diyordu; “Kapadokya'nın bu mevsimini bilenler, Kapadokya'yı yaşadığını söyleyebilir. Tuhaftır, iğdenin gölgesinde oturulmaz ama kokusu insana serinlik verir. İğdenin gölgesi, kokusudur.”

Kokulardan söz ettiğine, kendine elektrot bağlamayıp şarap içtiğine göre, Gigi'deki değişim, şaka ve yanılsama boyutunu aşmıştı. Buna kesinlikle inandım. Aşk yüzünden midir, bunu bilemem ama az yediğı ve zayıfladığı gözle görülebiliyordu.

Belleğinde daha çok, bin yıl öncesine ait yaşantılar vardı. Yaşadığımız çağın teknolojisine hayret ediyordu. Bazı tepelere yerleştirdiğimiz ve robotların etkilenmediğı yüksek gerilim hatlarına yaklaşırken cızırdamaya başlaması, onu -elbette beni de- dehşete düşürüyordu. Ne de olsa *yaşadışıydı* Gigi, sayısal kimliğinde kırdan yaşayan insanlara özgü anti-şok programı yoktu.

Plastik görüntüden korkması çok eğlenceliydi doğrusu, çünkü onun gözü televizyona alışmıştı, üç boyutlu görüntü sağlayan ve ekran gerektirmeyen görsel araçlarımız onun ödünü koparıyordu. Çünkü gerçek ve düş onun yaşamında ayrıydı; bizim dünyamızda da ayrıdır ama her insan çocukluktan beri bunu anlayabilecek yaşantılardan geçtiğı için şaşırmaz. Bu şaşkınlığı kavramak için, Hitit tanrısal kralının yirmi birinci yüzyılda canlandığını düşlemek yeterlidir. Elindeki aletle televizyondaki görüntüleri değiştiren çocuğun *büyücülüğü* karşısında dehşete kapılırdı. Bu olay yirmi birinci yüzyılın insanına şaşırtıcı gelmiyordu, çünkü sıradanlaşmıştı.

Yine de Gigi'nin bunlara alışması uzun sürmedi. Bu olayı

dikkatle not etmeli; çünkü Gigi'nin alışma hızı, bin yıl öncesine göre kavrama gücümüzün çok yükselmediğine işaret ediyor olabilir.

Gigi'nin beni görünce hüzünle aydınlanan yüzü sinirimi bozmaya başlamıştı, bu nedenle, ne zaman ayartıcı davranışlar takınarak çevremde kuyruk sallasa, zehir zemberek laflarla onu perişan ediyordum. Tuhaf ama bunları yaparken, onun bana daha çok bağlanmasını isteyen bir sesin buyruğuna uyuyordum. Adeta Gigi'nin beni arzulama derecesini ölçüyordum; bunu *bilmeden yaptığım* doğrudu ama neden yaptığımı anlayınca daha zalimleşiyordum. Bütün bu duygusal zorbalıklarım karşısında, zavallı âşığının takındığı boyun eğici davranışlar, hep onu düşünmeme yol açıyordu. Şefkat duyuyordum ama bu şefkat yüzünden ona kızıyor, kıزدıkça da koruma isteği duyuyordum.

Aşkın, üreme gayretini estetize eden ilkel insana ait bir duygu olduğunu düşündüğüm için, onun davranışlarını aşağıladığım söylenebilir. Gigi, davranışlarımdan ötürü şüphesiz, ne diyeceğini bilemeyen şaşkınlara dönmüştü, aşağılık duygusu gözle görülür haldeydi, bunun sonucu olarak da, nefret dolu duygusal patlamalar yaşadığı sezilebiliyordu.

Bir gün dolaşmaya çıktık, hızlı yürüyüş yapacaktık. Doğrusu, bunu ben önerdim, zavallı Gigi'nin bana bir şey önerecek cesareti kalmamıştı. Benden korkuyordu. Bu durum beni eğlendiriyordu ama benden korkmasının neden hoşuma gittiği üzerinde hiç düşünmemiştim.

Dönüp dolaşıp Spileon bölgesindeki evimizin yakınlarına geldiğimizde Gigi, bir zamanlar buraya Esbelli dendiğini, Spileon'un *mağara* anlamına geldiğini söyledi. Biz, Türkçe *Esbelli* olarak söylenen bu yerin adını yeniden Yunanca aslına çevirmiştik.

“Platon’un mağaradakiler eğretilmesini düşünelim,” dedim Gigi’ye.

“Düşünelim!” derken heyecanlıydı.

“Mağarada zincire vurulmuş tutsaklar, dışarıdan birtakım insanların geçtiğini duvara yansıyan gölgelerden anlarlar. İnsan onlar için bu gölge ile aynı şeydir. İçlerinden biri mağaradan kurtulup bu insanları görse, arkadaşlarının yanına koşacak ve onlara diyecektir ki, insanlar bu gölge gibi değil, başka bir şey!”

“Yani?” dedi.

“Seni gören robot olduğunu sanır; ben de öyle sanmıştım. Ama şimdi anlıyorum ki senin robot olmadığını kime haber versem, bana tıpkı o mağaradakiler gibi karşı çıkıyor. Sendeki cevheri, farklı boyutu gören yalnızca benim. Tıpkı Platon’un insan gören tek tutsağı gibi.”

Gigi’nin dudakları titredi. Bir ot koparıp titreyen dudaklarını gizlemek için çiğner gibi yaptı:

“Ne zamandır benzer şeyler düşünüyorum. Bunu sana şu anda söyleten ne bilmem ama hayretle sarsıldığımı saklamayacağım. Ruhların geziciliğine inansam, çekinmeden *sen Afrodit’in ruhuyla geziyorsun* derdim. Ama bunu anlatacak kimim var, ben şu zalim Spileon’da tek başına yaşayan bir tutsağım. Arkadaşlarım yok ki, koşup onlara, *Afrodit zihnimizdeki gibi değil, gerçeği Maia’da yaşıyor* diyebileyim!”

Doğrusu, Gigi’nin zihinsel kıvraklığı beni hayrete düşürdü. Yüzündeki acıyı sevdim, hayretle onu çok sevimli bulduğumu anladım. Gigi:

“Ben erkeğim, sen kadınsın! Zeus erkekle kadını, androjenleri ikiye ayırarak ortaya çıkardı! Sarıl bana artık, Zeus’un ikiye ayırdığını tek varlık haline getirelim!” deyince kösnünden mi, mutluluktan mı, sevinçten mi bilmem, elim ayağım birbirine karıştı. Aklım başımdan gitti, Gigi’nin elini tuttum, hayretle gözlerime baktı, benden korkuyordu, titremesi şehvetin değil, sevginin belirtileriyle doluydu. Bana aşk aşıl原因an bu adamı coşkuyla kendime çektim, boynuma sarıldı ve ağ-

lar gibi yüzünü buruşturarak beni öpmeye başladı. Olan bitene inanmıyor gibiydi, öpmeyi yarıda keserek başını gökyüzüne kaldırdı ve adeta köpek gibi uludu:

“Ey sonsuzluk, neredesin?”

Beni bu denli derinden etkileyen hiçbir söz işitmemiştim. Onu öperken mutluluktan ağladım, ona bakmaya doyamaz oldum. Böyle bir sevgiyi nasıl olup da şimdiye kadar yaşamadığıma şaşarak Gigi’yi kucakladım.

Şimdi karnımda taşıdığımı bebeği, yasalara aykırı olduğu için büyütemeyeceğim ama sanırım anne olmak da, tıpkı âşık olmadan bilemediğim şu eşsiz duyguya benziyordur.

Gigi, Leo’nun Assos’dan döndüğü günlerde tüm neşesini bulmuştu, ancak Leo bu durumdan hoşlanmadı ve *robotuyla neden aşk yaşadığımı* sorguladı. Bunu aptal bir yanılsama sayıyordu. Aramızdaki tartışma çok sert oldu. Gigi’nin robot olmadığını kanıtlarıyla gösterdim; ama kardeşim bunu, bilgisayardaki üretim hatasından gelen, *bilmediğimiz bir sonuç* olarak açıkladı. Baktım ki Leo ciddi olarak Gigi’mi iptal etmeye çalışıyor, sevgilimi sıkı korumaya aldım.

Ancak ne yazık ki benim insan aşkı nedir bilmeyen hain kardeşim, yanma *köy korucularını* alarak eve baskın yaptı, sevgilimi gözümün önünde şok programına bağlatarak öldürttü. Bile bile yaptı bunu; çünkü ilk kez insanca bir kiskançlığın pençesine düştü. Beni kıskanmıyordu, Gigi’yle beni kıskandığı açıktı; kendisinin bunları yaşayamayacağını düşünüyor olmalıydı. Çünkü aşk herkesle ve her yerde yaşanacak bir beden ilişkisi değildi, bunu çok iyi anlamıştı. Aşk, insanların birbirine yeni şeyler eklediği *duygu süreciydi*; Leo’da bu enerji yoktu.

Leo bir katildi, tüm katiller gibi alçaktı, ikiyüzlüydü. Gigi ölünce uydurma bir telaşla:

“Gerçekten insanmış bu ama nasıl olur?” deyişindeki sahtelik, hâlâ düşündükçe midemi bulandırır.

Kentlerdeki zekâ yoksullarını kurtaracak bir siyasal eylemin öncüsü ve o konseyin kırk üyesinden biri seçilen Leo'ya, o günden beri “sen kırk haramiden birisin” diyorum. Çünkü kardeşinin -bir robotla bile- yaşadığı mutluluğa katlanamayanlar, tanımadığı insanların mutluluğu için çalışmazlar.

Artık Leo'dan uzağım. Bana çok benzediği için, kendi yüzümden bile soğudum. Zavallı Gigi, benim bu yüzümü mü sevmiştii? Başını göğ'e çevirip sonsuzluğu aradığı o anı hiç unutmuyorum. Bunu beni sevdiği için söylemişti; sevginin bir anını bile, sonsuzluğu isteyecek kadar yücelten kişiyi nasıl unutabilirim?

Aşkın, *ölmüş sevgili için bile süregiden bir duygu* olduğunu anladığımdan beri, yaşam, beni sürekli hayretler içinde bırakıyor ve gözüme mucize olarak görünüyor.

IV

Afrodit, Olimpos'da babası ve Apollon'la oturmuş, Maia'yı izliyordu. Apollon lirine dokundukça Afrodit ağlamaklı oluyor, bir yandan da babasına yönelik kızgınlığının geçmediğini hissediyordu.

Zeus mutluydu:

“Nasıl, insanlar arasında eğlendin mi? Sana bu macera nasıl geldi, anlat bakalım,” dedi.

“Doğrusu buradan benim halime bakıp, asıl siz iyice eğlenmiş olmalısınız,” diyerek sitem etti Afrodit; “neden beni robot gövdesinde canlandırdınız, hem de erkek olarak!”

Zeus:

“Doğurmayacağına yemin ettiğin için. Ben de *doğurtsun bari* dedim.”

Afrodit'in utançtan yüzü kıpkırmızıydı:

“Şu kadına bakın. Ah, canım! Ben hâlâ âşığım ona. Neden böyle yaptınız! Benimle alay etmek için mi?”

Zeus:

“Tanrılar, Tanrıçalar, kadın erkek tüm insanlara âşık olabilir. Benim Ganymede’im, Hera gibi on tane kadın eder!”

Afrodit:

“Şimşek gözlü babam! Şu anda Hera’nın sana neden bu kadar kızdığını çok iyi anlıyorum.”

Zeus:

“Her kadının düşlediği o duyguyu tattın,” dedi. “Bir erkek sevişirken ne hisseder, nasıl zevk alır, nasıl âşık olur... Bunları hiç merak etmemiş miydin? Bunun yanıtını bilen tek kişi sensin. Teiresias, *kadın daha çok zevk alır* derdi. Bilmem ki haklı mıydı? Ne dersin?”

Afrodit sert çıktı:

“Bunlar babayla kız arasında konuşulacak şeyler değil.”

“Aman sen de! Olayın tadını çıkaracağına, kızıyorsun!”

“Olayın tadını çıkarmak mı? Üzüntüden ne hale geldiğimi görmüyor musun? Hem *erkek olmak* ne demek! Utanç içindeyim, kendi cinsimden birini aldattım ben. O beni erkek sanıyordu.”

Zeus:

“Erkektin, kızım,” dedi. “Bunda aldatmaca yok. Sen erkek bedenindeydin. Unutma, insanların yalnızca bedeninde cinsiyet vardır, ruhları cinsiyetsizdir. Sen, ruh olarak bir bedene girdin.”

Afrodit irkildi:

“Hay şimşegin aşkına! Yoksa sen, kadın olmayı da mı nededin baba?”

Zeus sırıttı:

“Sus! Hera duymasın!”

Apollon sır verir gibi fısıldadı:

“Ben çiçek tozu kılığına girip, bir arının bacağına yaptı-

ğım şehvet dolu yolculuğu hiç unutmuyorum! Ayçiçekleri o gün bugündür hep benim olduğum yanı ararlar! Bu da benim eğlencem!”

Zeus:

“Kadın kılığında dolaşan erkekler, erkek kılığına girmek isteyen kadınlar, erkeğe âşık erkekler ve kadına âşık kadınlar...” dedi. “Say sayabildiğini. Bunların hepsinin fikir babası benim.”

Afrodit üzgündü, babasına sitem etti:

“İnsanların arasına Tanrı olarak gittim, çocuğumun acısını gördüm. Ama insan olarak gidince de sevdiğimin acısı beni dağladı. Senin hiç benim mutluluğumu isteyen bir öykün yok mudur?”

“Mutlu öykü mü? Öyküler yaşanırken mutlu değildir ki, onlar yalnızca düşünülürken ve anlatılırken mutluluk verir.”

Afrodit:

“Bu doğru işte!” derken onaylayarak başını sallıyordu. “Gigi olarak öldüm, karşıma Hades çıktı. Onu Afrodit olduğuma inandıramadım. Elinden kurtulmak için çabalıyor, ona yalvarıyordum. O an, gerçekten çok korktum. Ama şimdi olanları gülerek anımsıyorum. Sahi, o aksi ihtiyarın elinden beni almada neden geciktiniz?”

Zeus keyifliydi:

“Gecikmedik, biraz çabala istedik.”

Afrodit babasına sitemli bir bakış fırlattı, biraz şarap içti ve:

“Yaşadıklarım çok ilginçti” dedi. “Şu anda sonsuz yaşamakla, belli bir süre yaşamak arasında seçim yapamam. Hatta, belli bir süre yaşamanın, zamana yoğun bir dikkatle bakmayı sağladığını düşünüyorum. Çünkü sonsuz yaşayanların hep erteleyebileceği şeyler var, ancak belli bir süre yaşayacağını bilenlerin ertelediği her şey, ölüme teslim olmak demek. *Ey sonsuzluk, neredesin* sözlerini söylediğim anı düşü-

nelim. O an, sonsuz devam etseydi hiçbir değeri olmayacaktı ama o sözü söylemiş olmak, olayı sonsuz yaşamak kadar etkiliydi. İnsan ölümlü olmasına ölümlü ama öyle anlaşıyor ki duyguları ölümsüz.”

Hera, Tanrılara özgü hışımla geldi, kızına öfkeyle bakarak “Yazıklar olsun!” dedi. “Sonunda seni de kendilerine benzettiler demek? (Alaycı güldü) Erkek kılığında bir Afrodit! Bu kadarı, eşek şakası!”

Afrodit annesine karşı koydu:

“Biz ölümsüzler için, *kadın olmak veya erkek olmak* nedir ki? *Sen hiç ölümlü oldun mu* anne?”

Hera duraladı. Ölümlülüğü sefil ruhların özelliği saydığı için tiksintiyle yüzünü buruşturdu. Afrodit sözlerini sürdürdü:

“Eğer bir kez ölümlü olmayı denesen, beni anlardın. Çünkü düşünen zihnine hayret eden insanı kavramak bizim işimiz değil. İnsanken en çok şaşıtım şey buydu: *Neden ben diyordum, neden canlı organizmanın içinde ve onunla uzlaşmaz olarak duran, onun isteklerine boyun eğse de, onunla birlikte var olup onunla birlikte yok olan bir zihnim var? Bedenimin ölümüne değil de neden zihnimin ölümüne inanamıyorum? ‘Ben’ dediğimde neden aklımı zamanlar üstünde buluyor, ‘ben’ dediğimde neden varlığıma şaşıyorum?*”

Hera:

“Melankolik bir Tanrı!” dedi. “Amanın, hiç çekilmez olmuşsun.”

Afrodit sesini yükseltti:

“Tanrı olarak yanıtını bildiğim şeyi, kendimi insanın yerine koyduğum zaman bulamıyorsam, nasıl melankolik olmam? Ölümsüzlüğü arayan, sonsuzluğu anlamaya çalışan insanı, Tanrı gözüyle bakınca gülünç buluyorum. Ama insan gibi düşününce, bu kez sonsuzluğu kavrayamıyorum. Tanrı olarak şaşmadığın şeye, insan olarak şaşmanın ger-

çekten eşsiz bir güzelliği var. Salt bu şaşkınlığı yeniden yaşamak için, o küresel zamana yeniden döner, sonra bir daha dönerim.”

Hera:

“Bu bir ölümlü olma isteği değil ki,” dedi. “Dönüp dönüp aynı şeyi yaşamayı istemek, sonsuz bir döngüyü arzulamak değil mi?”

“Haklısın. Ölümsüzlük, sanki yaşanan öyküyü yeniden yaşama arzusunda saklı. Ölümsüzlük, döngüsel bir öykü: Anlat, sonra bir daha anlat. Yoksa bundan, ölümsüzlük duygusunun anılarımızda saklı olduğu sonucu mu çıkar?”

Hiçbir Tanrı yanıt vermedi.

Zeus, kızına İstanbul’un Kuzguncuk sırtlarındaki bir evin çalışma odasını gösterdi:

“Bak şu adama, işte biz neler söylüyorsak oturmuş onları yazıyor.”

Afrodit:

“Gigi bu! Yirmi birinci yüzyıldaki yazar! Benim otuzuncu yüzyıldaki kılığım!”

Sonra akli başına geldi, babasına çıkıştı:

“Kıskandın onu değil mi? Kıskandın ve hemen öldürdün.”

Apollon fısıldadı:

“Ben söylemiştim.”

Hera Afrodit’e sert sert baktı:

“Adın Apollon olsaydı, şu Gigi dediğin de bir kadın olsaydı, ne yaşlanır ne de ölürdü. Ben sana demedim mi, babana güvenme, erkektir, kafası başka türlü çalışır!”

Zeus Hera’yı haşladı:

“Bu olayın Troya savaşından ne farkı vardı? Kadın! Akhaların yanında savaşmak aklına geldi de, neden Maia’nın yanında olmak aklına gelmedi? Maia’yı yalnız bıraktın, onu desteklemedin, yalnızca konuştun! Kötülük bu yüzden ka-

zandı. Ben bir şey yapmadım. Bana laf atıp duracağına gidip şu Leo denen herifle boğuşsaydın ya! Kadınlara bir sürü fırsat çıkıyor, oturup izliyorlar, sonra da erkeklerden yakınıyorlar!”

Afrodit bu sırada yazarı gösterdi ve Zeus’a sordu:

“Ne yazıyor?”

“Bizi. Biz de o ne yazdıysa onu konuşuyoruz.”

Afrodit:

“Ama ondan sonra da, o yokken de, istersek o olmadan önce de konuşabiliriz,” dedi.

“Ne fark eder, o bunu bilmedikten sonra.”

“Bilmese, bunları yazabilir miydi?”

“Eh, o kadarcık akıl koyduk içine.”

Apollon adamı parmağıyla gösterdi:

“Bakın, sanki bizi işitti, durdu ve yeniden yazmaya başladı.”

Hera:

“Bizim gibi on iki duyu organı olsaydı, şimdi hışırdayan kağıdın bizim soluğumuz, pencerede gölge gibi gözüne çarpan şeyin cismimiz olduğunu bilirdi. Şu insanlar ne zavalılı!” dedi.

Zeus sordu:

“Kızım, seni yazarın öyküsüne yollayalım mı, ne dersin?”

Afrodit, babasına yanıt vermedi ama insanların arasına gitmek istediği belliydi.

“Öyküsüne hangi başlığı koydu?” dedi.

Apollon kitabın basıldığı tarihe uzandı, kitabı eline aldı, sayfayı çevirdi:

“Öykünün başlığı...”

Zeus oğlunun sözünü kesti:

“Öykünün başlığını, onu yazdığı kitabı elinde tutanlar görecektir ama kızım, sen bilmesen daha iyi olur.”

Afrodit:

“Tamam, bilmek istemiyorum,” dedi ya, gözünün kitapta kaldığı belliydi. Kitabın kapağında *Gölgenin Canı* yazıyordu. Babasına şüpheyle baktı. *Bu oyunun Tanrısı kim, “gölge” kim, “can” kim; bu yaşananlar kimin başının altından çıkıyor, bu oyunu kim sahneliyor*, sorularını kurcaladı ve bunları hiç düşünmüyormuş gibi mırıldandı:

“İnsanlara sevgi vermek gerek.”

Hera, Afrodit’e küçümseyerek baktı:

“Sen iyice su katılmamış bir salak olmuştun! Ahmak!”

Afrodit, Hera’nın sözlerini işitmemiş gibi davrandı; babasının konuşmasını bekledi. Zeus’un: “İnsan, kolayca inandığı şeyden güçlkle vazgeçtiği için, ahmakların en büyüğüdür kızım,” diyeceğini biliyordu. Çünkü o bir Tanrıçaydı ve gelecek zamanı görebilirdi. Ona göre asıl ahmaklık, sonu acı bile olsa, *insan sevgisinden vazgeçmekti*. İnsana dönüşme hazırlığı yaptı, *başkalaşım töreni* için kanatlı sözlerin gelmesini buyurdu. Zeus, *insanların arasına git* diyecekti az sonra; bu sözleri söylerken Afrodit’in elini okşayacaktı.

Afrodit, eğildi ve babasını öptü. Zeus, kız evlat bir başka diyerek gözyaşlarını sildi. O sırada Apollon, Afrodit’in kahramanı olacağı öykünün sayfalarını çevirmekteydi, bir sayfada durdu ve gülümsedi.

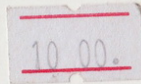
Baktığı sayfada, Apollon, gülümsediğini anlatan bu satırları görüyordu.

Gölgesi olmayan ölürdü, bunu anlamıştım ilkin. Sonra, hayretle, gölgenin bir canı varsa, onun da kendimiz olduğunu fark ettim.

Gürsel Korat *Gölgenin Canı*’nda, yedi farklı iklimi, yedi farklı zamanı hissettiriyor okuruna. Eksik bırakılmışlığın, tamamlanamamışlığın insan hayatındaki yerini, acı bir gerçek olarak değil, tatlı bir varoluş özü olarak yaşıyor. Korat, *Gölgenin Canı*’nda, hem ince düşünülmüş ve berrak bir dille yazılmış öyküler oluşturuyor hem de bu öykülerin her birinde üslup ve kurgu dünyasına yeni olanaklar getiren, dilin ve edebiyatın imkânlarını zorlayan bir emek ortaya koyuyor.

Birbirinden bağımsız gibi görünse de, eski çağdan geleceğe, bitimsiz bir zamanda uzanan bu öyküler; insanlık hallerinin gizli olduğu ayrıntıları en saf ve sade halleriyle, birbirlerine ilmek ilmek bağlayarak gözler önüne seriyor.

İLETİŞİM 1419
ÇAĞDAŞ TÜRKÇE
EDEBİYAT 199

ISBN-13: 978-975-05-0706-9

